

MAGYAR GYÓGYPEDAGÓGIA

A MAGYAR GYÓGYPEDAGÓGIAI TÁRSASÁG
FOLYÓIRATA

Prof. dr. Bókay János,
Prof. dr. Imre Sándor, Klug
Péter, dr. Purebl Győző, Prof.
dr. Ranschburg Pál, dr. Rottenbiller Fülöp,
Prof. dr. Sarbó Artur, Prof. dr. Schaffer Károly és dr. Tóth Zoltán
közreműködésével az orvosi részt szerkeszti: **dr. H. Révész Margit**,
a gyógypedagógiai részt szerkeszti: **Schreiner
Ferenc**. Felelős szerkesztő: **Éltes
Mátyás**, a kiadóhivatalt vezeti:
Zsenaty Dezső.

TARTALOM: *Dr. Purebl Győző:* Búcsúzó körlevél (53). — *Dr. Tóth Zoltán:* A gyógyító neveléstudomány legújabb irányelvei (54). — *Sárkány Pál:* Kisegítő-iskola — Gyógypedagógiai iskola (59). — *Telkes Alfréd:* Gyógyítói-iskola (61). — *Dr. Szondi Lipót:* Beszámoló az V. német gyógypedagógiai kongresszuson, Kölnben elhangzott orvostudományi előadásokról (63). — *Michels Fülöp:* Beszámoló az V. német gyógypedagógiai kongresszusról (68). — *Koleszár József:* Kriminálpedagógiai vizsgálat (73). — A gyakorlatból (73). — Szakirodalom (83). — Lapszemle (87). — Egyesületi élet. *Dr. Rottenbiller Fülöp:* Emlékbeszéd alsódraskóczi Morvay Lászlóról (97). — Vegyesek (102). — Gyászrovat (104).

INHALT: Magistratsrat *Dr. V. Purebl:* Abschieds Rundschreiben (53). — *Dr. Z. Tóth:* Die neuesten Richtlinien der heilpädagogischen Erziehungswissenschaft (54). — *Paul Sárkány:* Hilfsschule — Heilpädagogische Schule (59). — *Alfred Telkes:* Heilende Schule (61). — *Dr. Leopold Szondi:* Bericht über die medizinisch-wissenschaftlichen Verhandlungen des V. heilpädagogischen Kongresses in Köln (63). — *Philip Michels:* Fortsetzung des Berichtes über den V. heilpädagogischen Kongress (68). — *Josef Koleszár:* Kriminálpädagogische Untersuchung über einen extremen Fall (73). — Aus der Praxis (73). — Fachliteratur (83). — Blätterschau (87). — Vereinsleben *Dr. Ph. Rottenbiller:* Gedächtnisrede auf Herrn Direktor Ladislaus Morvay von Alsódraskócz (97). — Verschiedenes (102). — Todesfälle (104).

Kiadóhivatal: Budapest, VII., Hermina-út 7. Telefon: Z. 69-88.
Előfizetési ára egy évre 20 P, a M. Gyp. Társ. tagjainak 5 P

A füzet ára 4 pengő

MUNKATÁRSAINK:

Ákos István, Angyal József, dr. Baranyay Géza, Berényi Ferenc, Bertók Andor, G. Cserna Erzsébet, dr. Deutsch Ernő, Ehling Jakab, dr. Färber Zelma, Szekácsné dr. Friedmann Ilona, Gansel Irén, vitéz Gévay Károly, dr. Gurszky Ernő, Haberstroh József, Hegedűs Lajos, Horváth Kálmán, J. Kéri Hedvig, Kanizsai Dezső, Káplán Gyula, Kárpáti Ottó, dr. Weiszné dr. Kaufmann Irén, dr. Kenyeres Elemér, Kirschenheuter Ferenc, Koleszár József, dr. Lajta Alfréd, Lett József, dr. Máday István, Markovics Árpád, Martin Gyula, dr. Meduna László, Michels Fülöp, Pánczél Imre, Puha László, dr. Schmidt Ferenc, dr. Schnell János, Schulmann Adolf, Szabó Károly, Szentgyörgyi Gusztáv, dr. Szondi Lipót, Telkes Alfréd, Tolnay J. Béla, Ungermann József, Vágó Károly, Vas István, Végh Ferenc, Vida Lajos.

Szakirodalom (Fachliteratur): Amo Fuchs: Erziehungsklassen für schwererziehbare Kinder (Ism. Münz A.) — Descoedres: Hallási gyakorlatok (ém.) — A III. egyet. tanügyi kongresszus naplója (ém.) — Herodek K.: A vakok Braille-rendszerű írásának ismertetése (ém.) — Bericht über die Tagung der Hilfsschullehrerschaft Österreichs (ém.) — Erwin Lesch: Bericht über den V. Kongress f. Heilpädagogik in Köln (85.) — Enzycklopädisches Handbuch d. Heilpädagogik II. (ém.) — Schmidt Ferenc: Elemi egyszerűségű kézügyességi munka stb. (Michels). — L. Pallat—F. Hilker: Künstlersche Körperschulung (Angyal). — Kiss I.: Montessori M. nevelési rendszere (Angyal). — Vértés O. József: Hisztériás gyermekek (r.) — Dr. L. Szondi: Zur Psychometrie der Tests (ém.) — Jovicza Sándor: Írás (ém.)

Lapszemle (Blätterschau): Dr. M. Grzegorzewska: Vak gyermekek ügye Lengyelországban (Ford.: Groák Vera). — Dr. Tóth Zoltán művének (Die Vorstellungwert der Blinden) ismertetése öt német tudományos folyóiratban (K. B.) — Dr. Steinfeld—H. Würtz—K. Bürkelen—Krambeer: — Pedagógiai Szeminárium (ém.) — Michels—Pikler: A fülzárlat hatása (r.) — Kirschenheuter F.: A gyógypedagógiai tanárképzés (ém.) — Dr. Tuszkai Ö.: A gyermekek és serdülők öngyilkossága (ém.) — Vakok. — Egészségvédelem, dr. Schnell és dr. Bärzsi előadása (ém.) — Gyermekvédelem (ém.) — Egészség (ém.) — Bodelschwingh édesanyja (ém.) — Dr. Frieda Sander: Die Mobilität der Kinder (Dr. Révész M.) — Dr. Th. Heller: Fürsorgeerziehung (r. m.) — Kisdednevelés (ém.) — Dr. Schundt F.: A kísérleti lélektan (ém.) — Siketnémák Közlönye (ém.) — Anya- és Csecsemővédelem (ém.) — Pannonhalmi Szemle (ém.) — Protestáns Tanügyi Szemle (ém.) — Palota-Ujpest (ém.) — Hivatalos Közlöny.

Egyesületi élet (Vereinsleben): Magyar Gyógypedagógiai Társaság. — Kiegészítő-iskolái hét Bécsben. — A vakok newyorki világkongresszusa. — A magyar pszichológiai Társaság tisztújító közgyűlése.

Vegyesek (Verschiedenes):

Gyászrovat (Todesfälle):

Dr. RÉVÉSZ MARGIT
gyermekszanatórium

ERDEI ISKOLÁJA

BUDAPEST,
I., Zugliget, Remete-út 18. sz. — A 81. villamos végállomásánál.
TEL.: 640—96, 641—33.

Dr. PUREBL GYÓZÓ SZÉKESFŐVÁROSI KULTUR- TANÁCSNOK BÚCSÚZÓ KÖRLEVELE.

A székesfőváros törvényhatósági tanácsa elvi elhatározása alapján távozom a székesfővárosi polgármesteri Közoktatásügyi ügyosztály éléről. 1925. májusában vettem át ennek az ügyosztálynak a vezetését teljes lelkesedéssel, igaz szeretettel a tanúgy iránt, az oktatószemélyzet és a tanuló ifjúság jól felfogott érdekének szemelőtt tartásával. Hat esztendő pergett le azóta és én egy pillanatot sem mulasztottam el, hogy úgy a köz, mint a tanúgy javára munkásságomat teljes mértékben kifejtssem. Mintegy 1200 állás megszervezését, valamint a szaktanítói állások átszervezését végeztük. A státus- és fizetésrendezést keresztül vittük, a régóta várt iskola-orvosi és iskola-nővéri intézmény szervezését dülőre vittük, melynek szabályzata készen van, a *gyógypedagógiai iskolákat felállítottuk és megszerveztük*, a felsőmezőgazdasági iskolát megalapítottuk, a kertészképző iskolát kifejlesztettük, az iparostanonc-iskolák önállósítása felé törekedtünk és a műhelyoktatás bevezetésére vonatkozóan a tárgyalást megindítottuk, annak előterjesztése teljesen készen van, csupán távozásom akadályozott meg annak keresztülvitelében. *Megszerveztük az iskolakötelesek gyermekvédelmét, a gyermeknyaraltatást (az elmúlt nyáron 18.000 gyermek Budapesten és vidéken, 32.000 gyermek pedig napközi nyaraltatásban részesült)*, felépítettük Balatonzamárdin a gyermeküdülő házat. Létesítettünk a Hosszúréten és a Városkútnál gyermekvédelmi épületet, bevezettük a tejakciót, a takarékosági akciót. A tanerők számára rendezett gyermekvédelmi előadásokat kifejlesztettük, a napközi otthonokat átszerveztük és szaporítottuk, az óvodával kapcsolatos gyermekotthonok létesítését erősen támogattuk. Előkészítettük az új tanterv alapján az oktatást és kifejlesztettük az ifjúsági előadásokat. *Az erdei iskolát felépítettük*, megkezdtük az iskolaépítést, részben emeletráépítéssel, részben új iskolák létesítésével. (Sziget-utca, Szemere-utca, Lenke-út, Római-fürdő, Czeplédi-út, Miskolci-út, Németvölgyi-út.) Tehát keresztül vittük az 1914. óta szünetelő iskolaépítkezést.

Hogy azonban ezen munkásságomat keresztül vihettem, kétségtelenül erős támaszaim és munkatársaim voltak a polgármesteri Közoktatási ügyosztály tisztelt tagjai, továbbá Budapest Székesfőváros oktatószemélyzete, az igen tisztelt Igazgatók, Tantestületek, Tanító és Tanáregyesületek és ezért ehelyütt mindezeknek őszinte hálas köszönetemet fejezem ki. Hálas köszönetemet fejezem ki azért is, hogy az általam olyan nagyon szeretett tanuló ifjúságot, a jövő generációt hithű, vallási és nemzethű hazafias szempontból nevelni, oktatni voltak szívesek. Érzem és tudom, hogy szegény hazánk sorsa ennek az ifjúságnak lesz a kezébe letéve és ezeknek a munkája lesz hivatva azt ismét nagygyá tenni.

Kérem kedves Mindnyájukat, tartsanak meg továbbra is kedves emlékezetükben és nékem is, a fővárosnál eltöltött szolgálatomnak a

tanügyi osztályban eltöltött része lesz egyike legkedvesebb emlékeimnek. Még egyszer hálás köszönetemet fejezem ki, a további munkásságukra az Isten áldását kérem és a tanulóifjúságot a pártfogásukba ajánlom. Budapest, 1931. március hó 16. Teljes tisztelettel

Dr. Purebl Győző, tanácsnok.

*

Lapunk és az egész magyar gyógypedagógiai oktatásügy mély tisztelettel és igaz hálával köszönti dr. Purebl Győző úr Óméltóságát, aki a gyermekvédelmet nemcsak hangoztatta, de tettekben meg is valósította a székesfőváros iskoláiban.

A gyógypedagógiai intézetek megvalósításával és az intenzív gyermekvédelemnek az iskolába való bevitelével nagy lépéssel vitte előre a székesfőváros közoktatásügyét.

Nem búcsúzzunk dr. Purebl Győző Óméltóságától. Reméljük, hogy értékes tanulmányaival lapunkat ezentúl is megtiszteli.

A GYÓGYÍTÓ NEVELÉS-TUDOMÁNY LEGUJABB IRÁNYELVEI. *)

Irta: DR. TÓTH ZOLTÁN.

III. A fogyatékosok tanítása és vizsgálatai során felmerült adatok azonban főleg a gyógypedagógiai irányzat jogosságába vetett hitünket erősítették meg, de a gyógypedagógia átfogó és egységes fogalmának kialakulásához nem vezettek el bennünket. Ezt a nehéz kérdést a fogyatékosok csoportjainak külön-külön való megismeréséből kiindulva, a maga átfogó értékében megoldani nem lehet. Az egész fogyatékosági terület fölé emelkedő s a csoportosítástól független áttekintésre van szükségünk, ha a gyógypedagógia egységes fogalmát meg akarjuk érteni. Ez a fogalom csak úgy állhat előttünk világosan, ha az iskola padjaitól függetlenül, abban az egységes vonatkozásban vizsgáljuk a kérdést, amely magaslaton a csoportok már összeolvadnak és a fogyatékosági probléma, mint az emberi élet különböző okaira visszavezethető eredmény áll előttünk.

Ezt a magaslatot a gyakorlati élet mindennapi munkája közben elérni nem lehetett és a gyógypedagógiának elméleti irányban való fejlesztésére volt szükség, hogy az egész problémáról a természetes csoportosításnak megfelelő képet kapjunk. A gyógypedagógia elméletének fejlődése alatt azonban közelebről sem azokat a figyelemre méltó törekvéseket értem, amelyekkel különösen a német könyvpiacra gyógypedagógia címen lépten-nyomon találkozunk. E munkák legnagyobb része ugyanis az egyes fogyatékosági csoportok nevelési problémáira vonatkozik s így egyszerűen alkalmazott gyógyító neveléstannak tekintendő.

A gyógypedagógia elmélete a gyógyító nevelés kérdéseit arról a magaslatról szemléli, amelyen már az egész fogyatékosági kérdés, mint nagy egység látható a maga tanügyi, közegészségügyi, társadalmi, közigazdasági és művelődéspolitikai viszonylatában.

Ilyen magaslatról nézve a fogyatékosági kérdést, az emberi élet különböző viszonylataiban értékelve vehetjük csak észre, hogy a

*) Első közleményt I. M. Gyp. 1931. 1—5. 1.

fogyatékos gyermek és ifjú minden csoportosítástól függetlenül, a normális életviszonyokhoz mérten egyaránt gyógyító nevelésre szorul. Ez a gyógyító nevelés a fogyatékosok minden ágazatán belül a normális gyermeki és emberi feladatok teljesítésére törekszik a fogyatékos alkalmassá tenni. Az ilyen átfogó és az egész fogyatékosági területre vonatkozó elméleti megfontolások után válik csak a fogyatékosok nevelésének kérdése az egész fölött álló pedagógiai eszménnyé és csakis az ilyen elméleti értékelés után különül el a gyógyító nevelés, mint a normális érték felé való nevelői törekvés, az öncélú oktatástól. Csak ilyen megvilágításban láthatjuk határozottabban a fogyatékosok oktatásának gyógyítva nevelői problémáit és magát az oktatást, mint a nevelés szolgálatában álló gyógypedagógiai eszközt.

Erről a magaslatról nézve a kérdést, már világosabban állhat előttünk az a tény, hogy a fogyatékos gyermek vagy ifjú csekélyebb értékű testi, értelmi és erkölcsi állapota a neveléssel való gyógyítás útján fejlesztendő a normális érték felé. Ezzel a megállapítással azután eljutottunk a nevelői úton való gyógyítás fogalmához és könnyen bebizonyíthatjuk azt, hogy a normális érték felé való fejlesztés ugyanazon gondolatmenet alapján történik, mint ahogyan az orvos a maga nemnormális eseteit törekszik a normális érték felé fejleszteni.

A nevelés útján való gyógyítás fogalma e megvilágításban, mint az egész fogyatékosági kérdésre vonatkozó fogalom áll előttünk, elvitathatatlan határozott tartalmával és a gyógyítás fogalmának megfelelő erejével. Ilyen megfontolások után világos lett előttünk, hogy a pedagógiai úton való gyógyításnál távolról sem az orvos munkájába való beleavatkozásról, sem pedig annak folytatásáról nem lehet szó, hanem a gyermekkori és ifjúkori fogyatékoságok összességével szemben a gyógypedagógia egészen új problémák előtt áll, amely feladatait a maga nevelési eszközeivel a gyógypedagógiai gondolatmenetnek megfelelően kívánja megoldani.

A pedagógiai úton való gyógyítás fogalma tehát jogosan hasonlítható össze az orvosi gyógyítás fogalmával, annak veszélye nélkül, hogy a fejlődő gyógypedagógia az orvosi ténykedésbe való beleavatkozással volna megvádolható.

Az orvosi gyógyítás fogalmában első sorban jellemző a kisebb-nagyobb fokú nemnormális állapot, legyen az akár testi, értelmi vagy erkölcsi vonatkozású. Tehát minden orvosi gyógyításnál valami nemnormális állapotból indulunk ki. A gyógyítás fogalmának másik jellemzője a normális érték felé való törekvés. Sem a diagnózis minősége, sem a prognózis mértéke, sem a terápia, sem pedig a gyógyítás által elért eredmény mértéke nem meghatározója a gyógyítás fogalmának.

Minden orvosi gyógyításnál tehát a nemnormális állapotból indulunk ki és az orvos az általa legcélszerűbbnek tartott terápiával törekszik a normális felé. A terápia minősége az orvosi gyógyítás fogalmának nem jellemző tartalma. Hogy pedig az elért eredmény sem tartozik a gyógyítás fogalmának meghatározói közé, legjobban bizonyítja az, hogy az orvos akkor is gyógyított, ha a beteg meghalt, mert a gyógyítás fogalmában nem az elért eredmény, hanem a normális állapot felé való törekvés a meghatározó.

Amikor a fogyatékosok gyógyító nevelésének tárgyául a nevelői eszközökkel javítandó testi, értelmi és erkölcsi hibákat, rendellenességeket és fogyatékoságokat választjuk, ugyanazt tesszük, mint az orvos,

aki normális állapot javítására vállalkozik. A különbség csak az, hogy mi nevelni terápiával törekszünk a normális érték elérésére.

A nevelés útján való gyógyítás fogalma tehát csak abban különbözik az orvosi gyógyítás fogalmától, hogy kötött terápiával, még pedig kizárólag nevelés útján törekszük a normális érték elérésére. Sem a nemnormális állapot minősége vagy értéke, sem pedig az elért eredmény a nevelés útján való gyógyításnak meghatározott fogalmát nem gyengíti és a fogalomnak ilyen legáltalánosabb meghatározása lehetővé teszi azt, hogy a nevelés útján javítható hibák, rendellenességek, fogyatékoságok gyógyításáról mi is jogosan beszélhetünk.

A nevelésnek ilyen gyógyítástani meghatározása a gyógypedagógiai gondolkodás általánosítása és fejlesztése szempontjából igen nagy lépést jelent. A fogalom meghatározásának első jellemzője a nemnormális állapotok megismerését teszik feladatunkká. A javításra és fejlesztésre való törekvés pedig a nevelhetőség szempontjából való értékelésre irányít bennünket s a normális felé való törekvés gondolata a legcélszerűbbnek látszó gyógyító nevelői módok fejlesztését teszi kötelességünké. Megismerés, értékelés és gyógyító nevelés jelenti számunkra a fogyatékosok általános és részletes diagnosztikát, a talált hibáknak, rendellenességeknek és fogyatékoságoknak a nevelhetőség szempontjából való értékelését, tehát prognózisát és a legcélszerűbbnek látszó nevelői eljárást, vagy terápia alkalmazását.

Ez a hármas munkaprogramm vonatkozhatik a különböző fogyatékosági csoportba tartozó gyermekek testi, értelmi és erkölcsi szempontból való, egymástól elkülönített megismerésére. De vonatkozhatik a fogyatékosági csoportoktól függetlenül, a különböző okok következtében keletkezett hibák, rendellenességek és fogyatékoságok kutatására is. Általános gyógypedagógiai szempontból ez utóbbi esetben nem az érdekel bennünket első sorban, hogy a fogyatékosági csoportokon belül milyen értékű gyermekanyaggal találkozunk, hanem a testi, értelmi és erkölcsi élet területén található és különböző okokra visszavezethető fogyatékoságok egységes megismerése, értékelése és javítására való törekvés az a szempont, amelyből kiindulva, a fogyatékosok gyógyító nevelésének legáltalánosabb és mindegyik csoportra egyaránt érvényes kérdései megismerhetők. A csoportoktól független megismerés, értékelés és a javítás kérdésében való állásfoglalás teszi a gyógyító neveléstudomány elméletét az egészre vonatkozó gyógypedagógiai elméletté.

A megismerés, értékelés és a gyógyító nevelés, vagy javítás tárgyában csak úgy foglalkozhatunk el célszerű álláspontot, ha megfontolásaink mögött a különböző eredetű okoknak részletesen feltárt rendszere áll. Ezek az okok azonban nem téveszthetők össze a különböző betegségek okaival, mert ami az orvos számára betegséget előidéző ok lehet, az a gyógypedagógus számára legfeljebb az értékelésnél, prognózisnál jöhet számításba. Az az állapot pedig, amit az orvos befejezettnek, tehát végső okozatnak minősít, ugyanaz a pedagógus számára mint hibát, rendellenességet, vagy fogyatékoságot előidéző ok jelenik meg. A vakság pl. az orvos számára valamely szembetegségnek befejezett okozata, míg a gyógypedagógus számára a testi, értelmi és erkölcsi hibáknak, rendellenességeknek, fogyatékoságoknak igen változó értékeit és formáit hozhatja létre. Tehát mint lehetőségű ok szerepel. Viszont nem szabad megelégednünk arról sem, hogy az orvostudo-

mányi értelemben vett körökök igen gyakran idéznek elő olyan okozatokat, amelyeknek javítását a gyógyító nevelés körébe kell sorolni.

Első kérdésünk tehát nem az, hogy milyen a vak, siket, fogyatékos értelmű, stb. gyermek, hanem az, hogy a különböző társadalmi, fizikai, majd az orvostudomány által körököknek nevezett okok, stb. az átöröklés különböző formái milyen befolyást gyakorolnak a gyermek és ifjú állapotára és a különböző okok hatására keletkezett nemnormális állapotok milyen okkal kapcsolatban és milyen mértékben jelentik a gyermek vagy ifjú képességeinek csökkenését, vagy mennyiben minősíthetők lehetőségbeli korlátozottságoknak.

Ily értelemben lett ma már a gyógyító neveléstudomány a testi, értelmi és erkölcsi hibák, rendellenességek és fogyatékoságok megismerésére, értékelésére és javítására szolgáló elméletté, így válik lassan-lassan valósággá az, hogy a jövő gyógypedagógus-nemzedék a gyógyító nevelés problémáit nem elszigetelten, a szűkebb csoportok keretében szemléli. És így lett a három szempontból vizsgált ember testi, értelmi és erkölcsi állapota a gyógypedagógiai gondolkodás összefoglaló egységének megteremtője.

A gyógypedagógiai irányú gondolkodásnak másik jellemző saját-sága az, hogy a megismerés, vagy a diagnózis útján szerzett gyógyító nevelői feladatokat öncélú és az oktatástól különváltan megoldandó feladatoknak tekinti és azoknak külön gyógyító nevelői tevékenység keretében való javítására törekszik. Ezenkívül jellemző vonása még az, hogy az oktatással kapcsolatban sem téveszti szem elől a gyógyítási feladatok megoldását. Az oktatást nemcsak öncélúnak, hanem a nevelői feladatok megoldására alkalmas eszköznek is tekinti. Jellemzi még a gyógypedagógiai gondolkodást a normális érték felé való törekvés, mely a folytonos fejlődést tartja feladatának és sohasem gondol a fogyatékosok külön társadalmának fejlesztésére, s ha ilyen mégis kialakul, azt, mint szükséges rosszat fogadja el.

Itt találkozunk a gyógyító nevelés célja a normális nevelés céljával, amely nem más, mint a nevelés útján való fejlesztési törekvés. A cél tehát közös, csak a fejlesztés érdekében megoldandó feladatok minőségében és mennyiségében van különbség. Ezek a feladatok a fogyatékos-sági csoportokra külön-külön jellemzőek.

Jellemzi még a gyógypedagógiai gondolkodást az a tény is, hogy új képességek termelésére sohasem vállalkozik, hanem a meglévő és nagyon különböző értéket képviselő képességeknek a lehetőség határáig való fejlesztésére törekszik. Jellemzője még ennek a gondolkodásnak az, hogy legelőször is az egésztest nézi és értékeli és csak azután törekszik a maga különleges területén a szűkebb csoportokra osztott gyermekek és ifjak megismerésére és nevelésére.

A mai értelemben vett gyógypedagógiai irányzatnak köszönhető az, hogy nevelésünk elmélete szépen fejlődésnek indult. A különböző ismeretkörök és gyakorlati tevékenységek jelölésére szolgáló kifejezések fogalma mindinkább tisztázódik és válik egyöntetűvé. Ma már pl. a gyógypedagógia szó alatt a fogyatékosági ügy egész elméleti és gyakorlati tartalmát értjük. Általános jelentőségén túlhaladtunk és részleteinek megjelölésére új fogalmak keletkeztek. Jelenti első sorban a gyógyító nevelés általános elméletét. Fogalmi körébe tartozik a megismerés, értékelés és gyógyító nevelés kérdéseivel foglalkozó általános gyógyító neveléstan. Ez után következnek a különböző fogyatékosági csoportok neveléstani kérdéseivel foglalkozó alkalmazott gyógyító neve-

léstanok (siketek, vakok, fogyatékos értelműek, erkölcsi fogyatékosok gyógyító neveléstana.) Végül befejezi a sort az ágazatonként elkülönített alkalmazott oktatásban.

A gyógypedagógiai irányban való fejlődésnek köszönhető az is, hogy nálunk a gyógypedagógiai tanári oklevél nemcsak a fogyatékosok oktatására, hanem kifejezetten a fogyatékosok gyógyító nevelésére és oktatására képesít.

Sajnos, ma még nem tartunk ott, hogy minden részletében kidolgozott gyógypedagógiai elméletről és a tantervben is biztosított gyógyító nevelői gyakorlatról beszélhetnénk. Mégis e téren Magyarországon nagy fejlődés mutatkozik és biztosan hisszük, hogy a legközelebbi nemzedék a még megoldásra váró feladatokat sikerrel fogja elvégezni. Ezért nagyon fontos kérdés a gyógypedagógia jövőjére nézve az, hogy milyen legyen a gyógypedagógiai tanárság képzése.

IV. A mai képzés az egységes gyógypedagógiai gondolkodás hű kifejezője, mert az egész fogyatékoságügyi problémára vonatkozik és az egésznek megismerése után kívánja a képzést a részletek megismerése felé irányítani. Az egységes gyógypedagógiai tanárképzés tehát többoldalú megismerést tesz lehetővé, végső célja azonban a speciális irányban való képesség megszerzése, az egésznek megismerése által. Ez abban különbözik a régi szakosított képzéstől, hogy míg az egyoldalú ismereteket nyújtott, addig az egységes irányú képzés a gyógypedagógiai problémák mindegyikének megismerése után törekszik a gyakorlati téren való szakosításra.

A képzés három főpillérré támaszkodik. Az első és legfontosabb a nevelési problémák ismerete. A második pillér az orvostudományak az a része, amelyre diagnosztikai és prognosztikai, tehát a megismerés és értékelés szempontjából minden gyógypedagógusnak szüksége van. Az orvostudományi ismeretek teszik képessé a jelölteket oly mértékű természettudományos gondolkodásra, amely nélkül gyógyító-nevelői feladatokat sem megérteni, sem pedig megoldani nem lehet. A harmadik pillér a társadalom- és jogtudományak azok a problémái, amelyek a fogyatékosok keletkezésével és a fogyatékosok védelmével vannak szorosabb kapcsolatban. A fogyatékoságügyi társadalmi politika és a törvénytudományi gyógypedagógia azok a tárgyak, amelyek ezt a célt szolgálják.

E három pilléren nyugvó gyógypedagógiai tanárképzés nemcsak a gyógypedagógiai gondolkodás kifejezője, hanem célja az is, hogy a gyógypedagógiai tanárt ne csak az iskolai munka végzésére képesítsük, hanem az iskolán kívüli gyógypedagógiai feladatok szolgálatára is képezzük. Két főfeladatot kell megoldanunk. Az egyik a fogyatékosok megelőzésének feladata, a másik pedig a fogyatékosok iskolai és társadalmi védelme.

Nem célokom, hogy előadásom keretében a gyógypedagógiai tanárképzés részleteiről beszéljek. Csak röviden jelezni kívántam azokat a gondolatokat, amelyek segítségével a jövő gyógypedagógus nemzedéket a gyógypedagógia mai értékeinek hordozójává és művelőivé kívánjuk tenni.

Tisztelt Társaság! Előadásom célja nem a részletekben való elmélyülés volt, hanem általános képet szerettem volna nyújtani azokról a gondolatokról, amelyek bennünket a fogyatékosok gyógyító nevelésének szolgálatában vezetnek.

Méltóztassanak ezt a felolvasásomat határköveket jelző vázlatnak

tekinteni, amely vázlatnak egyes részleteit bármikor szívesen bocsátom a mélyen tisztelt Társaság rendelkezésére.

Nagyon örülnék annak, ha a Társaság m. t. tagjai előtt azt az egy tényt sikerült volna világosan kifejezésre juttatni, hogy a gyermek- és ifjúkori hibák, rendelkezésségek és fogyatékoságok javításának kérdéseivel foglalkozó gyógypedagógia ma már túlhaladt a fogyatékosági csoportok keretein. És ebben a vonatkozásban már nem a siketek és vakok, sem pedig az értelmi és erkölcsi fogyatékosok pedagógiája, hanem a különböző okokból eredő, normálison aluli értékek megismerésére, értékelésére és javítására törekvő nevelési irányzat.

Ily értelemben feladatköre a normális értékek felé közeledik és mindjobban általánossá, közérdekűvé válik és eljön az idő, amikor a helyes irányban fejlődő gyógypedagógiai gondolkodás és gyógyítva nevelői gyakorlat valamikor még a normális gyermekek és ifjak nevelésének érdekében is kiváló szolgálatoakat fog tenni.

KISEGÍTŐ ISKOLA — GYÓGYPEDAGÓGIAI ISKOLA.

Irta: SÁRKÁNY PAL, igazgató.

A kiségitő-iskola szükségességéről s általában annak üdvös hasznosságáról nemcsak ezen folyóirat lapjain, de más hírlapokban és könyvekben is olyan sokan és oly értékes közleményeket írtak, hogy ha azok tartalmának csak bizonyos százaléka valóra vált volna, akkor Magyarországon a kiségitő-iskolák nemcsak megizmosodtak, hanem a szükséghez képest fel is szaporodtak volna. Mert, — hogy a kiségitő-iskolákra szükség van, az ma már kétségbevonhatatlan. A mai modern kulturpolitika ezt feltétlenül megkívánja. A népiskolákban kellő és odaadó munkateljesítmény mellett is csak az esetben lehet biztosítani a jó eredményt, ha azok a szellemileg fogyatékos gyermekektől mentesítettnek és a kiségitő-iskolába telepítik át azokat. Ezáltal a normális képességű gyermekek tanítása tökéletesebb lesz, emezek pedig kellő kiképzést nyervén, a társadalomnak hasznos, munkás polgáraivá válnak. Hogy a kiségitő-iskola intézménye alig múlt 50 éves s máris minden művelt nemzet törvénytárába iktatta, az igaz. De sajnos ez a törvény nálunk csak részben lett végrehajtva. Több vidéki városban a kiségitő-iskola megszerveztetett ugyan, azonban az odavaló gyermekek beiskoláztatása, rendes és megfelelő tantermekben való elhelyeztetése tekintetében igen sok a kivánni való; a tanszerek, szemléltető eszközök hiánya s ami szintén fontos kiegészítő része minden iskolának: a megfelelő jó vezér- és tankönyvek hiánya igen nagy hátrány s a jó és biztos eredmény elérését veszélyezteti. Legtöbb helyen a kiségitő-iskola mostoha gyermek a többi kulturintézmények között. Sok helyütt még a hívatottak közül sem tudják egyesek, hogy van ilyen iskolájuk; vagy csak a nevét ismerik, de célját, rendeltetését nem. Nincs érdeklődés, nincs jóakarát és nincs áldozatkészség! Legyenek nálunk is elberfeldi *Ernszt* képviselők, akik szóval, tettel és anyagi áldozatokkal is tanúbizonyságot tesznek a kiségitő-iskolák feállítása és gondozása mellett! Városunkban több mint két évtized óta működik az állami kiségitő-iskola, mégis sokan vannak, akik nem tudnak róla s talán még az érdekeltek sincsenek tisztában annak magasztos céljával és rendeltetésével. Ez az én sívár tapasztalatom — szomorú, de való igazság!

Megtörtént például a többek között, hogy azt kérdezte tőlem egyik fiúiskolai tanári állást betöltő pedagógus: „Mondja kérem, van ennek a kisegítő-iskolának létjogosultsága?” — S amikor elmondtam neki, hogy iskolánk fennállása óta néhány száz tehetetlen gyermeket nevelt önálló keresetképessegre, csodálkozással jelentette ki, hogy ő ezt nem is gondolta s a minősítő lapokba való betekintés után teljesen behódolt a kisegítő-iskolának!

Arra vonatkozólag, hogy a „kisegítő-iskola” — „gyógypedagógiai iskola” elnevezést nyerjen-e, szerény véleményem az, hogy nem az a lényeg, milyen elnevezés alatt működik a gyengetehetségű és fogyatékos gyermekeket magába fogadó iskola, hanem az, hogy az ilyen iskolának meglegyen minden kelléke ahhoz, hogy rendeltetésének és célkitűzésének megfelelően! Legyen megfelelő, különálló épülete, amelyben rendes tantermek és mellék-termek álljanak rendelkezésre, legyen háziipari kiképzésre alkalmas és kellőképen berendezett foglalkoztató műhelyei s — különösen a vidéki városokban — 2—3 hold föld álljon az iskola rendelkezésére, ahol a növendékek a mezőgazdaságban, gyümölcs- és konyha-kertészetben, méhészetben stb. kioktathatók volnának.

Vannak, akik az internátusi rendszert nem helyeslik. Én pedig — ismerve a vidéki városoknak pusztákon élő népét — lehetetlennek tartom az ott lakó gyengetehetségű gyermekeknek más módon való kiképzését. Internátusos kisegítő-iskolák felállítása az Alföld és a Tiszavidék, esetleg a Dunántúl néhány nagy városában volna kívánatos, melyekben a nagy kiterjedésű pusztákon, tanyákon s a környékbeli falukon lakó szellemileg fogyatékos gyermekek nyerhetnének elhelyezést. Az internátusos kisegítő-iskolával kapcsolatosan továbbképző műhely felállítása is szükséges volna, hogy abban az iskolát elvégzett, de gyengeségük miatt elhelyezkedni nem tudó gyermekek továbbképeznek magukat valamely iparágban.

Igen sok esetben fordul hozzánk egy-egy tanyai vagy vidéki szülő gyermeke felvétele iránt. Mivel gyermekét sehol elhelyezni nem tudja, otthon tartja azt és tovább kénytelen túrni gyermeke szellemi fogyatékoságának gyötrelmét.

Nagy hátrány az is, ha a kisegítő-iskolának más típusú iskola növendékeivel egy épületben vannak közös osztályai. Az ilyen közösség káros befolyással van az iskolára. Ugyancsak nagy hátrány az is, ha nem egy, hanem két, sőt három felé, egymástól távol álló épületekben van elhelyezve a kisegítő-iskola.

A hiányok és fogyatékoságok megszüntetése és — talán még hozzáfűzhetem azt is, hogy — a nehéz és lélekölő munkát végző tanítóság kellő és méltányos díjazása nélkül, bármily nevet viseljen is az iskola vagy intézet, emberileg számított, tökéletes eredményt csak ritkább esetben fog felmutathatni.

Nagyon helyes és üdvös lenne, ha a Szabó Károly által említett statisztikai adatok alapján a kisegítő-iskolákat, vagy ahogy ő nevezi „gyógypedagógiai iskolák”-at szaporítanák. Közérdek, hogy az állam törvényhozási úton intézkedjék, mikép az ország ezidőszerinti legnépesebb 38 városa kisegítő-iskolákat állítson. A gyengetehetségűek általános beiskoláztatásával kevesebb lesz a szegényházak, a javítóintézetek, a börtönök, a fegyházak stb. lakóinak száma és amit az állam a kisegítő-iskolára költ, megtérül az említett intézetek fenntartási költségénél.

GYÓGYÍTŐISKOLA.

Irta: TELKES ALFRÉD igazgató.

A „gyógypedagógia“ fogalmában általában a fogyatékos gyermekek pedagógiai és orvosi védelme jut kifejezésre. A gyógypedagógia terén elért eredmények azonban még nem jelentik a gyógyító nevelés problémáinak teljes megoldását, de nagyobb eredmények reményére jogosítanak, amennyiben a szakembereknek támpontul szolgálhatnak a felmerülő újabb problémák megoldásához.

A gyógypedagógia jelenkori törekvései egyrészt a fogyatékoságok megelőzésére, másrészt a meglévő fogyatékoságok lehető orvoslására irányulnak. E problémák természetesen csak az orvos és gyógypedagógus harmonikus munkája útján oldhatók meg helyesen.

A gyógypedagógiából eredt és a megelőzésre irányuló intézkedések szép eredményre vezettek, de e törekvéseknél nem kevésbé fontos a fennálló bajok orvoslása sem. Az értelmi fogyatékos gyermekek védelmével kapcsolatosan megoldásra vár a *kisegítő-iskola* kérdése, mert ez az intézmény, mely gyógyításra s részben megelőzésre hivatott — sajnos, ma még maga is sok tekintetben gyógyításra vár.

Első sorban gondoskodni kell a fogyatékos értelmű gyermekek beiskoláztatásáról és a tankötelezettségük szigorú végrehajtásáról. Ezért minden nagyobb városban kisegítő-iskola szervezendő. A falusi és tanyai értelmi fogyatékos tanköteles gyermekeket a gyógypedagógiai internátusos intézetekbe kell beiskoláztatni, viszont a kisegítő-iskolának internátusra nincs szüksége, mert a növendékei a város területén laknak s így bejárhatnak az iskolába. Az internátus fenntartása nagy költségbe kerül, de másrészt a gyermeket kiveszi családjából, természetes környezetéből és így önállóságra fejlődését is akadályozza.

Azonban szüksége van a kisegítő-iskolának napközi otthonra, hogy a felügyelet és családi nevelés hiánya miatt veszélyeztetett gyermekeket a tanítás idején kívül is nevelésben részesíthesse. Sajnálatos, hogy egyik-másik gyermek reggeli nélkül jön fel az iskolába. Olyan is akad, aki gyakran egész napon át éhezik. A napközi otthon útján ezen a bajon is lehetne segíteni.*)

A kisegítő-iskola növendékeinek nagy részét csak taneszközzel tudja segíyezni. De vannak olyan szegény szülők is, akik keresetképtelenek, vagy munkaalkalom hiányában — főleg a téli időszakban — nem tudnak gyermekük ruházatáról gondoskodni. Hiányos öltözékben látogatja a szegények legszegényebbje az iskolát. Alsó ruháról szó sem lehet. Gyenge egészségük veszélyeztetése mellett járnak télen az iskolába. Az iskola tehetetlenül áll szemben e bajokkal. Segélykiáltása siket fülekre talal a társadalomban. Örvendetes, hogy a menhelyi gyermekek ruháztatásáról történik gondoskodás, de a legszükségesebb esetekben (csakis ilyenekről van szó) a kisegítő-iskola védtelen gyermekeiről is hasonló módon kellene gondoskodni. A szülő csak akkor lehet bizalommal az iskola iránt, ha gyermeke ügyét nem csak szóval, de tettel is felkarolja s idejében segítségére siet. A szülőket nehéz megélhetési viszonyuk indítja arra, hogy gyermekeiket idő előtt elállítják szolgálni. E bajon egyszerűen a tankötelezettség idejének meghosszab-

*) A fővárosban még a normális gyermekek ellátásáról is történik gondoskodás a gyermekvédelmi törekvések során.

bításával nem segíthetünk. Szükséges, hogy az értelmi fogyatékos gyermekeknek a hat osztály elvégzése lehetővé tétessék, ha mindjárt segélyezés (napközi otthon vagy ruhasegély) útján is.

Az állam sajátlagos helyzeténél fogva nagy gondot fordít az agrikultúra fellendítésére. Nagy anyagi áldozatot hoz a gazdasági intézményekért. Segítségét hasonlóképp a gyógyítva nevelő intézetekre is kiterjesztheti, mert ezek főleg földműveseket, gazdasági munkásokat nevelnek. A növendékek nagy része be is válik az életben. A gazdák szívesen alkalmazzák ezeket, mert kisigényű és kitartó munkások. A vidéki kisegítő-iskolák megfelelő elhelyezésével, kevés költséggel a gyakorlati gazdasági képzést is meg lehet oldani. Erre pedig szükség van, mert a gyógyító nevelés produktív munkát csak akkor végezhet, ha növendékeinek már kezdettől fogva alkalmat adhat a gyakorlati képzésre.

A kisegítő-iskolának az oktatás és nevelés mellett a gyógyítást is intenzívebb módon kellene szolgálnia. A gyermekek egy része beteges, más része a testi ápolást nélkülözi. E bajokon a szülők figyelmeztetése semmit sem használ. A növendékek szakorvosi vizsgálata és kezelése a védelem legfontosabb és nélkülözhetetlen eszköze. Az iskola elengedhetetlen higiénikus kelléke az orvosi rendelő és házi (zuhany) fürdő. A kisegítő-iskola nem nélkülözheti a szakorvost. Kinevezett szakorvosra, sőt orvosi szakfelügyelőre is szükség volna, aki a szakorvosok működését irányítaná. Az orvosi teendőket illetőleg dr. *Ranschburg*: A fogyatékosok orvosi védelme című előadására utalok (megjelent a Magyar Gyógypedagógia 1927. évfolyamában.)

A fogyatékos értelmű tanulók beiskolázása a fenti átszervezéssel teljes megoldást nyerne. A fővárosban az állami pszichológiai és kórtani laboratórium minden esetben szakvéleményt adhat. Ez jóval kevesebb kiadást jelent, mint a kiválasztást célzó intézmények fenntartása. Teljes mértékben csatlakozom ahhoz a szakvéleményhez, mely az önálló kisegítő-iskola mellett foglal állást. Az olyan fogyatékos értelmű gyermekek, akik csak több évi eredménytelen kísérletezés után kerül a kisegítő-iskolába, vagy a gyógypedagógiai intézetbe, még a gyógyító nevelés sem segít. Ily eljárásban nem látok sem védelmet, sem megelőzést. A gyermek kóros értelmi fogyatékosága már az első osztályban feltűnik. Ha tévedésből netalán normális gyermek kerülne a kisegítő-iskolába, ez a tanítás folyamán csakhamar kitűnik s az ilyen gyermek azonnal visszatelepíthető az elemi iskolába.

A „gyógypedagógiai iskola“ elnevezést csak a szakszerűség szempontjából helyeslem, azonban gyakorlati szempontból nem. Egyrészt idegenszerűen hangzik, másrészt a „gyógyítva nevelő iskolák“ elnevezés alatt az összes gyógypedagógiai intézeteket értjük és így ez az elnevezés fogalomzavart okoz.

A kisegítő-iskolák még mindig magárahagyatva vívják nehéz harcukat az értelmi fogyatékos gyermekek védelméért. Működésüket az orsz. szakfelügyelőség mindenkor élénk figyelemmel és érdeklődéssel kísérté s a maga részéről mindent megtett, hogy zavartalan működésüket lehetővé tegye. *Klug Péter* orsz. szakfelügyelő „A kisegítő-iskola kérdésének megoldása“ című cikkével felhívta az állam és a szakkörök figyelmét arra, hogy a kisegítő-iskola csak akkor oldhatja meg eredményesen feladatát, ha céljának megfelelő elhelyezést és szervezetet nyer. Cikkében nagy gyakorlati érzékkel és kiváló szaktudással jelölte ki a megoldás módját, most csak a kormány bölcs belátásán múlik, hogy a kisegítő-iskola valóban gyógyító iskolává átszerveztessék.

BESZÁMOLÓ

az V. német gyógypedagógiai kongresszuson, Kölnben elhangzott orvostudományi előadásokról.

Tartotta: Dr. Szondi Lipót az állami gyógypedagógiai kórtani és gyógytani Laboratórium vezető főorvosa a Magyar Gyógypedagógiai Társaság 1930. évi nagygyűlésén.

Feladatomból jelentést tenni, milyen problémákat hoztak az orvosok a német gyógypedagógiai kongresszus elé.

Tárgyi szempontból az elhangzott 20 orvostudományi előadást 4 problémakörbe sorozhatjuk:

1. Előadások a **gyermekpszichiátria** köréből: *H. W. Maier* (Zürich), *P. Seelig* (Berlin), *H. Többen* (Münster) és *Th. Gött* (Bonn).

2. Előadások az **öröklődésbiológia** köréből: *O. Löwenstein* (Bonn), *W. K. Prinz von Isenburg* (Bonn).

3. Előadások az **orvospszichológia** köréből: *K. Gottschaldt* (Bonn), *M. Isserlin* (München), *W. Eliasberg* (München), *E. Lazar* (Wien), *M. Eyrich* (Bonn), *S. Aschaffenburg* (Köln).

4. Előadások a **konstitúciós patológia** köréből: *W. Jaensch* (Berlin), *W. Wittneben* (Treysa), *W. Wieser* (Wien), *J. Moses* (Mannheim), *Lajta Sági, Dobák, Máday, Szondi* (Budapest).

Nem lehet célja e rövid beszámolóknak tartalmilag minden részletehez híven visszaadni az említett előadásokat. Meg kell elégednünk azzal, hogy összefoglalóan csak az egyes problémaköröket *irányító tudományos elveket, vezérgondolatokat* ismertetjük. Kezdjük a sort a gyermekpszichiátriai előadásokkal.

I.

A kongresszus egyik kiemelkedő *gyermekpszichiátriai* témája a *gyermekkori schizoprenia kérdése* volt. A schizoprenia, vagy demencia praecox, — mint tudjuk — öröklött diszpozíciókon felépülő elmezavar, mely a serdülő korban, vagy az azt követő első évtizedben teszi demenssé az egyént. Vita középpontjában áll azonban az a kérdés, vajon beszélhetünk-e a serdülőkor előtt, tehát az első, vagy a második gyermekkorban schizopreniáról, vagy demencia praecocissimáról. *Maier*, a zürichi pszichiáter-professzor azt fejtegette, hogy a demencia praecocissima kórképét fel kell vennünk, bár ez a kórkép felette ritka. *Seelig* berlini pszichiáter azt vizsgálta, vajjon hogy alakult a müncheni *Kraepelin*-klinikán 1904-től 1922-ig 14 éven alul schizopreniásnak minősített gyermekek későbbi sorsa. Megállapíthatta, hogy a schizoprenia diagnózis az esetek felében nem vált be, az esetek egy másik felében azonban a gyermekkorban már schizoprennek ítélt egyénekből utóbb mégis kifejezett demencia praecox lett. A gyermekkori schizoprenia felállításánál felette óvatosnak kell lennünk és a differenciális diagnosztikában különösen gondolnunk kell járványos agygyulladásra, egyszerű organikus oligophreniára, vagy öröklött pszihopatiára. Schizopren gyermekek kezelésére *Maier* szükségesnek tartja a „*gyermekpszichiátriai megfigyelőállomások*“ felállítását. Ily állomás működik már a zürichi elmeklinikával kapcsolatban, ahol a gyermekpszichiátriai megfigyelés és kezelés párhuzamosan halad a klinikán felállított gyógypedagógiai osztálytanítással.

H. Többen érdekes pszichiátriai összehasonlításokat végzett fiatalokú és felnőtt gyilkosoknak a bűntény előtti és utáni magatartására vonatkozólag. *Th. Gött* pedig a gyermekbetegségek szerepét ismertette a gyermeki elme fejlődésében.

Nem tudom elhagyni a gyermekpszichiátriai előadások ismertetését anélkül, hogy rá ne mutassak arra a — nekünk magyaroknak feltűnő — tényre, hogy a *gyógypedagógia* a külföldi pszichiátriai professzoroknak mennyire nagyrabecsült és mily szeretettel felkarolt tudományos területe. Ezt aényt főleg két jelenség igazolta előttünk. Először az a körülmény, hogy Németország legnagyobb pszichiátere, így *Aschaffenburg*, a kölni elmeklinika, *P. Schröder*, a lipcsei elmeklinika, *M. Isserlin*, a müncheni Kaiser Wilhelm-Forschungsanstalt für Psychiatrie egyik vezetője, valamint *Maier*, a zürichi klinika vezetője, továbbá a kongresszuson megjelent két olasz pszichiáter tanár permanens jelenlétükkel, állandó szereplésükkel, hozzászólásukkal, szinte reggel 9-től este 6-ig vettek részt a kongresszuson. Erre a jelenségre a magyar gyógypedagógiai kongresszusokon sajnos kevés példát találunk. A második fontosabb tény azonban az, hogy a német és svájci pszichiátriai klinikákon és elmeógyógyintézetekben külön „**gyermekpszichiátriai osztályok**“ vannak 50—200 ágygal. Eme osztályok mellett gyógypedagógiai tantermek találhatóak, ahol a klinikai gyermekpszichiátriai kezeléseket mellett *gyógypedagógiai tanárok* foglalkoznak a gyermekekkel. Külön ki kell emelnem a *bonni* elmeógyógyintézet több, mint 200 ágyas modern gyermekpszichiátriai osztályát, mely *Löwenstein* vezetése alatt mintaintézetnek mondható. Fel kell még sorolnom *Aschaffenburg* kölni elmeklinikáján működő 50 ágyas gyermekpszichiátriai osztályt, Paul *Schröder* lipcsei elmeklinikájának 120 ágyas gyermekpszichiátriai osztályát. Végül pedig csodálattal kell megemlékeznem *Isserlin* professzornak müncheni gyermekpszichiátriai osztályáról, ahol a fiatalok agysérülteket a pszichiátriai és neurológiai kezelésen kívül modern gyógypedagógiai osztályokban gyógypedagógus tanárok részesítik állandó oktatásban és nevelésben. Ugyancsak *Isserlin* intézete valósította meg *dr. Tóth* Zoltánnak a felnőttek gyógypedagógiájáról régóta vallott nézetét, melyet a magyar elmeorvosok egyik kongresszusán elő is adott. *Isserlin* intézetében ugyanis felnőtt agysérülteknél a különböző háborús, vagy baleseti sérülés kapcsán elvesztett szellemi képességek (beszéd, írás, olvasás, memoria stb.) újrakifejlesztésére irányuló szakkezelést mindenütt gyógypedagógusok végzik.

Ez a felsorolás kétségtelenül felette hézagossá, de elegendő a magunk hiányainak tudomásulvételére. Nálunk Magyarországon a pszichiátria művelői sajna nem igen érdeklődnek a gyógypedagógia iránt. A *klinikákon, vagy az elmeógyógyintézetekben — a gyulai állami kórházon kívül — sehol sincsen külön gyermekpszichiátriai osztály.* Ennek a fogyatéknak úgy a magyar gyógypedagógiai, mint a magyar orvosi kar, — különösen a gyermekorvosok, de még az ideg orvosok is — komoly kárát látják. Nálunk az orvos elhagyja az egyetemet anélkül, hogy a gyógypedagógiáról, vagy a gyermekpszichiátriáról egy betűt is hallott volna. Csak kevesen vannak, akik *Ranschburg* professzor budapesti, vagy *Máday* debreceni szemináriumain a gyógypedagógia elemi fogalmairól hallottak. Ennek a szomorú állapotnak a következménye, hogy az orvosok „*gyógypedagógiai tudatlansága*“ miatt a gyógypedagógus keze alá tartozó esetek számottevő része arra hivatlan egyének hálójába kerül, másrészt pedig a gyógypedagógusnak nem áll módjában gyermekpszichiátriai osztályokon az orvossal való szoros együttműködés révén ismereteinek látkörét kibővíteni. Engem a kölni kongresszus és a vele kapcsolatos intézetek látogatása teljesen meggyőzött arról, hogy eljött az ideje annak, hogy nyílt célkitűzéssel próbáljuk meg-

győzni a magyar elmeklinikák és elmeegógyintézetek vezetőit arról, hogy gyermekpszichiátriai osztályokra és gyermekpszichiátriában jól képzett orvosokra multhatatlanul szükség van. Egyben úgy vélem, hogy a győgypedagógusnak úgy a gyermekpszichiátriai osztályokon, mint a felnőtt agysérültekkel foglalkozó pszichiátriai intézetekben oktató és nevelő szerepet kell juttatni.

II.

A *pszichiátriai öröklődésbiológia* körébe vág *Löwenstein* Prof. bonni gyermekpszichiáter előadása. A szerző 100 ikerpár, — 50 egypetéjű és 50 kétetéjű iker — pszichiátriai és pszichológiai vizsgálata alapján igyekezett megállapítani az öröklött és szerzett tulajdonságok szerepét a gyermeki elme konstitúciójában. Ide tartoznak még *Isenburg* hercegnek az intellektuális és jellembeli tulajdonságok öröklődésmenetét tárgyaló előadása.

Mindkét előadáson ott láttuk nyomát annak a ténynek, hogy *Németországban az öröklődéskutatást a pszichiátria és a gyermekpszichiátria legaktuálisabb problémájának tartják*. Münchenben több éve működik már a *Kaiser Wilhelm-Forschungsanstalt für Psychiatrie* keretén belül egy öröklődésbiológiai osztály, melyet a legnagyobb német genealogus, *Rüdin* professzor vezet. Magam két ízben tanulmányozhattam *Rüdin* intézetét. Másodszer most kölni útam kapcsán. Ez alkalommal módomban volt *Rüdin* professzorral egy teljes délelőttön át megtárgyalni dr. *Tóth* Zoltán és általam a Magyar Győgypedagógiai Társaságban megindított ama tudományos mozgalmat, melynek célja: *a magyarországi fogyatékosokat egységes organizáció útján öröklődésbiológiai kutatásnak alávetni és e kutatások eredményeinek a fogyatékosok gyakorlati problémáinál, elsősorban a házasságkötésnél gyakorlatilag érvényt szerezni*. *Rüdin* professzor, ki terveinkkel kapcsolatban őszinte örömeinek adott kifejezést, mozgalmunknak a legmesszebbmenő tudományos támogatását biztosította.

III.

Az *orvospszichológiai* előadások irányelvét keresve, meg kell állapítanunk, hogy *a tiszta experimentális* teszt-kutatás alig szerepelt a kongresszus műsorán. A szinte már klasszikusnak mondható experimentális pszichológia helyébe részben a *Koehler* és *Kafka* által megteremtett *alkatpszichológiai* kutatás, részben pedig az *öröklődésbiológiai pszihokonstitúciós* kutatás és a *magatartásos, behaviour-ös pszichológiai* kutatás lépett. Ennek a hármas tagozatú, új pszichológiai irányzatnak legfontosabb közös gyökerét abban ismertük meg, hogy a fogyatékos gyermek elmealkatát, annak intellektuális és jellembeli tulajdonságait nem a teszt által megszabott, merev, természetellenes lelki szituációkban, hanem teljesen életszagú, u. n. „*biológiai szituációk*”-ban kell elemeznünk. Ennek a pszichológiai iránynak életrealitáságaról győződött meg minket *K. Gottschaldtnak* a bonni intézetben tartott bemutatásos előadása. Szerinte a fogyatékos egyéniségeknek jellembeli és intelliguális vizsgálatára a szokványos pszichológiai teszt módszerek nem elégségesek. A tesztekkel nyerhető osztályzatok nem adnak nekünk felvilágosítást a fogyatékos gyermek „*szellemi személyiségéről*.” A gyermeki elme működését mindig a gyermek milliőjének megfelelő élettani „*biológiai szituációk*”-ban kell vizsgálni és a gyermeki cselekvésnek és élmény-átéléseknek őszinte megnyilvánulási formáiban, szóval a maguk

teljes „egészeben.“ Eme biológiai élet-helyzetekben és nem laboratóriumi teszt-helyzetekben leadott „személyiségi reakciók“-ra kell a jövőben építeni a fogyatékos elme megismerésének módszereit. Örömmel kell megállapítanunk, hogy a dr. Schnell János vezetése alatt álló intézetbe újabban bevezetett vizsgálati módszerek mindenben nyomon követik a fejlődés fentemlített irányát. Itt kell megemlíteni W. Eliasberg előadását a lelkifolyamatok „nehézségei“-ről és a „tudat szükségletei“-ről, valamint M. Eyrichnek a lelki hajlamok variációs szélességéről tartott előadást, melyben a pedagógiai-terápiai peszimizmus ellen foglal állást, még az öröklötten hibás lelki alkatok eseteiben is. M. Isserlin előadását, melyben a siketnémák beszéde és gondolkodása között fennálló pszichológia kapcsolatokat tárgyalta, Michels tanár úr ismertette.

IV.

Utolsónak hagytam a kongresszus orvos előadásainak kétségtelenül az érdeklődés gyújtópontjában álló problémakörét: a fogyatékosok konstitúciós analitikai vizsgálatáról szóló előadásokat. Eme előadások keretében a konstitúciós patológiának két iránya vonult föl. U. m. 1. a monodimenzionális, kapillarmikroszkópiai személyiségelemzés, szóval a berlini iskola, melyet a kongresszuson W. Jaensch előadása és Wittneben személye képviseltek. Másodszor: a több dimenzionális, konstitúcióanalízist hirdető budapesti irány, mely az állami gyógypedagógiai kórtani és gyógytani laboratóriumból indult ki és melyet Dobák, Máday, Lajta, Sági és én képviseltem.

A monodimenzionális konstitúcióanalízis szerint a bőr hajszálcereinek fejletlensége egymaga elegendő támpont volna arra, hogy általa az „egész egyéniség“ zavart, vagy fogyatékos fejlődésére következtesünk. E felfogást képviselő W. Wittneben beszámolt azon terápiás kísérleteiről is, melyek szerint bizonyos gyógyszerekkel (lipathren, Thyroxin) sikerült volna a bőr kapillárisainak fejlődési gátlását megszüntetni és ezzel kapcsolatban az összegyéniséget magát megváltoztatni.

A berlini iskola eme monodimenzionális személyiségi analízisével szemben magam a többdimenzionális személyiséganalízis szükségességét hirdettem. Előadásomban kifejtettem, hogy a fogyatékoságok gyógypedagógiai megítéléséhez nem elegendő a fogyatékos tulajdonság megítélése, hanem a fogyatékos egyén összértékének megállapításához multhatatlanul szükséges a fogyatékos tulajdonságot felmutató „egész ember“, szóval a fogyatékos összegyéniség biológiai értékének megállapítása. A pszichológiai és gyógypedagógiai értékmérést tehát ki kell egészítenünk az összegyéniség biológiai értékmérésével. Csak az összegyéniség biológiai értékének és gyógypedagógiai-pszichológiai értékének együttes megállapítása után juthatunk el a fogyatékos egyének összértékéhez. Az összegyéniség biológiai értékmérőjét pedig csakis többdimenzionális, többirányú konstitúcióanalízis adhatja kezünkbe. A laboratórium által képviselt eme többirányú személyiségelemzést négy pillérré építettük fel. Ezek 1. a testi és elmebeli reakcióformák analízise, 2. a testi és elmebeli reakcióformák analízise, 3. az öröklődési faktorok elemzése és végül 4. a millióhatás elemzése. Csakis ily szélesirányú, sokoldalú elemzés után foghatunk a szintezishez, melynek végső célja a fogyatékos összegyéniségről oly biológiai értékmegállapítást tenni, mely úgy a gyógypedagógiai, mint az orvosi prognosztikának és terá-

piának komoly kiindulópontja lehet. Előadásomban nem elégedtem meg a konstitúciósanalitikai módszerek ismertetésével és kritikájával, hanem bemutattam a *konstitúciós szintézisnek* két, általam felállított új módszerét, u. m. az „*extrem variánsok*” és a „*biológiai eltérési kvociens*”-nek nevezett módszeremet. Ezek segítségével *fogyatékos egyéniségek, vagy fogyatékos csoportok biológiai értékét könnyen és biztosan megállapíthatjuk és egymással összehasonlíthatjuk*. Az a vita, mely a monodimenzionális, kapilarmikroszkopos tan képviselője, *W. Wittneben* és köztem a kongresszuson kialakult, a hallgatóság tüntető elismerése mellett az általunk képviselt irány győzelmével ért véget. *Lajta Alfréd* dr. munkatársam beszámolt a laboratóriumban használatos vércukorterhelési módszerről, melynek segítségével sikerült a fogyatékosok két fő magatartásbeli pszihokonstitúciós típusait, a *torpid, tompa energiátlan típust a nyugtalan, eretikus típustól egyszerű vegyi reakcióval* elkülöníteni. Különösen nagy érdeklődéssel fogadták *dr. Sági Ferenc* munkatársamnak az „*Eidetizmus, a konstitúció és az oligofrenia*” kapcsolatait tárgyaló és új értéket jelentő előadását. *Sági* eme előadásában arra a kérdésre keresett feleletet, hogy *a fogyatékos értelműek közül kik az eidetikusak, továbbá, hogy van-e az eidetikusoknak közös biológiai stigmájuk?* Sikerült bebizonyítani, hogy a németek amaz álláspontja, mely szerint az eidetizmus gyakorisága „*geofizikai, talajösszetételi tényezőktől függene, — téves és vizsgálati adatainak hosszú sorával tudta beigazolni, hogy az eidetizmus az extrem variánsok egy biológiai megnyilvánulása, mely nem az egyéniséget körülvevő külső miliő, — szóval talaj- és víz-faktorok, — hanem az egyéniség „belső talajának”, tehát „endogén-konstitúciójának” gyökeréből fakad.* *Dr. Dobák Géza* röntgenschakorvos munkatársamnak *fogyatékosértelműeknél csontos váz érettségi viszonyai* című munkájának főbb eredményeit, — a szerző távolléte miatt — magamnak csak főbb pontokban volt alkalmam előadásom keretébe beiktatni és a kongresszus előtt ismertetni. Ugyanez áll *dr. Máday Istvánnak* a konstitúciós indexek kritikáját tartalmazó értékes előadására is.

Meg kell említenem *W. Wiesernek* a mongoloidismus röntgenterápiájáról és *J. Mosesnek* a fiatakorú értelmileg fogyatékosok sexualpatológiájáról szóló előadásokat, melyek szintén a konstitúciós patológia égíste alatt foglalkoztak értelmileg fogyatékosok orvosi megítélésével és gyógyításával.

Végül szabadjon néhány *szubjektív* megjegyzést is fűzni kölni utunkhoz.

Mindenekelőtt ama örömnünknek kívánok kifejezést adni, hogy *Michels* Fülöpnek a beszédmotorikus készség közvetítésére alapított beszédoktatási módszere *mily könnyen és mily mély megértéssel* került — szinte percek alatt — a német szakférfiak érdeklődésének középpontjába. Ha a jelek nem csalnak, úgy minden remény megvan arra, hogy a beszédmotorikus készségre épített *Michels*-féle beszédoktatásról német részről hamarosan fogunk kapni *komoly utánvizsgálatokra* alapított szakkritikát.

Köszönettel kell megemlékeznünk *dr. Sziklay Béla* kölni magyar állami konzul úrról, aki előadásainkat végighallgatta és — az azóta, sajnos, elhunyt *Nagy Lászlónkkal* együtt örvendezett a magyar előadók szép sikereinek.

BESZÁMOLÓ AZ V. NÉMET GYÓGYPEDAGÓGIAI KONGRESSZUSRÓL.*)

Irta: MICHELS FÜLÖP.

A délutáni ülésre, mely mindig pontosan 3 óra 30 perckor kezdődött, *H. W. Maier* (Zürich) és *P. Seelig* (Berlin) előadásai után, amelyeknek mindegyike a schizophren gyermekkel foglalkozott, a budapesti állami gyógypedagógiai kör-és gyógytani laboratórium kutatási eredményei kötötték le a legnagyobb érdeklődést. *Dr. Szondi* Lipót vezetésével *dr. Lajta*, *dr. Sági*, *dr. Dobák* és *dr. Máday*, a kutatóknak egész serege, szerves együttműködésben talált kutatási eredményeit volt feltárandó. Már a szervezett és módszeresen előre meghatározott kutatásnak ez a formája is szokatlan volt a németek előtt.

Először *Szondi* dr. jutott szóhoz. Az értelmi fogyatékos gyermek konstitúciós analizisének a budapesti gyógypedagógiai kör és gyógytani laboratóriumában alkalmazott módszerét ismertette, a hallgatóság állandó feszült figyelme mellett. Igen érthető és világos előadásának követhetőségét az ő táblázatai és grafikonjai még jobban elősegítették. A laboratórium által végzett munka nagyságát és értékét különösen azzal sikerült az előadónak kidomborítania, hogy munkatársainak kutatási eredményeire való hivatkozással illusztrálta vizsgálati módszerének hatásosságát.

Érdekes epizódként beszélt *dr. Heller* (Wien), a kongresszus diszelnöke, hogy amikor *Szondi* dr.-t előadása előtt *Aschaffenburg*nak, a kölni egyetem fakultása dékánjának bemutatta, az feltűnően hűvösen viselkedett; de *Szondi* az előadásával teljesen áthevítette, úgy hogy az előadás után ő volt az első a gratulálók sorában és *Szondit* estélyére magához invitálta, amely estén *Heller* szerint másról nem is volt szó, mint a *Szondi*-féle laboratóriumról és annak kutató munkájáról.

Meg kell említenem, hogy kölni konzulunk ezúttal is jelen volt és a bemutatott magyar tudományos eredményeket a maga részéről úgy értékelte, hogy egy megállapított estén vacsorán látott bennünket, amelyen külön felköszöntővel méltatta a magyar kiküldöttek érdemeit.

Dr. Lajta A. (Budapest) az értelmi fogyatékosok vércukoranyagcseréjéről, *dr. Sági* F. (Budapest) eidetika, olygofrénia és konstitúció címen tartottak előadást, mindegyikük zajos tapsvihart aratva a bemutatott kutatási eredményekért, amelyekkel kiki a maga kutatási területén jelentős új megismerésekhez vezet.

Mint hogy e magyar előadássorozathoz sem jelentkezett hozzászóló, az ülés elnöke, *dr. C. Coerper* (Köln) orvos, Köln városának helyettes polgármestere és egészségügyi tanácsnok, a szokástól eltérően elnöki kötelességének tartotta, hogy a kongresszus nevében őszinte haláljának adjon kifejezést azért az óriási munkáért, amelynek eredményeivel a magyar gyógypedagógiai kutatók ime egymásután beszámoltak, amely eredmények a jelenlevők mindegyikében a köszönet és a csodálat érzelmeit váltották ki s érlelték azt a kívánságot, hogy bárcsak német intézmény is kövesse a magyar példát, minél előbb, amelynek gyógypedagógiája már régen példányképpül ismeretes Európaszerte.

*) Első közleményt lásd *M. Gyp.* 1931. 11—16. l.

A délutáni ülést **W. Wittneben (Treysa)**: „Konstitúció és kapillárisok” címen tartott előadása zárta be, amelynek vitájában úgy **Szondi dr.**, mint **Sági** is élénk részt vettek és a német szűkkörű, egyoldalú kutató munkával szemben a mindenoldalú, átfogó és előre megszervezett módszeres kutatás, a fogyatékos gyermek többdimenziós felderítésének szükségessége mellett törött pácát, amit a hallgató közönség óriási tapsal honorált. Konzulunk dr. **Sziklay Béla** szavai szerint: a magyar turul legyőzte a tudomány területén a német sást. Egy kpatant szállóige szerint: „*Das war heute der Tag der Ungarn,*” ma a magyarok napja volt.

Szondiék sikerét azzal honorálta az elnökség, hogy a következő nap délutánján **Szondi dr.**-t kérték fel az elnöklésre, a magyarokat pedig vacsorára invitálta.

Azok közül, akik a délutáni magyar előadókat körülfozták, a legállhatatosabbak ismét a hollandusok voltak. Nem tudtuk kielégíteni kíváncsiságukat és így természetes következményül megszületett az a kíváncságuk, hogy minél előbb a helyszínén tanulmányozhassák gyógypedagógiai intézményeinket. Nem tudták megérteni pl. a négyéves gyógypedagógiai tanárképző szükségességét. Csak miután beláttattam dr. **A. van Vorthuysen** orvos, gyógypedagógiai szakfelügyelővel, hogy ha a nyersanyagot Hollandiában is a mérnöki tudománnyal tudják csak a leggazdaságosabban feldolgoztatni, mennyivel több tudásra van szüksége a gyógypedagógusnak, akire sokkal nemesebb anyag van bízva, hogy gyógypedagógiai munkáját minél nagyobb személyi hatással: eredményesebben, gazdaságosabban elvégezhesse.

A kongresszus második napjának délelőttjén a gyógypedagógusok képzésének, orvosoknak és jogászoknak gyógypedagógiai munkásságára való átképzésének kérdésével foglalkoztak.

A gyógypedagógusok képzéséről **Klopfert** (Berlín) tartott előadást, mintául a zürichi képzést választván. A magyar gyógypedagógiai tanárképzést úgy látszik, nem ismerte és így szükségesnek tartottam ehhez az előadáshoz hozzászólni.

Kifejtettem, hogy Magyarországon már 1900. óta volt a zürichihez hasonló gyógypedagógiai tanárképzés, hogy a képzésnek ezt a formáját, mélyen érzett szükségéből 1922-ben három éves tanárképzővé szerveztük át, amely tanárképző főiskolának tanulmányi idejét ismét szükségéből, 1928-ban négy évre kellett emelni. Magyarországon az a nézet alakult ki az idők folyamán, hogy a gyógypedagógusnak úgy kell ismernie a gyermeki abnormitásokat, fogyatékoságokat és azok megsegítésének módját, mint ahogyan az orvosnak a betegségnek diagnosztikáján és terápiáján kell uralkodnia, átfogóan széles és a lényegbe ható, mély megismeréssel. A magyar gyógypedagógiai tanárképző egyseges képzésben részesíti a gyógypedagógusokat, akiket úgy a siketekkel, mint a vakokkal, értelmi és erkölcsi fogyatékosokkal a végzendő nevelő-oktató munkára képesít egyaránt, specializálódásukat egyelőre a szabadon választott gyakorlati munkásságukra bízván. Élénk taps jutalmazta ezt a felvilágosítást.

A további előadások ez ülésen: a bűnöző gyermek pszichológiája, **Lazar** (Wien), a bíróság elé kerülő értelmi fogyatékos, **P. Assmann** (Köln), a szakirányú képzésben részesült értelmileg gyengék bűnözése **H. Heltenich** (Köln), a gyengeelméjű gyermek szexuápatológiája **J. Moses** (Mannheim), kiskorú gyilkosokon szerzett vizsgálati eredmé-

nyek *H. Többen* (München), a gyermeki hazugság *J. Rombach* (Freiburg) és a gyermeki hazugság fejlődéstanai megokolása. *A. Kiessling* (Wiesbaden) körül forogtak.

A délutáni negyedik ülésen hat előadó foglalkozott az ifjúsági bűnözéssel és a gyermekbíróssággal különböző vonatkozásokban. Ezt az ülést *W. Wieser* (Wien) vetítőképes előadása zárta be, amely a mongoloidismus röntgenterápiájának előnyeit törekedett igazolni.

Ez orvosi vonatkozású előadást otthagyva, a *siketek kölni intézete* igazgatójához tartottam szükségesnek elmenni, hogy hospitálásra engedélyt kérjek. *Johannes Blanke* igazgatót jeles szakembernek ismerik hazájában, aki évek hosszú során át, egyedül képezte ki a siketek tanárait a Rheinland intézetei számára. Megtudtam előzőleg, hogy a kongresszuson nem vett részt, fiatalabb tanerőit azonban elküldte.

„Ich glaubte schon, Sie werden uns gar nicht finden“ szavakkal fogadott és kívánságomat, hogy szeretném megismerni az intézetét, természetesen találta. Másnap reggel 8 óra előtt már együtt találtam a tantestületet, látásból két nap óta ismerős arcokat. 130 növendékes externátusban voltam, ahol az udvaron bizony erős jelszokást kellett látnom. Minthogy a tanév a Rheinlandban husvétal kezdődik, a 14. hete folyt már a tanítás. Egyedül az első osztály eredménye nem elégíthetett ki, minthogy az idősebb tanárnő a p. t. k. b. d. g. önálló hangok produkáltatását mutatta be és alig tíz szót ismertek a növendékek, amikor ennyi idő után, az első osztályban, annak idején ugyanannyi növendékkal már 102 mondatocskát ismertethettem meg. Megmutattam, hogy én hogyan csinálnám. Igen — felelé — hallott már rólam, de ő már nem akar újat tanulni. A III., V. és VII. osztályokban azonban igen érthető és természetes lendületű, ritmikus beszéddel reagáltak a gyermekek.

10 órától a *nagyothallók iskolájában* hospitáltam. Itt *M. Dietzen* igazgatóval és fiatal tanárgárdájával ismerkedtem meg. Azelőtt egyikük sem volt a siketeknél, a kiségitő iskolából kerültek a nagyothallókhoz. Nem is tagjai a német siketek tanárai egyesületének, talán fel se vennék őket tagokul. Pedig szakszerűen vezetett iskolában találtam magamat. Minden gyermek személyi lapja és fejlődési naplója pontosan vezetve kéznél volt. Minden gyermek hallási képessége sugó-, társalgó-beszédre, deciméternyi távolságok szerint, gyorsan és áttekinthetően volt leolvasható, színes vonalakban. 240 bejáró növendéke volt az iskolának, kik közül 16 beszédhibás. A szellemileg gyengébb, nagyothalló növendékeket kiségitő osztályokban tanítják. Ez évben a három rendes első osztály mellett három kiségitő első osztály is van. Utóbbiakban lassúbb az előrehaladás.

Tökéletes beszédshokást láttam itt kialakulva, jelet egyet sem fedeztem fel. A harmadik osztályban két, születése óta teljesen siket gyermeket mutattak be, aki az osztályvezető tanár külön segítsége mellett, úgy beszédbeileg, mint az egyes tantárgyakat illetőleg együtt tud haladni a nagyothalló osztálytársakkal. Magam győződtem meg, hogy aránylag biztosan olvasnak le és kerek, helyesen viszonyított mondatokban reagálnak. Beszédszókantitásuk alig különbözik az osztálytársakétól. Ezek a növendékek a siketek intézetének jelelő telepén még nem tudnának beszélni. A Török Béla-intézetben Budán is fordulnak elő ilyen esetek. Bizonyítékai ezek annak, hogy beszédkézség csakis beszédszokáson belül bontakozhatik ki, hogy a siketek beszédszokása

jelelő telepeken nem alakulhat ki, hogy azt a beszédszokást a siketek intézeteinek átszervezésével lehet csak és kell a jövőben megvásárolni.

Az a körülmény, hogy a német siketek tanára nem óhajt közösséget a nagyothallókat tanító kartársakkal, máris gyengeségi érzésre vall, védekező reagálásnak tekinthető a beszépedagógiai eredményeik elégtelensége miatt veszélyeztetettnek érzett elkülönítettség további megőrzésére.

A kongresszus harmadik napján, amíg én hospitáltam, a normális és abnormis gyermek szociális gondozásának a kérdését tárgyalták.

Dr. H. Hanselmann (Zürich), az ottani gyógypedagógiai tanárképző igazgatójának: az intézetek vezetőinek pszichológiája címen tartott előadását azonban már egész terjedelmében hallhattam. Ezt annak idején a Bericht alapján részletesen fogom ismertetni.

A már említett kölni polgármesterhelyettes **C. Coerper** a gyermek-üdtetést is gyógypedagógiai feladatnak minősíti jól felépített előadásában. **O. Godtring** (Kiel) és **F. Trendtel** (Altona) a gyógypedagógiai tanácsadókról értekeztek.

A hatodik ülés a gyermek mozgásos abnormitásainak gyógypedagógiájával fogalkozott, olyan területtel, amelyben már magam is megkísérlettem tájékozódni, amely az előttünk álló idevonatkozó feladatok egész rendszerével azonban csak az előadássorozat kapcsán kezdett előttem kibontakozni. A Gesellschaft für Heilpädagogik taggyűlésével végződött ez az ülés.

A kongresszus negyedik napján a fogyatékos gyermek korai nevelés-oktatásának kérdését hat különböző szakember világította meg.

Aznap délutánjára **Vértes O. I.** (Budapest): „Gyógypedagógiai tipológia” és **dr. Tóth Zoltán** (Budapest): „A gyógypedagógia legújabb irányelvei” című előadások lettek volna soron, ha az illető előadók megjelenhettek volna.

Mínt hogy ismerem a gyógypedagógiai irodalmat, a két legutóbb német nyelven megjelent gyógypedagógiát is, állítom, hogy mulasztás-számba kell vennünk azt, hogy **Tóth Zoltán dr.** tanulmánya nem kerülhetett Kölnben bemutatásra. Az, hogy a Berichtben meg fog jelenni, nem teszi jóvá a mulasztást, mert amint tapasztalhattuk, a személyes hatás nélkül nehezebben érvényesülnek a szellemi termékek. Ahol a személyes presztizs is segíti, jobban hat a tudomány. Most **Linus Bopp** és **H. Hanselmann** a gyógypedagógiai elmélet tudósai kerültek sorra, bár gyógypedagógiai elméletet egyikük sem ad, csak a fogyatékos gyermek különböző kategóriáit ismerteti egymásmellettségben mindegyikük. A gyógypedagógia fogalmát, a gyógypedagógia elméletét egyedül csak **Tóthnál** találjuk. Hogy mennyire szomjúhozzák a személyes ismeretséget, bizonyítja a svájci lelkésszel kapcsolatos élményem. De ide vonatkozólag másik élményem is elmondásra tör.

Kölnben való tartózkodásom utolsó délutánján a már említett, 83 éves olasz **Ferrerivel** beszélgettem, aki még rendkívül fiatalos észjárással figyelemmel kísérte az előadások hosszú sorozatát, aki nekem épen azt bizonyított, hogy a siketek megszólaltatásának úgynevezett belga módszerét e módszer propagálója: **A. Herlin** (Bruxelles) tőle vette át, amikor a két másik olasz kiküldött: **Prof. Dott. Giuseppe Corberi** pszichiáter, milánói egyetemi tanár és **dr. Alfredo Albertini** a milánói egészségügy vezetője csatlakoztak hozzánk és arra kértek engem, hogy mutassam be őket **Szondinak** és társainak, hiszen egy szállodában lakunk,

már három napja egy szobában szoktunk reggelizni, de még nem volt alkalmunk a bemutatkozásra. Ez alkalommal ugyanaznap este kérészetlenül kinálkozott is, amikor olasz áradozással Maesztronak titulálták Szondi dr.-t, aki szerintük konstitúciós kutatásaival teljesen új iskolát nyitott. Mindketten el fognak jönni kutató laboratóriumunkat tanulmányozni.

A kongresszus ötödik napján a hallgatók tábora két részre szakadt. Az egyik csoport Bonnba rándult ki, ahol mi már előzőleg jártunk és meglátogatták a rajnai tartományi értelmi fogyatékosok központi intézetét, míg a másik csoport Köln egyik távolabb fekvő külvárosában a nyomorékok tartományi otthonát és nevelő intézetét látogatta meg. Sajnos ezt az utóbbi intézetet a magyar kiküldöttek egyike sem látta, pedig mintaszerűnek mondták. Mindkét intézetben bemutatásokkal kapcsolatos előadásorozatok szolgáltak a hallgatók tájékoztatására.

Haza felé jöve, Münchenben még a nagyothallók iskoláját szerettem volna megismerni, illetőleg annak vezetőjével, A. *Schubeckel* megismerkedni és rég ismert tanulmányai gyakorlati hatásainak demonstrálására felkérni, de vonatkésés miatt már nem találhattam az iskolában. Szombat lévén, hétfőig már nem láttam indokoltnak maradni. Így a délutánt a siketek intézetében töltöttem, amelynek beléletét *Kollmannsberger* kartársam felvilágosításai alapján törekedtem megismerni.

Nagy Lászlóról kell még megemlékeznem, aki két ízben is bemutatta gyógypedagógiai vonatkozású kutatásainak eredményeit.

Ettmayer (München) előadásához hozzászólva, a siketek budapesti áll. intézete növendékein végzett vizsgálatainak eredményét tárta a kongresszus elé, amivel szép elismerést aratott. Pályapszihológiai vizsgálatairól pedig a kongresszus utolsó napjában, Bonnban számolt be.

Beszámolómmal nem törekedtem az V. gyógypedagógiai kongresszuson bemutatott gyógypedagógiai elméleti és gyakorlati értékeket közkinccsé tenni, ez így nem is lehetséges. Egyszerűen csak rámutatni törekedtem azokra, mint a gyógypedagógiai gyakorlatból kitermelt értékekre, amelyek azonban csak a közeljövőben megjelenő Bericht tanulmányozása kapcsán válhatnak majd hatásosakká, áldást hozókká. Inkább csak a magyarországi résztvevők ténykedéseiről, szerepléséről számoltam be.

Beszámolómban törekedtem objektív lenni. Amennyiben a nemzetközi fórum előtt értékelteünk, az az értékeletés abból a szimpátiából folyólag történt, amely minden külföldi gyógypedagógusban a mintaszerűnek ismert magyar gyógypedagógiáért él. Sikereink így nem is egyéni érdemeken, mint inkább azokon a mozzanatokon nyugosznak, melyek minden igaz magyar gyógypedagógus lelkületéből fakadva, háttározott céltudatossággal, megingathatatlan meggyőződéssel, az ügy és a tudomány iránt való önzetlen szeretettel emelték a magyar gyógypedagógiát a mai magaslatra.

A G Y A K O R L A T B Ó L.

Az egyik fővárosi elemi iskola igazgatósága panaszt emelt egyik negyedik osztályú növendéke ellen, aki a legválogatottabb módon bosszantja a tanító testületet és a növendékeket. A legszigorúbb fegyelmi eszközök is hatástalanok maradtak. Pista gyerekeknek például az a rendes szokása, hogy tanítás közben felül a padra, énekel és füttyül. Hiába büntetik, erről a szenvedélyéről nem akar lemondani. A másik — már komolyabb — panasz ellene az, hogy a tanóra alatt gumipuskából üvegszilánkokkal lövöldöz és nem egy növendékét sebesített meg, az egyik tornaóra után pedig szögös cipőjét pajtása fejéhez vágta, aki a súlyos ütéstől elvesztette eszméletét. A felsoroltakon kívül még egész sereg más „bűn” is terheli a rakoncátlan gyerek lelkét, aki *Német* Péter dr. törvényszéki tanácselnök, a fiatalkorúak bíróságának vezetője előtt nem is védekezett a „vádakkal” szemben, csak annyit mondott, hogy azt énekelte az órán, amit az énekórán tanultak. Az egyébként nagyon értelmes és izmos gyereket, aki valósággal réme volt az osztálynak, patronáztsba helyezték. — *Koleszár* József, lapunk munkatársa vizsgálat alá vette a gyermeket. Érdekes tanulmányát az alábbiakban közöljük.

KRIMINÁLPEDAGÓGIAI VIZSGÁLAT.

Előző adatok. N. Pista kiskorú, Budapesten a VI. kerületben 1920. év január 26-án született, rk. vallású, magyar anyanyelvű, törvényes származású, 3 elemi iskolai osztályt végzett, most az elemi iskola IV. osztályának tanulója. Atyja: N. N. cipésmester, ki otthon megrendelésre dolgozik. Anyja N. N. háztartásbeli. 6 testvére van: 31 éves cipészsegéd, 26 éves péksegéd, 21 éves fényezősegéd (jelenleg katona), 19 éves autókarosszérikészítő-inas, 16 éves (Hollandiában van 8 év óta), 12 éves elemi iskolai V. osztályú tanuló. Valamennyien egészségesek, tisztességes, erkölcsös életet élnek. A szülők vagyontalanok, házuk tája kevésbé rendes, de józan és erkölcsös életet élnek s bár szegények, gyermekeik nevelésére megfelelő gondot fordítanak.

Kiskorú a szülői háznál nevelkedett. Egy éves korban skarlátba esett, felgyógyulása után fülbaj maradt vissza úgy, hogy baloldalt fülészeti műtét kapcsán koponyacsont-vésést végeztek nála. Bal füle folyik. A szülők bemondása szerint rendkívül ideges, gyakori fejfájása van. Jelenleg az elemi iskola IV. osztályának tanulója. Előmenetele gyenge, (az I. osztályt ismételte.)

Az iskola igazgatóságának jelentése szerint társaival rendetlenkedik, azokat üti, veri, rúgja, ollóval véresre sebezi, állandóan fecseg, zavarja a tanítást. Tanítási órák alatt nem fegyelmezhető, énekel, füttyül, beszél, a pad tetejére ül vagy áll, olykor a pad alatt önfertőzik, trágár kifejezéseket használ. Társait gumipuskával lövöldözi, melybe üvegdarabokat tesz. Bemondása szerint a gumipuskát egyik társától kapta. az üvegdarabokat a Dunaparton szedte össze. Egy társát cipővel fejbedobta s rajta elég súlyos sérülést ejtett.

Az 1928. évi január hó 31-én, tehát 8 éves korában már volt ellene eljárás a bíróságon, mert két társával együtt az iskolában kisebb *lopást* követett el. Ez alkalommal a bíróság a szülőket figyelmeztette, hogy nagyobb gondot fordítsanak gyermekük erkölcsi nevelésére.

A kiskorú a terhére rótt cselekményeket a bíróság előtt beismerte. A szülők ezeket az állításokat túlzottnak mondják, de a gyermek szerintük is indulatos természetű, melynek oka az átszenvedett bánalom.

Jelen állapot. (Orvosi szomatikus vizsgálat. — Végeztetett a budapesti állami átmeneti fiúotthon orvoslélektani-laboratóriumában.)

Fejkörfogat: 52'5 cm. Középmagas, széles, meredek homlok. Kissé asszimetriás agykoponya. Körülbelül a koponyatető közepe táján harántirányú, csontos kiemelkedés észlelhető, amely kissé ívalakúlag, jobbra és balra lefelé tartva, két oldalt a halántéktáj felé ívsimul. Balról mögött a koponyacsonton körülbelül egy kisujjnyi keményedés, fülészeti műtét nyoma látható. Bal arcon, az állkapocsszöglettől kiindulólág, csigaalakúlag felfelé terjedve, 5 cm hosszú és 2 cm széles hegesedés nyoma látható. Kisfokban asszimetriás arc. Jobb szemrés kissé szűkebb, mint a bal. Oldaltnézésekör mindkét irányban misztagmiforis rángások. gyébként szemhéjak, bulbusok mozgásai szabadok. Bal pupilla minimálisan tágabb, mint a jobb, mindkettő kissé szabálytalan, ovális alakú, jó fényreakcióval. Faciális, hipoglosszus. Trémor nem észlelhető. *Romberg* negatív. Műfogással jól kiváltható, élénk térdreflexek. Élénkebb Ahilles-reflexek.

Bal fülével az óra csavarának húzását 3 cm távolságról hallja. Jobb fülére ugyanezt körülbelül egy lépés távolságból hallja. Hallása mindkét fülére gyengébb.

Közepesen fejlett és táplált egyén. Lapockák elállóak, mellkas szimmetriás. Mellkasi szervek, tüdők, szív épek. Hasüregben kóros nyomási érzékenység nincsen. Genitáliák normálisan fejlettek. Gyakran kell vizelnie. Székélése rendben. Ágybavizelő, minden éjszaka be szokott vizelni kb. 3—4 év óta.

Fülészeti vizsgálat. (Végeztetett a Budapesti Tudomány Egyetem fülgyógyászati klinikáján, Rókus kórház.)

Destructio membranae tympani. Otitis media suppurativa chronica lateralis dextra. Suppuratio post operationem tot. radic. lateralis sinistra.

Pedagógiai és pszichológiai vizsgálat. A szülők bemondása s a meglévő iratok szerint elmebetegség, gyengeelméjűség, idegbetegség, epilepszia, öngyilkosság, iszákosság, büntett, vérrokonság sem felmenőleg, sem oldalágakon nem fordult elő. A régebben kiállott nagyobb betegséget fentebb már ismertettük, valamint a jelen egészségi állapotot is. A szülés rendes lefolyású volt, 9 hónapos korában született, anyatejjel táplálkozott, alkohollal vagy más bódító szerrel nem élt. Táplálkozása és ápolása körül feltűnő hiányosság nem fordult elő. A fogzás, járás és beszédfejlődés normális volt. Ágybavizelő jelenség is, de egyéb testi szükségletének kielégítése tekintetében eléggé fegyelmezett. Testét a szokott időben tisztán tudja tartani. Játékosztöne fejlett, szert játszani, utánzó ösztöne jó, sőt kezdeményezésre is képes. Játékban túlzásokra, kegyetlenkedésekre hajlamos, társai testi épségére sincs ilyenkor figyelemmel. Gátlásra hirtelen harag, erőszakosság lép fel. Erőszakoskodásai s hirtelen haragja miatt a szülői háznál gyakran kapott verést, mely azonban hatástalannak bizonyult.

6 éves korában került az iskolába. Az I. osztályt ismételte. II. osztályos korában lopás miatt eljárás volt ellene a fiatalkorúak bírósága előtt. A II. és III. osztály közepes eredménnyel végezte. Most a IV. osztály tanulója. Intelligenciavizsgálata *Binet—Éltes* metódus szerint 11'4 évet mutat, ezek szerint korának (11'2) megfelelő intelligenciával rendelkezik. Szellemi képességei, felfogása normális, kiesést nem mutatnak. A fentebb említett fülbántalomtól eltekintve, egyéb érzékszervei épek s jól reagálnak.

Felszólításra, ráhatásra tud figyelni, nyugodtan ülni, magán uralkodni. Figyelmének felébresztése nem mondható nehéznek. Csak erősebb ingerekre reagál, de hosszabb ideig is tud figyelni. Könnyen fárad, olykor szórakozott. Különösen az olyan játék köti le figyelmét, mely kombinációt igényel.

Az elméleti oktatás kapcsán az új anyagot gyorsan és biztosan fogja fel. *Egyengetlen hangja, hallása, illetőleg az azt okozó fülbetegsége miatt hangosan kell vele beszélni. A halk beszédet nem érti s ha ilyenkor az előadás egy félóránál tovább tart, unalom vesz rajta erőt, szórakozottá válik s igyekszik tevékenységi ösztönét úgy kielégíteni, ahogy lehet, nem törődik azzal sem, ha ezáltal a munkaközösségből kikapcsolódik; önállósítja magát e téren.*

Önmagáról, a közelebbi és távolabbi környezetében lévő személyekről, tárgyakról helyes képzetek vannak, ugyancsak jók hely-, tér- és időképzetei is.

Egyszerű fogalmakkal adott parancsot teljesít, fajra, minőségre, különbségre vonatkozó kérdésekre helyesen felel. két tárgyon fel tudja sorolni az egyenlő, hasonló és különböző ismertető jeleket, tudja a tárgyak lényeges ismertető jeleit, felismeri a tárgyat leírás után, ismer elvont fogalmakat is (engedelmes, szorgalmas, több, kevesebb, stb.). Ítéleteinek megalkotásában befolyásolható. Következtetései néha hibásak. Emlékező- és megtartó képessége megfelelő. A beszédet — ha jól hallja — megérti és gondolatait is helyesen fejezi ki.

Iskolai ismeretei megfelelnek korának és előképzettségének.

Érzelmi élete változó, szeszélyes. Kissé izgatott, érzékeny, ingerlékeny, de néha hirtelen kedélyváltozás áll be nála, ilyenkor zárkózott, magábavonuló. A sikerült munkának tud örülni. Sokszor megférhetetlen, hirtelen haragvó, durva, rombolásra hajló, dühkitörései is vannak, de jóindulatú és szeretetteljes rábeszélésre hamar megnyugszik, érzelmeit vissza tudja tartani.

Akaratereje van. A rábizott munkát egyszerű felszólításra elvégzi, talán kissé kapkodó és hamar lankadó. Tetteiben tudatos erkölcsi célt nem igen vélek mindenkor felfedezni, csak ha nyugodt az idegzete. Felizgatott lelkiállapotban az értelem mérlegelő, mérséklő, avagy gátló szerepe nem jut öntudatra, vagy csak későn s ilyenkor erkölcsi cél tudata nélkül cselekszik s természetesen hiányzik cselekvéséből a nemes motívum is. Ilyenkor az ösztönösség elnyom minden nemesebb érzelmet. A szeretetteljes bánásmód hatása alatt hamar megnyugszik s kellő vezetés mellett az erkölcs formái és tartalmi követelményeinek megfelelő értékes cselekvésre képes és alkalmas is.

Az intézeti tartózkodás ideje alatt eleinte, míg az új környezetet legalább némileg meg nem szokta, meglehetősen nyugtalan volt, nehezen engedelmeskedett s társaival sem igen fért meg. Alig 2—3 hét leforgása után, mikor elüljáróiban a jóakarátú támogatót s védelmezőt ismerte meg s rendszeres orvosi kezelésben részesült, mindinkább megnyugodott s oly jó magaviseletet tanúsított, hogy a husvéti ünnepekre szüleihez szabadságra bocsáttatott. A szabadság ideje alatt otthon kifogástalan magaviseletet tanúsított, a kijelölt időbe npontosan visszatért az intézetbe. Olyan magatartást, melyet az iratok szerint az iskolában tanúsított, intézeti tartózkodása alatt egyáltalában nem tapasztaltunk nála.

Orvosi diagnózis. Neuropathia, enuresis nocturna. Krónikus fülbántalom.

Orvosi vélemény. Fiatalkorú gyengeelméjűségben nem szenved. Normális szellemi képességekkel rendelkezik. A nála található kisebb-fokú magatartásbeli nyugtalanság, úgyszintén gyakori vizeleti ingere és éjjelenkénti ágybavizelése, hasonlóképen inreflexeinek élénkebb volta, mind fennálló neuropátiás konstitúciójának folyamányai.

Fiatalkorú intézeti nevelésre alkalmas, de mindenekelőtt jelenlegi állapotának ambuláner végbevihető kezelését tartjuk a legfontosabb feladatnak. Elsősorban is idegrendszerbeli erősítők, tonicumok adagolása lenne szükséges, ezzel egyidejűleg éjjeli ágybavizelésének elektromos úton, hólyagnyak galvanozással történő megszüntetése jöhetne számba. Külön kell kitérnünk fiatalkorúnak egy éves kora óta fennálló krónikus fülbántalmára, mely őt többek között az iskolai tanulásban is feltétlenül hátráltatja. A fülészeti klinikán (Rókus kórház) dr. *Krepuska* egyetemi tanár vizsgálata és véleménye szerint, mindkétoldali krónikus fülbetegségének hetenként kétszer, ambuláner történő kezelése indokolt. Fiatalkorúnak a fentiek szerint orvosi kezelését ajánljuk.

Pedagógiai vélemény. A szakorvosi véleményhez csatlakozva megállapíthatjuk, hogy a kiskorú gyengeelméjűségben nem szenved. Erkölcsi fogyatékoság jelei mutatkoznak ugyan nála, de véleményünk szerint ezek az erkölcsi szempontból hibás megnyilatkozások nem elsődleges jellegűek, hanem csak következményesek, szükségképeni okozatai az átszenvedett és meglevő bántalmaknak (betegségeknek), mint okoknak.

A nyilvános iskolai tömegtanítás az ilyen beteg gyermek erkölcsi fejlődésére nem gyakorol előnyös hatást, sőt ellenkezőleg, azt oly kedvezőtlenül befolyásolja, hogy a betegségből eredő rendellenes megnyilatkozások, szakszerű beavatkozás nélkül, hovatovább úgy mennyiségileg, mint minőségileg csak fokozódnak.

A kiskorúnak a nyilvános iskolában tanúsított, tűrhetetlennek minősített viselkedése összefügg azzal a körülménnyel, hogy az *amúgy is ideggyenge gyermek, meglevő fülbetegségéből eredő nagyothallása miatt, nem hallotta s így nem értette meg a tanító előadását, nem tudott bekapcsolódni a munkaközösségbe, unatkozott.* A fegyelmzés eszközeivel mesterségesen lekötött tevékenységi ösztöne felszabadítást követelt s mert természetszerűleg hiányzott a célszerű irányítás, mely a túltengő tevékenységi ösztön helyes irányú levezetésére lett volna hivatva, ötletszerűen, a maga módja szerint nyilvánult meg úgy, ahogy az az adott körülmények között pillanatnyilag, a kéznél levő eszközök (gummipuska, üvegdarab, melyet nem azzal a céllal tartott magánál, hogy vele társait lövöldözze, hanem azt a Dunaparton véletlenül talált, megtetszett neki, magához vette s mert az adott pillanatban más tárgy nem volt nála, ezt tette gummipuskájába, stb.) neki lehetővé tették. Az ideggyengeségből eredő, motorikus nyugtalanság intenzív tevékenységre ingerelte a gyermeket, épen ezert ez kirívó, feltűnő, hangos jellegű cselekvést is váltott ki belőle. (Társak megverése, éneklés, füttyölés, stb.)

A követendő terápia tekintetében, véleményünk szerint, elsősorban az okot kellene megszüntetni s akkor, emberi számítás szerint, az okozat is meg fog szünni. Evégből a gyermeket mindenekelőtt a nyilvános iskolából ki kell venni, mert ezidő szerint oda nem való. A továbbiak során pedig ideggyengeségének, ezzel kapcsolatban ágybavizelésének, nemkülönbben pedig fülbájának gyógyítása végett orvosi kezelés alá

veendő. Ha az orvosi kezelés befejeződik s hallása megjavul annyira, hogy a normális iskola tanításait képes lesz hallás útján megérteni, akkor gondoskodni kell arról, hogy a nagyothallók iskolájába felvé- tessék.

Arra, hogy a szülői környezetből kiemeltessék, parancsoló okot fennforogni nem látunk, csak abban az esetben, ha az orvosi kezelés netán kórházi elhelyezését tenné szükségessé. *Koleszár József.*

NEVELŐ (N.) OSZTÁLYOK.

Hazánkban az 1921. XXX. t.-c. kimondja a nehezen nevelhető gyermekek részére a „fegyelmező” osztályok felállítását, de még eddig semmi sem történt. A németek törvény nélkül megcsinálták azokat.

Lásd: *Arno Fuchs: Erziehungsklassen (E-Klassen) für schwererziehbare Kinder der Volksschule. (Nevelő (N.) osztályok a népiskola nehezen nevelhető tanulói számára.) C. Marhold kiadása Halle a. S. 1930. 156 l.*

A népiskola munkaterülete a nevelés és a tanítás, és mégis a nevelés terén nem mutathatta fel azt az eredményt, mint a tanításnál.

Eme visszamaradás okát elsősorban a gyermek természetében kell keresnünk, aztán abban, hogy a családnak természetesebb és erősebb nevelési hatása van, mint az iskolának. Kérdés, hogy ez állandóan megmaradhat-e így? Korunk nevelési elve, hogy a gyermekben az akarat, önállóság és tetteiért való felelősség szabadon bontakozzék ki. Azonban ez a szabadabb fejlődés nem jelentheti az ifjúság külső és belső elhanyagolását, eldurvulását; kétségtelen az is, hogy az ifjúságnak körültekintő, belátó és megbízható vezetésre van szüksége — különösen a nagyvárosokban. A szomorú politikai, gazdasági és társadalmi viszonyok között, melyeket népünk a háború óta viselni kénytelen — tudatára jutott a mai ifjúsággal szemben való felelősségének és így sokkal jobban törődik annak nevelésével, mint évtizedekkel azelőtt.

Az iskola újkori feladata elsősorban az ifjúság művelésével összekötött belső nevelés. Második feladata a direkt nevelésen belül mutatkozik, amikor ugyanis a külvilág szórakozásai-, élvezethajhászásával szemben befolyással kell lennie a gyermekekre. Fontos, hogy a pszichológiai iskolázott tanár az érzelmek és akarat kifejlődését figyelje és megértő barátként segítse az ifjút. Ezt a célját azonban csak akkor éri el az iskola, ha tevékenysége a szülőknél is megértésre, jóakaratra, támogatásra talál.

A jó iskolai nevelés első feltétele, hogy lehetőleg egyenletes haladást tapasztaljunk a gyermek értelmi és erkölcsi fejlődésében. Az iskola külön gondoskodik azon gyermekekről, akik intellektuális korlátoltságuk miatt a tanítást gátolják. Az erkölcsi eltéréseknél két főformát különböztetünk meg: az egyszeri súlyos bűnözőt és az állandóan bűnöző, nehezen befolyásolható gyermeket.

Előfordul, hogy a jólnevelt gyermek olyan tettet követ el, mely érzelmét és akaratát rossz színben tünteti fel.

Egy 13 éves fiú pénzt sikkaszt és megszökik.

Egy 8 éves, kissé nyugtalan, de nem romlott fiúcska késsel megszúrja annak a kislánynak az arcát, akivel előtte való nap civakodott.

Előfordul, hogy az addig szerény, nyilt, becsületes, igazságszerető, ragaszkodó, tisztességes gyermek egyszerre, eddigi lényével ellenkező cselekedetet visz véghez: hazudik, részvétlenül tagad, ellenkezik, sérteget, megsebez, gyújtogat, súlyos szerencsétlenségeket okoz, lop, hamisít, betörést követ el, csavarog, megszökik stb. Mindezeknél a cselekedeteknél nem szabad a nevelőnek a józan ítéletét elveszítetnie. Elsősorban állapítsuk meg, hogy egyes izolált esetről van-e szó. Az ilyen cselekedetből még nem lehet az érzelem és az akarat romlottságára következtetni, itt egyszeri, soha meg nem ismétlődő eltévelyedésről, jövätehető ballépésről van szó, mely a gyermek fejlődésében epizódnak tekintendő. Ezen cselekedetek mindegyike magán hordja a fiatal kor jellegzetes vonásait, az önuralom tökéletlenségét, a határozatlan, elhamarkodott, könnyelmű, pajzán, fantasztikus, féktelen akarást és cselekvést.

Azonban az ilyen estek a jellem kifejlődésében átmenetként is mutatkozhatnak, épen ezért a nevelőnek a leggondosabban kell azokat mérlegelnie.

Az iskolai nevelésre sokkal nagyobb jelentőségűek a gyermekeknek a nevelési befolyásolással állandóan ellentétes akaratmegnyilvánulásai, amelyek csak nehezen

— vagy egyáltalán nem — szüntethetők meg. Hogy ezen esetekről tiszta képet kapjunk, szükséges azok alapos ismerete.

Az állandó hibák miatt nehezen nevelhető gyermekek száma meglehetősen csekély. Berlinban 140.000 iskolásgyermek van, s a nehezen nevelhetők száma 100—150 között ingadozik, (0'1⁰/_o). A fiúk nagyobb számban szerepelnek, az arány 2:1. Az esetek a növekvő korrall szaporodnak. Szerző csoportosítása a következő:

- a) A nevelő és a környezet nevelői hatása iránt megnyilvánuló közömbösség.
- b) Ellenszegülés és támadás az osztálytársak, nevelők, felnőttek jogos intézkedései ellen.
- c) Valóban és szándékosan hazug hírek terjesztése önmagáról és másokról.
- d) Idegen tulajdon rongálása és elsajátítása.
- e) Nyilvános botrányt okozó erkölcstelen cselekedetek.
- f) Csavargás.

A nehezen nevelhetőség jellege akkor tűnik ki, ha a vétség folytonosan ismétlődik és így tartóssá válik. Ez a hiba felléphet mindig ugyanazon formában, vagy fokozódva, más hibákkal kapcsolatosan s a gyermek minden oktatás, jószágos rábeszélés, figyelmeztetés, önmegismerés, önvád, bűnhődés és büntetés ellenére sem javul meg; akarata gyenge, nem tud a kísértéseknek ellentállni.

Jellemző az is, hogy a gyermek tisztában van vele, hogy vétségei következményekkel járnak, épp azért lassanként teljesen kivonja magát az iskolai nevelés alól. Míg az egyszerű vétségnél a gyermek bensőleg tiltakozik saját tette ellen és így könnyen befolyásolható, addig a nehezen nevelhető gyermek saját eljárását védelmezi. Minden hibája a vétségek komplexumává fejlődik, lelkivilága más légkörben mozog, elidegenedik az iskolai környezettől, de iskolai környezete is eltávolodik őtől, a gyermek gyűlölettel tekint az iskolára, mert benne látja a hibát. Az ilyen gyermek útja legtöbbször a fiatalkorúak bíróságához vezet, hogy aztán később egy elhibázott étellel végződjék. És mégis, minden nehezen nevelhető gyermekben találunk szunnyadó normális érzékenységet, mely normálisan reagál, ha azt kellő pillanatban és kellő formában felébresztjük.

A nehezen nevelhetők megítélésében figyelemmel kell lennünk arra, hogy bármily nehéz és súlyos vétket követtek el, nem szabad őket gonosztevőknek minősítenünk. Sokszor nem az akarat, a vétkes hajlam okozója a súlyedésnek, hanem külső körülmények terelik rossz irányba és nincsen mellette segédkező kéz, mely őt a helyes útra vezetné.

A család kedvezőtlen helyzete, a rossz környezet, testi hiba, vagy lelki hajlam volt az a végzetes hozomány, melyben a sors a gyermeket a születésénél vagy gyermekéveiben részesítette, és amely, mint eredeti hajtóerő, rossz útra terelte őt.

A nehezen nevelhetőség formái nagyon sokfélék s megítélésénél sok enyhítő körülményt kell tekintetbe vennünk, de az kétségtelen tény, hogy ezekre a gyermekekre tömegneveléssel hatni nem lehet.

Némelyik nemcsak a tanítást akadályozza, hanem a tanítók idegeit is túlságosan próbára teszi. Épen ezért olyan berendezkedésről kell gondoskodni a számukra, mely nekik megfelel s szakszerű nevelésüket lehetővé teszi.

A gyógyító eljárásnak módja és formája egyénenkint változik. Első követelmény, hogy őket a normális osztály- és iskolaközösségből kivegyűk, azonban nem lenne célszerű őket az iskolába járás alól felmenteni, avagy zárt intézetbe helyezni. Nevelésüknek a népiskola keretében kell megtörténnie.

A nehezen nevelhető gyermekek szakszerű nevelése csak úgy lehetséges, ha csak átmenetileg is, de kivesszük a normális osztályokból és külön osztályban csoportosítjuk őket. Ezen osztály vezetését olyan tanerőre kell bízni, aki teljes odaadással foglalkozik velük. Ennek az osztálynak nem feladata, hogy büntessen, hanem, hogy felállítsa, egyenesítse, megnyugtassa, segítse és fellelé vezesse a megévedteket. Az osztály csak akkor teljesítheti feladatát, ha a gyermeket nem zárja el egészen pajtásaitól és az iskolaközösségtől, hanem hathatós és átfogó eljárást tesz lehetővé a nyilvános iskolán belül. Ez az eljárás sokszor megnyugtató, magabizálásra segíti a gyermeket, aki ezen különleges eljárás után előbb-utóbb a normális osztályközösségnek is visszaadható.

Az „N” osztályok a népiskola különleges osztályai olyan értelmileg normális gyermekek részére, akiknek iskolai nevelése nagy nehézségeket okoz, az osztálytársakat veszélyeztetni és így lehetetlenné teszi ottani tartózkodásukat. Pontos megfigyelések és tapasztalatok bizonyítják, hogy ezek a gyermekek iskolai környezetük megváltoztatása, valamint hosszabb vagy rövidebb ideig tartó szakpedagógiai eljárás által megváltoznak, úgy, hogy nem kell őket nevelő, vagy gyógyintézetekbe tenni. Szellemileg gyenge vagy az iskolai előmenetelben külső okok miatt akadályo-

zott gyermekek nem helyezhetők el az „N” osztályban. Ezeket kiegészítő iskolába kell utalni.

A népiskola épületében nyitott „N” osztályokat nem kell a nyilvános iskolától elkülöníteni. Az „N” osztály a népiskola kiegészítője, mentő kísérlet. Lényegében a népiskola és az intézet között áll, azonban céljára és hatására való tekintettel feltűnés nélkül kell működnie. Minden tanítónak pedagógiai tapintattal arra kell vigyáznia, hogy ezen berendezkedés külsőleg is feltűnés nélküli legyen.

Az „N” osztályba való átutalás és felvétel csak alapos és gondos megokolások után történhetik. Igen fontos szempont az is, hogy a gyermeket nem szabad betegként kezelni. A nehezen nevelhetők nem elmebetegek, nem pszihopatak, ezek többnyire egészségesek, csak a környezetük hibás. De ha patológiás tünetek mutatkoznak: a pszihater tanácsát is igénybe kell venni. Az áttelepítő javaslat gyógypedagógiai felülvizsgálata és jóváhagyása után a gyermek az „N” osztályba telepítetik át, azonban a végleges felvétel csak a szülők beleegyezése után következik be.

Az „N” osztályba való felvétel a gyermek részére a korábbi iskolai viszonyokkal való teljes szakítást és új, előítéletmentes környezetbe való elhelyezést jelent. Az, ami elmúlt, lezárva marad mögötte, s új iskolai élet kezdődik. A pedagógus első feladata az, hogy a gyermekkel szeretetteljesen, megértően bánjon, erejét, hajlamának megfelelően teljes mértékben foglalkoztassa, minden, még kis értékű teljesítményéért is dicsérettel jutalmazza meg. Észrevétlenül vezesse mások munkájának örömeinek, az együttélés és közös tevékenység megbecsülésére, a társadalomban uralkodó erkölcsi értékek megismerésére és értékelésére.

Az „N” osztály segítő és gyógyító munkája csak gondos egyéni nevelés mellett lesz eredményessé. Az „N” osztályba legfeljebb 12 gyermeket lehet beosztani. Külön osztályba a fiúkat s külön a leányokat.

Az „N” osztályban a tanítás célja ugyanaz mint a népiskoláé. A tananyag kiválasztásánál a legegyszerűsebbre kell szorítkozni, de arra törekedni kell, hogy a gyermek ne maradjon vissza a tanulásban és bármikor elfoglalhassa helyét az elemi osztályban. A tanítás nem aprózódik órák és tantárgyakra, hanem inkább az egész anyag az aktuális események, élmények és hangulat szerint változik.

Hogy az „N” osztály nevelői befolyásait lehetőleg hosszú időn át érezzék a gyermekek, a népiskola tantervében megállapított órákhoz még kiegészítő és játék órák is csatlakoznak, úgy, hogy a gyermekek naponta 6 órát időznek az „N” osztályban (8-tól 2-ig). Hogy az „N” osztály nevelői hatását fokozzuk, és a gyermeket a környezet kedvezőtlen és zavaró hatásától mentesítsük, arra kell törekedni, hogy estig tartó, állandó otthont biztosítsunk benne a gyermeknek (2—6-ig), amelyet alkalmas és kellően előképzett tanerő vezet. Ebbe az otthonba eleinte csak az „N” osztályok növendékeit, később azonban más, normális gyermekeket is fel lehet venni, abból a célból, hogy a nehezen nevelhetők is megszokják a természetes társadalmi életet.

Az „N” osztály nevelői munkája egyenletes és zavartalan lefolyást kíván. Az „N” osztály tanítóját nem helyettesítheti más, csak hasonló szakavatottsággal rendelkező egyén. Az „N” osztályokban való látogatás, hospitálás zavarólag hat a növendékekre, tehát kerülendő.

Az „N” osztály csak átmenetileg veszi fel a nehezen nevelhető gyermekeket, legfőbb feladata, hogy mielőbb visszaadja őket a normális iskolának. Különleges befolyása által olyan gyógyító hatással kell lennie a gyermekre, hogy az 2—3 év múlva visszamehessen a normális osztályba. Eredménytelen kísérlet után gyógyintézetbe utaltatik a gyermek.

A normális osztályba való visszatérésnél arra kell vigyázni, hogy a gyermek új osztálytársak közé, új tanítókhöz, tehát lehetőleg más iskolába kerüljön, hogy semmire emlékeztesse őt a régi viselkedésére.

Az „N” osztály eredménye tanítójától függ, ezen osztályok vezetésére csak olyan tanerők alkalmasak, akik tisztában vannak nehéz feladatokkal, és akik pszichológailag, metódikailag képzettek, a gyakorlatban ügyesek. A tanítónak mindig nagy tekintélyben és növendékei fölött kell állania, növendékei sohase nyerjék azt a benyomást, hogy ők a helyzet urai.

Az „N” osztály tanítója a tanuló előtt úgy álljon, mint apjának helyettese, akinek természetes joga van neveléséhez.

Az „N” osztály tanítója előképzettségét a *Gyógypedagógiai szeminárium*ban szerzi meg, vagy kiegészítőiskolai tanítói vizsgát tesz s egyenrangú a kiegészítő- és különleges iskolák tanítóival.

Az „N” osztályban levő gyermekekről egyéni lapot is vezet a tanító, melyből a gyermek közelebbi adatai, valamint későbbi sorsa kiténik. Évente februárban értesíti a hatóságokat a munkája eredményéről, egyúttal megjelöli a visszatelepítésre ajánlottakat, de ez év közben is megtörténhetik.

A helyes gyógypedagógiai eljárás az, hogy ne csak akkor foglalkozunk a nehezen nevelhetőekkel, amikor azok már a büntettet elkövették, hanem még korábban, hogy a büntétet elkövetését megelőzzük.

Az első „N” osztályt Berlinben 1926-ban létesítették. 1930. május 1-én már 9 osztályt találunk Berlinben.

Az „N” osztályokban szerzett eddigi tapasztalatok azt bizonyítják, hogy a kísérlet sikerrel járt és a nehezen nevelhetőek többségét az „N” osztály a bűn útján tényleg megállította.

Ismertette: *Münz Albertina.*

A VAK GYERMEKEK NEVELÉS-OKTATÁSA LENGYELORSZÁGBAN.*

A lengyel „*Scolja Specjalana*” című szaklap, mely *Grzegorzewska* Mária dr. szerkesztésében jelenik meg, márciusi számában érdekes adatokat közöl a vak gyermekek nevelés-oktatásának Lengyelországban elért újabb eredményeiről.

Lengyelországnak kb. 30 millió lakosa közül a vak egyének száma megközelíti a 19.200-at. Ezek között kb. 2000 iskolaköteles korban levő gyermek van. Azonban az országban működő hat nevelőintézetben összesen csak 323 vak gyermeket nevelnek, a teljes létszámnak mintegy 16°/_o-át. Egy-egy osztályban legfeljebb 15 növendék van.

Az intézet tanterve megegyezik a 7 osztályos elemi iskolai tantervvel, melyet a vakság-okozta korlátozások miatt itt-ott módosítottak.

„Igen érdekes kísérletet tettünk a vakok oktatását illetőleg, — írja a lap — a varsói és wilnai intézetekben ugyanis bevezettük az „érdeklődési központok” szerint való tanítási módszerét. Ez a kísérlet igen kedvező eredményeket mutat fel, úgy látszik, hogy e módszer nagy mértékben megfelel a vak gyermek gondolkodásmódjának. Az alább közölt vázlat a legelső kísérletnek mondható, mely ezirányban történt; ezeknek az érdeklődési központoknak t. i. épen a vak gyermek speciális testi és lelki tulajdonságai miatt azon a kapcsolaton kell felépülniök, mely a vak gyermek és közvetlen környezete közt áll fenn, hogy ebből kiindulva, fokozatos haladással az egész országot, az egész világot felölelje. Ebben a tervzetben az alapvető érdeklődési központ a *gyermek térbeli és időbeli viszonya környezetéhez, melyet a gyermek miliójének nevezhetünk, a hozzátartozó élő és élettelen természettel, emberi munkássággal és közös munkával együtt.* (Idővel ezen érdeklődési központ mindjobban kibővül.)

I. fok. (Érdeklődési központ: A gyermek és közvetlen környezete.) A gyermek megismeri birodalmát: az osztályt, az internátust, a kertét, az egész intézetet stb. A közvetlen környezet tárgyait megismerése — viszonyok és arányok. A gyermek megtanul szabadon mozogni az épületben és a kertben. Séta a városban, az intézet közvetlen környéke (homok- és agyagföldek). Ebből folyik az élő és élettelen világ tárgyainak és jelenségeinek megismerése az évszakok változásával és a gyermekek kerti munkájával kapcsolatban. A társadalmi élet visszatükrözése — a közös munka.

II. fok. (A gyermek, az őt körülvevő természet és az emberi munka.) A gyermek már ismeri némileg közvetlen környezetét, most tehát kiszélesíti és elmélyíti ezen ismereteit és folytatja kutatásait. A gyermeket az általa az előző évben elvégzett kerti munka megismeretési munkája gyümölcseivel, kedvet és belső szükségéget ébreszt benne egyéb földművelési termékek megismerésére. Így új légkört ismer meg: a falu légkörét, megismerkedik a földműves munkájával, sőt az állatok világával is (háziállatok, életmódjuk, munkájuk). Hogyha megismerték a falusi és városi életet, megértik, hogy falu és város hogyan egészíti ki egymást (élelmiszerekkel való ellátás, járművek, ipari termékek, gyárak, kereskedelem) és belátják a szociális intézmények és az együttműködés szükségességét. A falu és város között folyó csere szemléltetésének hatásán a gyermek agyában kezd megvilágosodni a társadalmi közösség megértése és ily módon megismerkedik annak legprimitívebb szerveivel.

III. fok. (A gyermek és a szociális élet.) A közös élet és az együttes munka. A gyermekek fokozatosan belépnek a társadalmi és a szociális életbe, megismerik a gyár szervezetét, a munkások életkörülményeit. (A munkás élete és munkája során megismerkednek a nyersanyagokkal, ásványokkal, azoknak eredetével, összeköttetésbe kerülnek az élettelen természettel és kiegészítik a legszükségesebb él-

*) A „*Skolja Specjalana*” c. lengyel gyógypedagógiai folyóirat francia nyelvű kivonata alapján.

miszerekről szóló ismereteiket.) Megtudják a gépek tökéletesedésének menetét, a munkások munkájának körülményeit, az egy környezetben élő ember erkölcsi és anyagi szükségleteit, azokat az eszközöket, melyek a közösség életében e körülményeket megkönnyítik, megismerik a közösséget, annak szervezetét, a közösség tagjainak jogait és kötelességeit.

IV. fok. (A gyermek és szülőföldje.) Országunk szervezetének főbb vonásai. A közösségi élet fogalmának fokozatos kiterjesztése a tartományra és az egész országra. Séták a térképen a folyók mentén. Elemi ismeretek a földrajzból és történelemből a tárgyalt vidékek ismertetése alapján, a lengyel nép szokásai, hagyományai, a szülőföld szépsége. Az állatvilág, az ország földje és éghajlata alapján. Történeti adatok megbeszélése. Állami és szociális intézmények állami életünk minden részéből.

V. fok. (A gyermek és szülőföldje.) Lengyelország viszonya szomszédaihoz a jelenben és a múltban; harcok, küzdelmek, a szomszédos országok fekvése, jellemző tulajdonságai, kincseik, állat- és növényviláguk, intézményeik; a világtörténelemnek Lengyelországgal kapcsolatos eseményei. A gyermek figyelmét ráirányítják Lengyelországnak a többi állam között levő speciális helyzetére (átmenet nyugat és kelet, észak és dél között, megismertetik vele az ország kincseit, a kivételre kerülő nyersanyagokat és a behozott iparcikkeket (alapvető közgazdasági ismeretek), megismertetik a gyermekkel a védővámok szerepét (a túlságosan nagy behozatal korlátozását.) A gyermekek meglévő természetrajzi ismereteinek rendezése az érdeklődési középpont alapján.

VI. fok. (A gyermek és a nagy világ). A többi ország és a világrészek. Az emberi élet szintetikus fogalma a földkerekségen, anyagi és szellemi szempontból (természeti kincsek, délszaki termények, gyümölcsök, ipar, kereskedelem, civilizáció, oktatás, kölcsönös viszonylatok Lengyelország történetének alapján, (szövetségek, békeszerződések). A közelmúltban lefolyt események áttekintése. Alapvető fizikai és kémiai ismeretek a természeti kincsek és a technikai fejlődés ismertetésének kapcsán.

VII. fok. (A gyermek, mint polgár.) Az egyén kötelességei hazájával és az emberiséggel szemben, az állam kötelességei polgáraival szemben. A polgár sorsa Lengyelország mai helyzetében. Ez az alapja a nemzetek összmunkálkodása megértésének. A Nemzetek Szövetsége, céljai, feladatai és szervezete. Ismertetik a vakok gyámolításának történetét, jelenlegi állapotát, a vakok szociális helyzetét Lengyelországban és az egész világon.

Az érdeklődési középpontok menetét követve, a többi tanítási anyag szervesen kapcsolódik a beszélgetésekbe és speciális céllal jelenik meg aszerint, amint azt a megvitatásra kerülő kérdés megkívánja. Ez a módszer nemcsak oktatási, hanem nevelési szempontokból is igen jó és értékes eredményeket hozott. Az órák alatt megszűnik mindennemű nevelési nehézség; az osztály élénk, a gyermekeket érdekli a munka és sajátmaguktól keresik a problémák megoldására vezető utat. A közös munka egynemű anyaggá formálja és kényszeríti őket, hogy következetesenek, ítéljenek, okoskodjanak, hogy keressék a jelenségek okait és tájékozódjanak a jelenségek már megismert okainak tömkelegében. A kérdéseknek cselekvő úton való megoldása szükségessé teszi, hogy minden tanuló részt vegyen a munkában, együttműködést, munkakedvet, kezdeményezést, kitartást, összefüggések iránti érzéket, sőt, bizonyos akaratot is követel az akadályok legyőzésére."

Érdekes kísérletek történtek még az olvasás tanításának terén is az úgynevezett „globalis” módszer bevezetésével. A kísérletek elméleti alapját dr. *Gregorzewska* vetette meg, aki „Az olvasás vizuális és taktilis struktúrája” című művében a következőket írja:

„A Braille-írás elemzése kimutatta, hogy a pontok száma nem játszik olyan fontos szerepet, mint amelyet eddig tulajdonítottak neki, ellenkezőleg, egy *pontcsoport* biztosabb alapot szolgáltat a tapintás útján való felfogás számára, mint egy vagy két pont. A több pontból álló betűk jellegzetes formát nyújtanak és azonnal felismertetnek. Lehetetlenség volna feltenni, hogy a betűk jellegzetes formája kisebb jelentőségű volna, mint a pontok száma. Az olvasás könnyedsége változó arányban áll a pontok számával. Ha a vak a pontok segítségével egyszer megtanult olvasni, ezek száma többé nem fontos, de fontos a jel alakja, mint tapintás útján felismerhető formai egység. Olvasás közben a vak nem értékeli az egyes pontokat, hanem agyában a betűk és szavak általános képének egységes fogalma alakul ki. Elvben tehát meg kell alkotni a szavak reprezentánsait. A felfogás gyorsasága egyenes arányban áll a vak figyelmének intenzitásával és szótárának gazdagságával. A pontok segítségével való olvasás tehát igen nagy hasonlatosságot mutat a látó olvasással. Az ismeretlen szavak megnehezítik az olvasást, mert az illető szavaknak részekre való bontását teszik szükségessé.

Bizonyos, hogy a látás és tapintás között vannak különbségek, mégis a vizuális és taktilis olvasásmód strukturájuk főbb vonásaiban megegyeznek. A feljebb említettekől következik, hogy a megszokott módszerek által megianult taktilis olvasásmód strukturája „alulról fölfelé” épül fel — hasonlóképpen a vizuális olvasásnál is. *Braille*, aki olyan találoán állapította meg a vizuális és taktilis olvasás közti különbséget és aki a vakok olvasásmódját a tapintás sajátosságaihoz idomította, mégis a látást vette mintául, mikor a taktilis olvasás strukturájának kialakulásáról volt szó. Ekkor még szó sem volt itt szavak egységes felfogásáról, (hacsak egész mondatokról nem.)

Ez az egységben való felfogás, a szinkretizmus, lehetséges-e vajjon a tapintás körében? Nem lehetne-e ezt a strukturát „felülről” megközelíteni? Erre igenlő választ adhatunk. Mert nem csak a látás képes a dolgok általános alakjáról tudomást szerezni, a tapintás — ha kisebb mértékben is, — szintén képes erre, amint ezt a taktilis olvasás módszere is igazolja. A tárgyak tapintás útján való felfogása egyelőre csak figurális ábrázolás, a vak mindenekelőtt a tárgy formáját tapintja ki, annak egyéb tulajdonságai — síma vagy durva felülete, keménysége vagy hajlékonysága — háttérbe szorulnak. A tapintás sokkal kevésbé összefoglaló érzék, mint a látás, amely egyetlen pillantással nagy felületet ölel fel. Azonban meg kell itt jegyezni, hogy a *Braille*-rendszerű olvasást sokkal kevesebb idő alatt tanulja meg a vak gyermek, mint a látó gyermek a normális olvasást. Nehéz volna ma még ezt a különbséget megmagyarázni. Lehetséges, hogy a vak gyermek több figyelmet, türelmet és jóakaratot — egészen más magatartást tanusít, mint a látó, mert előbbi tudja, hogy az olvasás megnyitja előtte a tudás zárt kapuit. E tények semmiestre sem kisebbitik a taktilis olvasásmód értékét, különösen amennyiben ez a gyermeki lélek jellemző sajátosságain alapszik. E módszert a vakok oktatásának egész területén kellene alkalmazni.

A globalis módszer konstruálásánál nagyobb nehézségekkel kell megküzdeni a taktilis, mint a vizuális olvasás terén. A kérdés mindenestre megoldást kíván. A vakok pedagógiájának a lelki strukturákból is folyó törvényekre kell támaszkodnia és ez új korszakot jelentene a módszerek fejlődésének a történetében.”

A globalis módszerhez szükséges eszközök: egy keret, melybe táblácskák illeszthetők és kicsi fémből készült pontok, melyek a táblácskákon található, a *Braille*-betűknek megfelelő 6 kicsi lyukba helyezhetők el. E módszer — a feltalálók szerint — igen hasznosnak bizonyult. A gyermekek hamar megszerették az új játékot és táblácskáik segítségével szinte játszva tanultak meg olvasni.

Mindenestre tanulságos volna, ha e módszert nálunk is kipróbálnák.

Még néhány szó a vakok pedagógusainak képzéséről:

„A vakok iskoláiban igen fontos a tanzemélyzet kiválogatása és gondos képzése. A közoktatási miniszter a kérdés fontosságát átérezve az 1921. évben, Varsóban, Állami Gyógypedagógiai Intézetet alapított, melynek főbb céljai a következők:

1.) Az abnormis gyermekek különféle kategóriáival — vakokat beleértve — foglalkozó pedagógusok képzése.

2.) A gyógyító pedagógia és az abnormis gyermekek lelkiéletéhez alkalmazkodó pedagógiai módszerek után való kutatások megindítása.

Az Intézet csak képesített tanítókat vesz fel, akik már több évi iskolai gyakorlattal rendelkeznek.

A tanulmányok igen magas színvonalon állanak és *felölelik a siketnéma, vak, értelmileg és erkölcsileg fogyatékos gyermekek gyógyító pedagógiáját.*

Az elméleti tanulmányokat gyakorlati nevelés és oktatás egészíti ki. Az Intézet 8 év alatt tekintélyes számú tanárt képesített, akik alapos képzettségüknel fogva eredményesen járulnak hozzá a gyógypedagógia módszereinek fejlődéséhez. (V. ö.: Szkolja Specjalna, V. köt. 3—4, szám, 1929.)

Franciából fordította: *Groák Vera.*

HALLÁSI GYAKORLATOK.

A hallás vizsgálata a tanítás szempontjából igen fontos. Sok gyermeket gyengetehetségűnek, sőt hülyének mondanak, holott beható vizsgálat kideríti, hogy hallásuk korlátolt s ez okozza a bajt.

A hallószerv zavarain kívül vannak fogyatkozások, amelyek a hallási emlékezet vagy a képesség hiányában gyökereznek s ezek akadályozzák meg a gyermeket abban, hogy a hallási benyomásokból hasznot húzzon. (Ide sorozhatjuk azokat a gyermekeket, akik több évi iskolába járás után sem tudják társaik neveit megmondani, vagy a három-négy első számot elsorolni.) A hallás gyakorlása peda-

gógiailag is igen fontos, mert a gyermekkel való érintkezés egyik legelső eszköze a beszéd. A hallási figyelem felkeltésére és gyakorlására ismertetjük az alább játékokat:

1. Gyakorlat. Kézenforgó tárgyakkal hang után való felismerése (csengő, síp, óra, kulcskarika, üveg, pénz stb.) A gyermek megnevezi vagy, ha beszélni nem tud, megmutatja a hangadó tárgyat.

2. Csukott szemmel felismerik a tárgyat, amelyikre ráütöttünk: fa, vas, érc, kő, karton, üveg stb.

3. Tárgyakat ejtünk a földre, még pedig előbb nagyon eltérőket, pl.: gumilabdát és kulcsot, esernyőt és ollót, később hasonlókat (pénzeket). A gyermek kezdetben nyitott szemmel hallgatja a zajt. aztán pedig becsukott szemmel kell azokat megkülönböztetnie.

4. Felismerik lépéseikről, hogy felnőtt megy-e vagy gyermek; két gyermek közül kinek van könnyű vagy nehéz lábbeli a lábán, hány gyermek vagy felnőtt jár egyszerre a tanteremben vagy a folyosón. Hallás után kitalálják, mit csinál az oktató: ír a nagy táblán. tapsol, rojzol, kopog stb. Milyen járómű közeledik az utcán? A madarak éneke. Jó gyakorlat az is, ha a gyermekek csukott szemmel megfigyelik és elsorolják, milyen zajt hallanak az utcán, az iskolában stb.

5. Gyermekeket hangjükről felismerik. Egy gyermek a sarokban áll, a többiek sorban nevéen szólítják őt s neki meg kell mondania, ki szólította őt.

6. Több gyermek számlál, énekel vagy verset mond: a sorosnak ki kell találnia hány gyermek vett részt és kik voltak azok.

7. Egyik gyermek a sarokban áll, a többi a terem másik, legtávolabbi sarkában van. A gyermek halkán szólítja egyik társát s annak lehetőleg zajtalanul oda kell mennie. Aztán másikat szólít mindaddig, míg valamenynyen melléje kerülnek.

8. A gyermekek a tanító körül állnak, szemüket becsukják. A tanító megelőzőleg papírba csavart cukrot, csokoládét dob el jó messzire a földre s a gyermekek a koppanás irányába futnak. Aki a cukrot megkapta, kiáll a sorból s a tanító a többiekkel újra megcsinálja a dobálást. (Igen jó gyakorlat az egyéni képességek felismerésére.)

9. Bekötik egyiknek a szemét s neki a csengő, a síp, vagy egy gyermek hangja irányba kell mennie. Az irányokat, a honnét a hang jönni fog, meg is jelölhetjük.

10. Mekkora távolságból jön a hang. Nagyobbaknál: hány lépésről, hány méter távolságból hallják azt?

11. Magas és mély hangok megkülönböztetése (zongorán, énekléskor.)

12. A tanító vonalzóval ritmus mellett kemény tárgyra üt s a gyermeknek ezt ismételnie kell. Ismert dallamoknak ritmus után való felismeretése.

13. A tanító mesét mond s valahányszor az „s” „m” „b” stb. hangot kiejti, a gyermekek tapsolnak. (Olvasási előgyakorlatok.) (A. Descocudre után.) (ém.)

S Z A K I R O D A L O M.

A III. egyetemes tanügyi kongresszus naplója. Négyessy László elnök közreműködésével szerkesztették Simon Lajos, a kongresszus főtitkára és vitéz Papp Gyula, a kongresszus helyettes főtitkára. I. és II. kötet 430 és 416 lap. Kiadta a III. egyetemes tanügyi kongresszus végrehajtó bizottsága.

Végre megkaptuk a III. egyetemes tanügyi kongresszus naplóját. Két hatalmas kötetben látjuk leírva a nagy viaskodást a tanügy terén felmerült újabb eszmék között.

A gyógypedagógia érdekében három előadás (dr. Tóth Zoltán, Szabó Károly, Schreiner Ferenc) hangzott el.

Dr. Tóth Zoltán azt fejtegette, hogy a normálisok pedagógiája milyen befolyást gyakorolhat a gyógypedagógiára, továbbá, hogy a gyógyító pedagógia eredményei mi módon érvényesülhetnek a normálisok pedagógiájában. Szerinte a normálpedagógia elérendő végső célokat szolgáltat a gyógypedagógiának, azonkívül nagy támaszunk a normális gyermekek szépen kiépített lélektana. A gyógypedagógia viszont az abnormis gyermekek megismerésében ad értékes tájékoztatást a normálisok pedagógiájának, értékes speciális módszerei, a magyarózó rajz és a beszédhibák kezelése használhatók fel eredményesen a normálisoknál. Régi óhaj, hogy a tanítóképző intézetekben a módszertan tanára gyógypedagógiában képzett egyén legyen.

Szabó Károly sok statisztikai adatot gyűjtött össze és arra támaszkodva bizonyította be, mily nagy anyagi megterhelhetést jelentenek a tanulatlan fogyatékosok

a dolgozó társadalomra. Csonkországunk szegénysége parancsolja, hogy egyetlenegy munkaeerőt se hagyjunk parlagon.

Schreiner Ferenc azt fejtegette: Milyen legyen a gyógypedagógia szervezete? Előadásából, mint elsőrangú társadalmi követelmény, kicsendült a fogyatékosok *munkajoga* és a rájuk is kiterjedő *rokkantsági biztosítás*. A társadalom, mely a fogyatékosok világrajtöttét nem akadályozta meg, tartsa kötelességének nemcsak azok szakszerű nevelőoktatását, hanem munkához juttatását is. Ez a gyógypedagógiai kérdések legfontosabbika.

Egyébként megállapíthatjuk, hogy az előadók megkapóan erős logikai okfejtéssel, szép nyelvezettel tették meg előterjesztéseiket és irányt jelöltek a jövő 50 év munkájának.

A gyógypedagógiai szakosztály előadásai a legnívósabbak közül valók. Csak azt sajnáljuk, hogy a „Napló”-ból kimaradtak a hozzászólások, ezek bizonyosan még eredményesebben világitották volna meg az anyagot. (ém.)

Herodek Károly: *A vakok Braille-rendszerű írásának ismertetése. (Teljes és rövidített írásban) és a könyvtár jegyzéke. A Vakok József Nádor orsz. intézetének kiadása. Budapest 1391. 110 l. Ara 1 pengő.*

Ez a könyv az emberszeretet munkájának az összesűritése. Szerző nemes szívének minden dobbanásával, nagy elméjének minden gondolatával, európai hírű szaktudásával, férfiu tetteirejének minden megmozdulásával a szerencsétlen vak embertársaink sorsa javításán dolgozik immár 4-ik évtizede. Ebben a könyvében azt a páratlanul álló intézményt, a Braille-írást és Braille-könyvtárat ismerteti, mely a vakok művelődésének legértékesebb eszköze. Művének legfőbb célja, hogy jószívú emberbarátokkal megismertesse az ügyet és rábirja őket jó könyvek lemásolására. A célt a könyv kitűnő módszerével, világos előadásával jól szolgálja. Reméljük, hogy a magyar közönség megértően fogadja az eszmét s ezúton a vakok intézetének büszkesége, a 6350 kötetet számláló Braille-könyvtár rövidesen megduplázódik. Ez lenne a legszebb elismerés a szerzőnek, aki ezt a tekintélyes könyvtárat saját erejéből megteremtette és kifejlesztette. (ém.)

Bericht über die Tagung der Hilfsschullehrerschaft Österreichs. Wien 1930.

Deutscher Verlag für Jugend und Volk. Separatabdruck aus Eos Heft 6. 1930.

Az osztrákok konferenciájáról lapunkban bőven volt szó (1930. évi. 118—125 l.) ezúttal K. Gnam iskolatanácsos-elnök egyik előadásából közlünk részleteket, amikor dr. Muckermann Hermannel, a Szt. Imre kongresszuson nálunk is szerepelt tudós jezsuita-atyával polemizál. Utóbbi a bécsi Urániában tartott előadásában eugenikai kérdésekkel foglalkozott és felemlítette azt a rettenetes tehertételt, amit a hülye intézetek fenntartása jelent a német népre. 400 intézetben 50 millió ápolási napot, napi 5 M.-val számítva, egy évben 250 millió improduktív kiadást okoznak a szerencsétlen teremtek a német népnek. Muckermann aztán így folytatja: „További megterhelés származik a tehetségtelenek kiegészítő-iskoláiból és a kiegészítő-iskoláknál alacsonyabb iskolatípusokból. 10 osztályos iskolarendszereket, uszodákat, kórházakat napkúrával, és más olyan dolgokat alapítanak nekik, amik egészséges embernek nem állanak rendelkezésére. Nagy kamatozású tőkétet áldoznak érettük kilátástalanul és hiába.”

Gnam szembeszáll ezzel a pesszimista és túlzó véleménnyel és hangoztatja, hogy sehol sincsenek 10 osztályos iskolák a kiegészítőöknök, aztán a kiegészítő-iskolák növendékeik 80—90%-át keresőképessékké nevelik, akik enélkül — mint a szegényházak, kórházak, börtönök stb. lakói — sokkal többbe kerülnének a társadalomnak; túlma gasznak tartja a hülyék intézetéből vett adatokat is.

Gnamnak igaza van, mégis megfontolást igényel dr. Muckermann előadása már csak azért is, mert hasonló hangot ütött meg dr. Meltzer, a gyengeelműek intézeteiben működő német szakemberek egyesületének elnöke is a Zeitschrift für die Behandlung Schwachsinniger stc. 1918. évfolyamának 1. számában.

Erwin Lesch: *Bericht über den fünften kongress für Heilpaedagogik in Köln. 1—10. October 1930. Im Auftrage der Gesellschaft für Heilpaedagogik. Forschungsinstitution für Heilpaedagogik. I. Teil: Beitrage zur Psychologie des Pathologischen. München 1931. Verlag von Rudolph Müller u. Steinicke. 172 l.*

A német gyógypedagógiai kongresszusok nagyarányú munkásságáról tanúskodik ez a kötet. A kongresszus immár 4 napra terjedt s tárgyalásainak anyaga egy kötetben el sem fér, hanem több kötetre terjed ki. Ez az óriási deklardés is azt bizonyítja, hogy a gyógypedagógiai gondolat egyre nagyobb tért hódít és mindazok, akik vele szemben ellentétes állást foglalnak el, kell, hogy revideálják álláspontjukat

Az első kötetben az első cikket *Hamburger* Agost, heidelbergi gyógypedagógus emlékének szentelték.

A másodikban *M. Isserlin*, müncheni egyetemi tanár, a gyógypedagógia tudós művelője értekezik a siketnémák beszédéről, gondolkodásáról és a beszéd zavarairól általában. Szerinte a siketnéma is lelki egységet mutat, de ezen az egységen a siketség elváltozásokat idézett elő. Ez az elváltozás bizonyítja, mily nagy fontossága van az érzéki tapasztalatoknak a gondolkodás fejlődésére.

W. Frohn (Brühl, Köln mellett) arról beszélt, hogy milyen kihatása van a művelt nyelv hiányának vagy fogyatékos mivoltának a siketnéma gondolkodására. Érdekesen mutat rá arra a nagyfontosságú tényre, hogy a siket gyermek aránylag hosszú improduktív időt él át a beszédet megelőző korban és az iskola előtti jelbeszéd szakában, amit valahogyan ki kellene és talán jól ki is lehetne tölteni.

A következő előadó *Michels* Fülöp, a budapesti Gyógyp. Tanárképző Főiskola előadó tanára a hallásfogyatékosok beszédének pedagógiájáról beszélt és röviden, de markánsan körvonalozta a globális eljárásra alapított beszédtanítási eljárását.

F. Giese (Stuttgart) a nagyothallók lélektanát tárgyalta széles alapokon nyugvó előadásában. Lelkesedve mutatja ki, mily értékes munkásokat lehet a nagyothallókból nevelni.

Ettmayer (München) „A kiegészítő-iskolások beszédének szerkezete” című tanulmányában arra a konklúzióra jut, hogy a kiegészítő-iskolások beszédének nincs szerkezete.

M. Kuenburg grófnő (München) „A beszéd megértése mozgási afáziánál” című előadásában egy 175 éves hallónéma fiatalkorút ír le, aki 165 éves koráig nem tudott beszélni. Az esettel kapcsolatosan arra int, hogy hasonló esetekben a „hülye” elnevezéssel óvatosak legyünk.

Eliasberg (München) a lelki folyamatok nehézségeiről beszélt.

H. Hetzer (Wien) „A tesztek gyakorlati felhasználásáról 1—2 éves kis gyermekeknél” című előadásában a csecsemők értelmi fejlettségének méréséről számol be. Tesztjei segítségével meg tudja különböztetni az apatikus gyengeelműjecket az eretikusoktól. Az intelligenciabeli fölény, ami a vizsgálatoknál mutatkozik, állítólag a későbbi korban is érvényben marad.

K. Gottschaldt (Bonn) a gyengeelműjecek és pszihopatak lélektani vizsgálatának módszeréről beszélt.

Nagy László „Ujabb irányelvek a gyermekek és fiatalok pedagógiai és gyógypedagógiai vizsgálatánál” címen saját összeállítást teszt sorozatát s a vele elért eredményeket ismertette. Három vizsgálati eredményt is közöl. Nem is sejtette, hogy ez a munkája a hatyúdala lett.

Ezt a nagyszerű próbasorozatot utódjának kell majd, kellő kritikai áttekintés után kiadnia, ami nagy nyeresége lesz a pszihológiai vizsgálatoknak.

Vértés O. J. dr. (Bpest) gyógypedagógiai tipustant mutatott be. Megkülönböztetett diszharmonias, degenerált és korlátolt típust.

Tóth Z. dr. (Bpest) A gyógyító neveléstudomány legújabb irányelveiről szóló tanulmányát mutatta be. (Lapunkban is megjelenik.)

Az első kötetben a magyar szerzők nagy eredményt értek el. (ém.)

Enzyklopädisches Handbuch der Heilpädagogik. Zweite völlig neubearbeitete Auflage. Unter Mitarbeit von 140 Fachleuten des In- und Auslandes herausgegeben von A. Dannemann, G. Gnerlich, A. Henze, E. Meltzer, H. Schober, E. Stern. 6. Lieferung: Gesetzliche Bestimmungen — Höhenonne, 96—1152 hasábig. C. Marhold Verlag Halle a. S.

A gyógypedagógiai lexikonnak most megjelent füzeté ismét sok értékes cikket hoz. A legkiválóbbak közül való a törvényes intézkedések tartalmazó rész, mely ezúttal a németországi törvényeket ismerteti. Igen sikerült tanulmány a „Gyógypedagógia és a normális iskola pedagógiája,” a „Grafológia” és a kiegészítő-iskolára vonatkozó sok-sok című. Ebben a füzetben jön sorra *Haüy* és *Heinicke* életírása. A 6-ik füzet is kitünően lett megszerkesztve. (ém.)

Schmidt Ferenc dr.: *Az elemi egyszerűségű kézügyességi munka kísérleti lélektani vizsgálata. Különlenyomat a Magyar Pszichológiai Szemle 1930. 3—4. számából.*

A szerző a munka pszichológiai összetevőinek felfedése és azok hatásának kimutatása után a tübefűzés tesztjében és a lyukasztásos tesztben olyan munkanemet talált, amely kísérleti eredményeivel egyrészt világot vet a megvizsgált egyéneknek az élet folyamán adódó egyszerű és egyhangú munka, illetőleg foglalkozás kapcsán tanúsítandó viselkedésére, másrészt az általános iskolai kézügyességbeli alkalmatosságát úgy mennyiségi, mint minőségi viszonyban képes megvilágítani.

Mindkét tesztrel 30 fiút és 30 leányt, összesen 60 II., III. és IV. osztályú polgári iskolai növendéket vizsgált és pedig 4×4 percig. A sokoldalú vonatkozásban

és differenciáltan értékelt kísérleti eredmények mély betekintést adnak a munkához való beállítottság pszichológiájába, sőt világosságot vetnek jellembeli tulajdonságokra is, mint a kitartásra, az érdeklődésre, az állhatatosságra, a törekvésre, a megbízhatóságra stb.

A szerző az egyes fogyatékoságoknak és kóros állapotoknak az elemi egyszerű kézügyességi munka teljesítményeire való hatását is vizsgálat tárgyává fogja tenni, amit gyógypedagógiai szempontból örömmel kell üdvözölni. (Michels.)

Ludwig Pallat und Franz Hilker: Künstlerische Körperschulung. Mit 36 Bildern. Dritte, erweiterte Auflage. Ferdinand Hirt Breslau. 1926. 8° 258 lap.

Aki érdeklődik a testnevelési kérdések s irányok iránt, az e szép, élvezetes s csinosan megszerkesztett munka keretében megismerkedhetik Németország nevesebb szakembereinek tollából a jelenleg ott divó összes irányzatokkal, módszerekkel s nem kevésbé az általános testnevelési kérdésekkel is.

A szerkesztők bevezető soraitól eltekintve, a mű három részre tagolódik. Az első rész a különböző testnevelő-iskolák ismertetéséből áll, a második teoretikus fejtegetéseket tartalmaz a testnevelés általános problémáiról, a harmadik rész az újabb megismerések alkalmazása s az ifjúsági testnevelés átalakulásáról szól.

Nem szabad megfélemlenem a 36 drb. sikerült fotografiáról, amelyek a könyv szépségének emelésén kívül, nagyban elősegítik az egyes iskolák szellemének megértését. (Angyal.)

Montessori Mária nevelési rendszere. Irta: Kiss József Budapest 1929. Külön lenyomat a bpesti VIII. ker. m. kir. állami tanítóképző intézet 1930. tanévi értesítőjéből. Montessori M. arcképével, 8° 104 lap. Ára 4 pengő.

Ujabbán sokat olvashattunk már a tanügyi lapokban, folyóiratokban *Montessori* Mária módszeréről, nevelési elveiről, de alapos s teljes áttekintő képet eddig még egy tanulmány sem nyújtott. Ha mélyebb bepillantást akartunk tenni *Montessori* rendszerébe, idegenbe kellett fordulnunk.

Az előttem fekvő könyv az első, mely terjedelmesebb, de egyúttal mélyen szántva, rendszeres felépítésben ismerteti az egész *Montessori* gondolatot, annak elterjedését és irodalmát. Ha valaki bővebben akar megismerkedni *Montessori* rendszerével, annak is csak ezt az igen értékes munkát ajánlhatom, melynek egyik nagy előnye, hogy sűrű jegyzeteivel állandóan utal az eredeti források helyeire, *Montessori* műveire. A könyvnek másik nagy értéke, hogy a szerző sikeresen sűríti össze benne azt a tömegtelen anyagot, amiből válogatnia kellett anélkül, hogy előadását szárazzá, vagy stílusát színtelenné tenné. Harmadik, külön felemlítendő értéke, hogy oly gondolatokkal is gazdagítja a szerző könyvét, amelyeket *Montessori* eddig csak szóban közölt. (Angyal.)

Pécsi Napló XL. évfolyam 43. számában „Aktuális témák” című rovatában a „Házasság előtti orvosi vizsgálat”-ról ír,

amelyben közli, hogy a pécsi Társadalom Biztosítónál már hosszabb ideje foglalkoznak házasság előtti orvosi vizsgálattal. Jelzi, hogy szükség esetén szakorvosi vizsgálat alá kerül a tanácsért folyamodó. Itt megjegyzem, hogy helyes lenne, ha ezeket tanácsadókká szerveznék át s gyógypedagógusokat is belekapcsolnának. Az orvosi vizsgálat szükségességének népszerűsítése céljából „ilyen irányú vetített-képes propaganda előadások is lesznek.” (Angyal.)

Vértés O. József: Hisztériás gyermekek. (Kókai Lajos kiadása. Budapest, 1930. Ára füzve 6 pengő, kötve 8 pengő.)

A komoly tudós és a gyakorlat avatott embere, a gyermek segítő barátja és a jó családapa értékeket gyűjtött, hogy megalapozza általuk a hisztériás gyermekek gyógyító nevelését. Ily szempontból ez a munka hézagpótló, mert összefoglalja s elegendő képbe tömöríti a hisztériás gyermekekre vonatkozó eddigi kutatásokat. Amde amikor szerző ugyanakkor saját tapasztalatait is bőséges példákban sorakoztatja s a belőlük szűrt eredményeket útmutató tények gyanánt állítja az érdeklődő elé, akkor túlnőtt munkájával az alapozásnak célzatán s valóságos vezérmunkává növesztette tanulmányát. Szinte azt merem állítani, hogy sokoldalúságánál és a kényes különbségeket is objektív biztonsággal tárgyaló alaposágánál fogva e mű a maga nemében és körében egyetemes értékű, mert gyógypedagógus, pszichiáter, orvos és jogász és sok esetben a művelt szülő is, egyformán haszonnal, nagy haszonnal tanulmányozhatja. Értékénél fogva kartársaim kitüntetett figyelmébe ajánlom e könyvet.

Az anatómiai, pszichoanalitikai, pszichogén és alkati meghatározások, valamint az okok tanának részletes fejtegetése után kimerítő és rendszerezett képét nyerjük a hisztéria tüneteinek. A tünetek és okok alapján megállapítható a különbség az

ideges és a hisztériás gyermekek között, mely a gyógyító nevelés tipológiai nézőpontja szerint főként az érzelmi és akarati élet legjellemzőbb mozzanataiban mutatkozik. Mindkettőnél a célkitűzés aránytalanságait észlelhetjük. Azonban míg a hisztériás gyermek az elérhetetlen célok abnormisa, addig az ideges gyermek a folytonosan és rendellenes módon változó céloknak az abnormisa.

A hisztériás gyermek kezelése szempontjából részletes utasítások és lehetségi értékelések tájékoztatnak minden vonatkozásban. A gyógypedagógus számára itt tág munkaterület kínálkozik, mert Pönitz szerint a hisztériás zavarok kezelése legkevésbé tisztán orvosi, hanem sokkal inkább nevelői természetű feladat. A nevelői munka irányító elveit a „Látszólagos elhanyagolás,” a „Túlhalmozás,” az „Elzigetelés,” a „Szuggesztió,” a „Meggyőzés” és az „Individuális pszichológia” című fejezetek tartalmazzák, míg az orvosi irányítás szempontjait a „Hipnózis,” a „Lelki megtisztulás,” a „Pszichoanalízis” és a „Kellemetlen kezelés” című fejezetek foglalják együvé.

A munka beosztása rendkívül áttekinthető. Stílusa — szigorú tudományossága mellett is — könnyed, élvezetes. Tartalma pedig mindenütt érdekes, mindenütt oktató, mert minden lapján van megszívlelni való. (r.)

L. Szondi: *Zur Psychometrie der Tests. Versuch einer kritischen Darlegung der Maszbegriffe und Maszeinheiten der Tests. Aus dem königl. ung. Heilpädagogischen Laboratorium. Vorstand Dr. Paul Ranschburg. Akad. Verlagsges. Leipzig. 1929. 72 lap.*

Szerző igen értékes munkát ad azok kezébe, akik a lelki működések mérésével foglalkoznak. Kimutatja, hogy ma a vizsgálatoknál sem az eljárás (mérés), sem az értékelés, sem a használt kifejezések nem egységesek és így az egyes vizsgálok által feltárt eredményeket alig, vagy csak nagy nehézségek árán lehet egymással összehasonlítani, pedig erre nagy szükség van. Szerző meggyőző logikával oda konkludál, hogy a lelki megnyilvánulásokat mérő mértékek fogalmát és a mérő egységeket, — az egyöntetű eljárás biztosítása érdekében — nemzetközileg kellene rendezni és e célból nemzetközi Tesztbizottságot kellene megszervezni, mely a vitás kérdésekben döntő szerepet töltené be.

A gondolat maga értékes, megvalósítása sok felesleges munkától kimélné meg a vizsgálokat, épp azért minden szakember örömmel üdvözölné a Szondi-féle gondolat megvalósítását. Am a „megvalósításnak” ma még szinte leküzdhetetlenek az akadályai főleg pedig azért, mert a tudósok nem tudnak megegyezni abban, hogy melyik nemzet adatait fogadják el vezető értéknek. (ém.)

Jovicza Sándor: *Írás. (Uj írástűzetek) az elemi iskolák I—VIII. osztálya számára. Szénásy kiadása Budapest.*

Jovicza szakít a régi, dült írásmóddal, nála az irkát egyenes középtartásban tartja a gyermek. Az írólapnak ez a helyzete a tanuló vállait és csípőit vízszintes helyzetbe kényszeríti. A gerince a keresztcsonttól a nyakcsigolyáig egyenes vonalban dül előre s a fej mérsékeltlen, kb. 30 cm távolságban hajlik az írólaphoz. A hibás szemű tanulóknál ezt a távolságot a szemüveg szabályozza. Diktandó vonalrendszert s tompahegyű tollat használ már az I. osztálytól kezdve. Örvedetes dolog, hogy az írásra ismét ráterelődik a pedagógusok figyelme. (ém.)

L A P S Z E M L E.

Dr. Tóth Zoltán: *Die Vorstellungswelt der Blinden, Barth Leipzig 1930. című munkájának külföldi szaklapokban megjelent ismertetései.*

Zeitschr. für das österreichische Blindenwesen, 17. Jahrg. Wien, Juli—August 1930. 7—8. Nr.

Dr. Tóth Zoltán a budapesti Gyógypedagógiai Tanárképző Főiskola igazgatója munkájával a gyógyítva nevelés értelmében azt a feladatot tűzte maga elé, hogy a vaksággal járó lelki eltérések és hiányokat felkutassa abból a célból, hogy a nyert megismerést a vakok pedagógiája érdekében gyakorlatilag hasznosítsa. Az éperzékű gyermek és felnőtt lelki életének jelenségeiből kiindulva dr. Tóth megvizsgálja a normális vakok képzeleinek keletkezési módját, azok fejlődését, kvalitását és kvantitását. Ilyenkül helyesen csak a vakon születetteket tekinti, illetőleg az 5 éves korig megvakultakat is, akiknél a szerzett látási képzetemek a képzetek

további fejlődésére befolyást már nem gyakorolnak. A vakok két további csoportjánál — az 5—15 éves korig és a 15 éves kor után megvakultaknál — a fejlődés másképen alakul.

Dr. Tóthnak életteljes pszichológiával végzett vizsgálatai, a vakok pedagógusa számára különös jelentőségűek, minthogy nemcsak tényeket állapítanak meg, hanem folytonosan és iránytadóan hatnak pedagógiánk kialakulására. Anélkül, hogy a könyv alapos áttanulmányozását — amelyet minden kartársamnak ajánlanom kell — feleslegessé akarnók tenni, *dr. Tóth* vizsgálatainak fontosabb eredményeit az alábbiakban adjuk:

Általános következményül az derült ki, hogy az érzékszervek működési képességének csökkenése, vagy teljes hiánya, tehát a vakság is — és különösen az — a képzetek normális kialakulásának a lehetőségeit kedvezőtlenül befolyásolja. A látás elvesztése megláttatja a vakok képzeteinek kialakulását és azokat hézagossakká és egyoldalúakká teszi. A véletlentől függő fejlődésnél a megismerés és a felismerés tényezői, a színek, formák, arányok, dimenziók stb. megismerési erősen korlátozódnak, a külső benyomásoknak alkalmasszerű megújulása a megtartó emlékezet rovására lényegesen csökken. Minden esetre a hallás és a szaglás mellett a tapintás szerve is számtalan ingert szállít, amely ingerek a nemlátó emberek számára is biztosítják a megismerés és a felismerés lehetőségeit. Bár a látási képzetek legfontosabb jelei, a szín- és a fényhatások különböző változatai a vakok képzetalkotásainál nem érvényesülhetnek, de számukra is fennmarad egy, a tapintás által megfogható képzetelem, amely a tapintott tárgyak vagy jelenségek megállapítását biztosítja. A képzeteknek ebből folyó korlátozott fejlődésével jár azután, hogy a beszédnek és a képzettartalmaknak összefüggő fejlődése a született vakoknál nem tart lépést egymással. A vak gyermek sok olyan dologról beszél, amelyről igen csekély, vagy tökéletlen, vagy hiányos képzete van, vagy amelyről egyáltalában nincs képzete. Ebből a tényből azonban tévedés volna arra következtetni, hogy a vakság, mint fizikai fogyatékoság kedvezőtlenül befolyásolja a szellemi képességek fejlődési tendenciáját. Ebben az esetben nem beszélhetünk a képesség csökkenéséről, csak a fejlődési lehetőségek korlátozottságáról, amely csak célszerű neveléssel enyhíthető, de teljesen soha meg nem szüntethető. Ennek a kérdésnek a megoldása feladatunkká teszi, hogy a képzetek nyújtásának lehetőségeit annyira kihasználjuk, hogy a vakok ne csak beszéljenek, hanem képesek legyenek arról a tárgyról, jelenségről, vagy cselekvésről, amelyről beszélnek, maguknak képzetet is alkotni.

Dr. Tóth vizsgálatai igazolják, hogy a szülői ház helyiségeinek formái és kiterjedései, valamint a gyakran észrevett tárgyak és jelenségek nagyon élénken élnek a vak gyermek elméjében. Az ilyen erősen homogén tartalmú képzetek a vakon született és a korán megvakult gyermekek képzeteinek fejlődésénél igen fontos tényezők, mert a vak gyermek ismereteinek további megszerzését ezeknek az erősen homogén tartalmaknak hű elképzelési lehetősége erősen támogatja. Ezekben a képzetekben a tárgyak alapformái, azaz a részletek erősen kidolgozottak és ezek a kiválóan kidolgozott alapformák a csak kevésszer észrevett, vagy szavakkal körülírt új tárgyak megismerésénél és elképzelésénél igen hasznosan értékesíthetők. A homogén képzetsorok hiányos fejlődésével *dr. Tóth* magyarázatát adja annak a ténynek, hogy a vak gyermekek az észrevevéseknél meglehetősen passzív viselkednek. Nem tudnak összehasonlítani és erre csak akkor gondolnak, ha arra őket külön figyelmeztetjük. Nem tudnak új formaösszefüggéseket alkotni, ehhez hiányzik nekik az anyag. A vak gyermek tárgyi képzeteinek legnagyobb része bizonytalan és hiányos, ami különösen a különböző alakú és különböző nagyságú tárgyakra áll. A vakok képzettartalma egyik téren sem olyan szegény — a világosság és a szín képzeteitől eltekintve — mint a tárgyak nagyságára és a különböző térértékekre vonatkozó képzetek terén. Még a legegyszerűbb tárgyak természetes nagyságát sem tudják helyesen elképzelni, ami összefüggésben van azzal, hogy a tapintás érzéke csak igen szűk körben képes a különböző térbeli viszonyok nagyságáról és kiterjedéséről szimulált képzeteket alkotni. Ezekről a jelenségekről a távolról ható hangingerek segítségével csak relatív értékű képzeteket szerzhetünk; ha azt akarjuk, hogy a tárgy- vagy térképzetek tényleges nagyságuk értékét mutassák fel, akkor ahhoz egy rendszeres és minden irányú tudatos szemlélet szükséges. Ennek igen értékes és szükséges tényezője az alapformák pontos ismerete. Ilyenekül *dr. Tóth* azokat az alakelemeket és alapjelenségeket tekinti, amelyek nélküli a tárgyak, jelenségek és cselekvések determináló megismerése és felismerése lehetetlen. Aki az alapformákat nem ismeri, az a tárgyakat sem fogja ismerhetni és felismerhetni, mert a különbségek és hasonlóságok az alapformák különböző, hasonló, eltérő és azonos koordinációiban fellelhetők. Ezeket *dr. Tóth* a legkülönbözőbb irányokban kutatja.

Az állatok és a növények meghatározására a természetes rendszert találta a

legcélszerűbbnek, minthogy az állatokon és növényeken fellelhető alapformák és egyéb tulajdonságok a természetes rendszerrel a legbensőbb összeköttetésben állanak. Azt mondhatnók, hogy a természetes rendszer az alapformák megismétlődésén és egyéb jellegzetes tulajdonságokon épül fel. Ilyen természetes rendszerbe, a megismerés alapján, még az állat- és növényvilágon kívül álló tárgyak is besorolhatók. A vak gyermekeket már korán rá kell szoktatni arra, hogy az ő kezüeyébe eső tárgyaknak nemcsak nevük van, hanem hogy egy bizonyos rendszernek tagjai is. Hogy a vak gyermek mennyire hajlamos az ilyen osztályozásra, mutatja a megfigyelés, amely szerint legtöbbször azonnal meg tudja mondani hogy az, amit a kezébe adnak, tárgy-e, vagy növény, állat, vagy ásvány. A tapintás érzéke útján való szimultán megismerésnek általában ez a határa. Formarészekből csak szukcessziv úton lehet egységes képet alkotni. Ezt a lassú folyamatot azzal rövidíthetjük meg, ha a megfigyeléssel nemcsak a fokozatos megismerést biztosítjuk, hanem a szimultán gyorsaság megközelítését is állandó célul tűzzük ki. Már az észrevevési gyakorlatok kezdő stádiumaiban azt tapasztalhatjuk, hogy a vak gyermek a rendszer alacsony értékeit ugrásszerűen és biztosan felismeri. Arra kell törekednünk, hogy a szimultán megismerés határa az individuális felé lehetőleg messze előre tolódjék, ahol a szukcessziv megismerés váltja fel és az egyén megállapításait szolgálja. Dr. Tóth megkísérelte ezt az eljárást az alapformák észrevételése által tudatossá és rendszeressé tenni és a vak gyermekeket ahhoz szoktatni, hogy az észrevevés egymásutánját mindig valamely természetes rendszer vonalán vezessék végig.

A tér különböző helyein lévő dolgokról, abban a viszonyban, ahogyan a tér különböző pontjain ránk hatnak, csak úgy szerezhetünk alkalmazható képzetet, ha a térben lévő tárgyaknak egymáshoz való viszonyáról, a hozzáink való irányáról egységes képet alkothatunk. E nélkül sem a térben lévő dolgokat elképzelni, sem tájékozódni nem tudunk. A vakok a tőlük távol fekvő tárgyak és jelenségek irányáról vagy egyáltalában nem, vagy csak a hallás segítségével szerezhetnek tudomást. Az ő képzetalkotásuknál a különböző irányok megközelítőleg sem vesznek részt olyan szervesen, mint a hallóknál, akiknek észrevevési tevékenységétől az irány megismerése el sem választható. A vakok tehát e téren csak egy gondosan kidolgozott képzetartalom alapulva tudnak előrehaladni. Dr. Tóth szükségesnek tartja, hogy ez a kérdés — a kiválóan tájékozódó vakok példáján okulva — a vakok iskolájának tantervébe megfelelő rendszeres tananyaggal felvéssék. Ugyanez vonatkozik a távolság (magasság, mélység) képzeteire is, amelyeknek a felépítéséhez a vak csak a másfél méternyi terjedelmű, szimultán érzékelhető alaptávolság fölött rendelkezik, aki a nagyobb távolságokat csak közvetve a megfogás, járás stb. mozgásának időtartamával és a hallás segítségével tudja megbecsülni. A távolság képzeteit illetőleg a fejlődést szintén csakis módszeres úton biztosíthatjuk és pedig tudatos és rendszeres felépítéssel.

A mozgásokról és a cselekvésekről a vak csak igen hiányos képzetek fölött rendelkezik. A látók világa az élénken mozgalmas élet, amely az élénkségét és természetességét a látóingerek nagy számából meríti; a vak világában ellenben ez a mozgalmas élet sok tekintetben meghamisítva él és ha itt-ott mozgalmas is, ez a mozgás főképen a mesterséges elképzelés eredménye és sokszor igen távol esik a valóságtól. Csak célszerűen felépített mozgási gyakorlatokkal lehetnek képesek a vakok elfogadható normális formákban mozogni, komplikáltabb cselekvéseket utánozni és ilyeneket maguknak elképzelni.

Az életkorok megismeréséhez szükséges alapképzeteket a vakok meg tudják jelölni, de a különböző korú egyenekről távolról sincs olyan változatos képzetsoruk, mint nekünk, látóknak. Náluk az emberi hangnak az életkorhoz való jellegzetes kötöttsége sokkal tökéletesebben és pontosabban van kidolgozva. Amíg a külső formát illetőleg e téren igen szegények, különös figyelmet fordítanak az életkorral kifejlődő belső tartalomra. Különösen az intelligens vakok képesek a beszélgetés tartalmából az életkorra következtetni, és ha a nevelésnek sikerül majd az életkorral összefüggő ezen kevés, de igen értékes képzetelemeket tovább fejleszteni és még tudatosabbá tenni, akkor a vakok a velük érintkező emberek között biztosabban fognak tájékozódni. Idegen egyének érzelmi állapotát is a hangjuk után itéli meg a vak. Az arcminimikáról a vaknak vagy csak igen hiányos, vagy egyáltalában nincs képzete. Még a saját érzelmi állapotait sem képesek a normális mimikával és kifejező mozgásokkal kísélni, sőt nem ritkán olyan mozgásokat végeznek, amely érzelmi állapotait ellentétjét fejezik ki. Arcminimikájuk rendellenes. A vakok nem tudják elképzelni, hogy milyen lehet a jóságos, szelíd, békés vagy bosszankodó, dühös, kegyetlen stb. arc, minthogy idevonatkozó tapasztalatuk nincs és a mimikájuk legfeljebb ösztönös, az öröklésileg szerzett primér összeköttetések hatása alatt jelenik meg. Az ő, a különböző érzelmekkel együtt megjelenő hangképzetei

sokkal tökéletesebbek, mint a hallókéi. A hangszínezetnek, a hangerősségnek és a hangzás gyorsaságának az érzelmekhez kötött és ezeket jellemző változatai megfigyelésében annyira pontosak és tökéletesek, hogy olyan dolgokat is észrevesznek, amelyekre a látó ember egyáltalában nem is gondol és így a látókon olyan tulajdonságokat is megfigyelhetnek, amelyekre a mimikai leálcázásra szokott emberek nem is gondolnak. Eppen ebben rejlik azután a gyengéjük is, amennyiben, amikor a látó ember elől saját érzelmi állapotaikat a hangjuk segítségével el akarják fedni, a mimikájuk mindig elárulja a látóknak, hogy a beszédük őszinte volt-e vagy sem.

A hallási képzeteket illetőleg dr. *Tóth* megállapítja, hogy a vakok és a látók hallási képessége között különbség nem állapítható meg, és hogy azok a jelenségek, amelyek a vakok kiválóbb hallási képességét igazolni látszanak, nem a fizikai hallás tökéletesebb fejlettségében, hanem a ráutaltság következtében a látókénál tökéletesebben fejlett hallási képzetekben, illetőleg a különböző képzetek finomabban fejlett hallási tényezőiben lelik magyarázatukat.

Kimerítő módon tárgyalja dr. *Tóth* a látás, a szín és a fény képzetét. Azok a vakok, akik a látásra vonatkozó képzet kérdésével foglalkoznak, rendszerint a látók kijelentéseire támaszkodnak és közvetlenül csak arról a tényről szerezhetnek tudomást, hogy a látók a tárgyakat és jelenségeket már a távolból is észreveszik, amíg a vakok ezeknek legnagyobb részét csak a tapintás közvetlen észrevése útján ismerik meg. A megfigyelés azt mutatja, hogy a vakoknak egy része e probléma fölött egyszerűen elnéz és ezt a kérdést — különösen látókkal — nem szívesen tárgyalja. Arra a kérdésre, hogy hogyan képzelik el a vakok a világosságot, egyáltalában nem kapunk feleletet, vagy pedig ez úgy hangzik, hogy akinek nem volt fényérzete, az nem is rendelkezhetik fényképzetek fölött. Az ugyancsak hiányos színeképzeteket illetőleg a vakok a látóktól olyan értéktételeket kapnak, amelyek segítségével helyes szóasszociációkra képesek, ezek azonban a természetes asszociációktól nagyon távol esnek. A nevelésnek e téren az a feladata, hogy a színekkel összefüggő és az élet szempontjából fontos értéktételeket összegyűjtse, rendezze és arról gondoskodik, hogy a vakok ezeket ne csak véletlenszerűen és alkalmosszerűen, hanem rendszeresen alkalmazzák.

A képzetesebb vakok és a látó szakemberek meglehetősen gyakran foglalkoznak azzal a kérdéssel, hogy a kizárólag, vagy a főképpen a látás útján hozzáférhető képzetelemeket vagy képzeteket valamely más úton megszerezhetik-e a vakok. Az analog- vagy pótképzeteknek a problémája e törekvással egyidőben merült fel és azt célozta, hogy a vakok a nekik hiányzó és látás nélkül fel nem fogható, vagy csak nehezen felfogható ingereket megfelelően választott analog- és pótképzetek segítségével megközelítőleg szintén értékesíthessék. Az analógiákat illetőleg dr. *Tóth* háromféle formát vesz tekintetbe és pedig: 1. A színek magyarázatát, hallási-, tapintási-, izlelési- és szaglási képzetek segítségével; 2. a nagy dimenziójú térképzetek nyújtásának törekvését és 3. a később megvakultak meglévő látási képzeteinek az analógia alapján való további kiépítésének törekvését. Különösen az utóbbiaknál alakul a vállalkozás biztatóan, minthogy az ő ítéletük és értékelésük korábbi látó életüknek közvetlen következménye.

Dr. *Tóth*-nak a később megvakultak képzeteire vonatkozó fejtegetéseit illetőleg — amelyekre sajnos nem térhetek ki — értékes anyagot szolgáltatnak és sok tekintetben kiegészítik *Voss* vizsgálatát a „megvakultak színhallása”-ra vonatkozólag, amelyekre az alábbiakban térek ki. . . . (K. B.)

Blindenpsychologie. Beiträge z. Blindenbildungswesen H. 3. 1930.

Érthető, hogy *Tóth*, mint a budapesti Gyógypedagógiai Tanárképző Főiskola igazgatója a vakok pedagógiáját a gyógypedagógia ágának akarja tekinteni. Az ő elvi megállapításai mindazonáltal azt mutatják, hogy ez a felfogás a vakságot jellemző lelki hatásoknak és a vakok nevelésével járó különleges feladatoknak nem felel meg. A szerző általános helyeslésünkre számíthat, amikor azt magyarázza, hogy a vakok pedagógiájának nem az a célja, hogy a vakoknak megfelelő különleges lelki életet teremtsen; a feladata inkább az, hogy a vakok lelki életét a látókéhoz közelebb hozza. Az azonban nem áll, hogy a vakok pedagógiája e célmeghatározás értelmében az általános gyógypedagógia hatáskörébe tartozik, amely afelelőrekszük, hogy a fogyatékos gyermek lelki életének a normálistól eltérő különlegességeit, rendellenességeit, fogyatékoságait és beteges állapotait a normális érték-nívóra felemelje. A gyógypedagógiától való megkülönböztetésül a vakok pedagógiája olyan egyénnel foglalkozik, akiknek a normától való eltérése semmiképpen sem minden téren negatív természetű. A vaknak pszichikai másfélesége nem korlátozódik kizárólag kieséssel jelenségekre, hanem pozitív természetű, különleges vonásokat mutat fel. Csak a megmaradt érzékszervek benyomásainak gazdagabb differenciálódását és a vakok számára fokozódó nagyobb tárgyi jelentőséget említjük. Az a fel-

adat, hogy az ápolts lelki világát a normálisokéhoz közel hozzuk, még nem jelenti azt, hogy a vakok pedagógiája, a gyógypedagógiával való ellentétben, megszünteti a fogyatékossgát. A szerző elismeri, hogy a vakság által okozott kieséses jelenségek az érzéki szemlélet élményei terén csak a fejlődési lehetőségek korlátozottságát, de nem a szellemi képességek csökkenését jelentik. Maga is kiemeli, hogy a vakoknál éles különbséget kell tennünk a szellemileg normálisok és a szellemileg fogyatékosok között.

Eltelktintve az elvi módszeres beállítottságtól, ez a munka a találó megjegyzéseknek egész sorát tartalmazza. Különösen megiszivlelendők azok a megállapítások, amelyek a korán megvakultak fölött előnyben levő később megvakultak gadag vizuális képzeiteinek pedagógiai értékelésére vonatkoznak. A szerző saját, természetesen még le nem zárt kísérleteivel a megvakultak optikai képzetvilágára is fényt igyekszik deríteni.

Prof. Dr. W. Steinfeld Breslau.

Zeitschrift für Krüppelfürsorge H. 9/10, 1930.

A szerző minden tekintet nélkül elismeri a fogyatékosok pszichológiájának gyakorlati jelentőségét a gyógyítva nevelés terén. Neki a pszichológia a gyógypedagógus számára fontosabbnak és értékesebbnek tűnik fel. „A fogyatékosok pszichológiájának jelentősége a gyógyítva nevelés terén sokkal közvetlenebb, mint amilyen a normális gyermek pszichológiájának jelentősége az általános nevelés és oktatás terén” (1. old.) a normálisok pedagógusa számára.

Dacára annak, hogy ennek a magyar gyógypedagógusnak a könyve kizárólag a vakok lelki életével foglalkozik és azokat a hiányokat fedi fel, amelyek a látóképesség hiányából adódnak, a nyomorék gyermekeket illetőleg is különleges betekintést nyerünk. Amikor T. azt mondja, hogy: „A látás elvesztése a képzetalkotást illetőleg súlyos hiány, minthogy lelki életük fejlődését a távolról jövő alkalmoszerű észrevezések, valamint a megismerések és felismerések alkalmoszerű és gyors lehetőségei nem támogatják. A látás elvesztése tehát erősen lassítja a vakok képzeiteinek fejlődését és hézagossakká és egyoldalúakká teszi azokat” (10. old.) akkor az ugyanazt jelenti, mint amikor azt mondom: „A mozgásszabadság elvesztése gátolja a nyomorék képzeiteinek fejlődését.” Mert az ágyhoz láncolt és a szobai tartózkodásra ítélt gyermek, aminek T. pedagógiai szempontból a semminél is kevesebbet, t. i. rendesen csak a hamisat tulajdonítja, époly kevéssé ismeri meg a szülői házban a jelenségek világának dolgait, mint a vak gyermek. És minél későbbi keletű a testi fogyatékossg és a mozgásszabadság korlátozottsága, annál gazdagabb a képzetvilág, teljesen úgy, mint a vaknál.

Mindkét kategóriánál a tárgyi képzetek bizonytalanok, amivel szemben azonban ezeknél a gátolt gyermekeknél a gondolkozás, úgy látszik, élesebben kifejezett, amint azt a fejszámolás mutatja. A könnyű optikai ingerek nem terelik el a figyelmet, amelyet a megfogni akarás érdeke sem vonhat el.

A nyomorékok és a vakok pedagógiailag befolyásolatlan állapotukban pszichikailag igen közel állanak egymáshoz. Sajnos ez a pszichológiailag olyan nagyon érdekes könyv semmiféle pedagógiai anyagot nem hoz, úgy, hogy a gyógypedagógia e két területe között csere és ezzel kölcsönös megtermékenyülése nem lehetséges.

(Hans Würtz.)

Zeitschrift für angewandte Psychologie, 37 Bd. H. 5—6, 1930.

A vakságnak, mint fogyatékossgának a befolyása az észrevezésre és a képzetalkotásra főképpen a megvakulás időpontjától függ. A vakok pszichológiájában ezzel a körülménnyel nem számoltak eléggé és nem különböztették meg elég élesen a vakon születettek és a korán megvakultak képzetvilágát a később megvakultakétól. Az első csoportbeliek képzeitei illetőleg, amelyek az oktatási és a nevelési munka felépítésének az alapját képezik, eddig csak ki nem elégtő munkák állottak rendelkezésünkre. A szerzőnek köszönhetjük, hogy a jelzett két csoport közötti éles különbségtétellel és a rendelkezésre álló munkák tekintetbe vételével a vakok képzetvilágát a saját vizsgálataival a keletkezést, a fejlődést, a minőséget és mennyiséget illetőleg felderíteni törekedett. Ebben az észrevezési lehetőségekből indul ki, amelyek a látásnak korábban, vagy későbbben fellépő hiányából adódnak. Minél korábbi a megvakulás, annál nagyobb a kieső képzetek száma, annál számosabbak az abból folyó hibák, rendellenességek és fogyatékossgok a vakok különböző csoportjainak lelki élete terén. A szerző ezt világosan kimutatja az ő vizsgálataival, amelyeket a kérdező- és a kifejezés módszereivel végzett. Különösen azokat az alapképzeteket kutatta, amelyek a tárgyak nagyságát, távolságát, fekvési irányát, formáját, mozgását illetőleg, azután az életkor és az emberek különböző érzelmi állapotainak a felismerését illetőleg is irányadók. Még a látás, a világosság és a szín képzeteit is belevonja vizsgálódásának körébe, amivel a vakok pszichol-

gíájának sokat vitatott területére, az analógiák és pótképzetek területére lép át. A szerző nem elégszik meg a vakok és a látók képzetvilága és lelki élete közötti különbség felderítésével. Mint gyógypedagógus, arra törekszik, hogy kutatásai eredményei alapján a gyógypedagógia célját meghatározza „különleges oktatási eszközök segítségével a fogyatékosok ismereteit a lehetőség szerint a normális értéknívóra felemelni. Ezt a célt csak akkor szolgálhatjuk eredményesen, ha testi és szellemi fogyatékoságainak, rendellenességeinek és beteges állapotainak megismerése után a fogyatékos gyermekeket a gyógyító neveléssel és alkalmazott nevelési módszerekkel rendszeres oktatásra előkészítjük. A gyógyító nevelés közvetlen célja ezek szerint nem a fogyatékosok oktatása, hanem a testi és a szellemi értékek megjavítása és ezeknek a normális érték felé való fejlesztése. Ezt a célt a gyógypedagógiának helyes diagnózissal és egy célszerűen felépített gyógypedagógiai alkalmazásával kell elérnie.” A szerző ebben az értelemben az ő vizsgálataihoz gyakorlati tanácsokat is fűz, amelyek a vakok pedagógusai számára igen értékes irányításokat adnak a vakok oktatási és nevelési módszerének kialakítását, valamint egy rendszeres tantervet és a ma még sokszorosan hiányos tananyagot illetőleg. Eltekintve attól a lényeges nyereségtől, amellyel a vakok irodalma és a gyógypedagógia dr. T. munkája révén számolhat, szívélyesen üdvözljük a magyar pszichológusoknak a mi német kutatásunkhoz szorosan illeszkedő gyümölcsöző együttműködését.

(K. Bürklen. Wien.)

Zeitschrift für pädagogische Psychologie 31 Jahrg. 9. Heft.

„A fogyatékosok pszichológiájának gyakorlati jelentősége a gyógyítva nevelés terén sokkal közvetlenebb, mint a normális gyermek pszichológiájának a jelentősége az általános nevelés és oktatás terén.” Ezzel jelzi a szerző — a budapesti Gyógypedagógiai Tanárképző Főiskola igazgatója — az előttünk fekvő munka feladatát és értékét. Kiinduló pontul a vakoknak a) vakonszületettek és 5 éves korukig megvakultak és b) később megvakultak csoportjába való sorolását választja, mivel „a vakok képzeiteinek fejlődése szempontjából nem hagyhatjuk figyelmen kívül a megvakulás időpontját.”

A kérdés az, hogy milyen természetűek e két csoportbelieknek a képzelei, illetőleg milyen képzési lehetőségeket nyújtanak azok. Ennek a vizsgálatnak az alapján — a melynél a képzelelemek felosztása azok funkcionális értéke szerint történt, egy olyan felosztás szerint, amely a differenciáldiagnózis álláspontjából csak üdvözölhető — a szerző arra az eredményre jut, hogy a vakon születettek lelke még a leggondosabb gyógypedagógiai kezelés mellett is más tartalommal lesz tele, mint a később megvakultaké. Amíg amazok képzetvilágukat tekintve mindig vakok maradnak „a később megvakultak gyógyítva nevelésének főfeladata . . . a látókorban szerzett képzettartalmak megtartása abból a célból hogy ezek a képzettartalmak látási elemei a további képzetek alkotásánál felhasználhatók legyenek és hogy a később megvakult egyén szellemét, egész életén keresztül megvilágítsák.”

A szerző joggal hangsúlyozza a vakok pedagógiájának gyógypedagógiai elvét, amelynek nem lehet a célja „a vakságnak megfelelő különleges lelkivilágot teremteni, hanem minden eszközzel arra kell törekednie, hogy a vakok lelki tartalmait normális, természetes értékekkel gazdagítva, a látókéhez közelebb hozza.”

(Krambeer.)

Pedagógiai Szeminárium. Szerkeszti Ozorai Frigyes. Szerkesztőség Budapest, VIII.

Mária Terézia-tér 8. Kiadóhivatal I. Mihály-utca 11. Megjelenik minden hónapban, július és augusztus kivételével. Előfizetési ára egy évre 12 P, egyes szám ára 1 P 40 fillér. Lexikonalak. I. évf. 1. sz. 62 lap.

Dr. Ozorai Frigyes bevezető cikkében azt írja, hogy a „Pedagógiai Szeminárium” c. folyóiratának főtörekvése azt a munkát, amelyek a magas színvonalon álló székesfővárosi Pedagógiai Szemináriumban évek óta folyik, a fővárosi, de még az érdeklődő vidéki tanítóság körében is közkinccsé tenni. Nem elvont tárgyú pedagógiai értekezések, tanulmányok közlése a cél, hanem olyan ismeretek és tudnivalók közreadása, amelyek a tanítót az ő mindennapi munkájában — az új tanterv gyakorlati keresztülvitele terén — támogatják.

A felelős szerkesztő célkitűzéséből megismertük a lap gyakorlati irányát s ennek megfelelő az 1. szám gazdag tartalma. Gyulai Aladár a „Nemzeti Gyermekehét” célját ismerteti. Padányi Andor „A nevelő tanítás különleges feladatai a székesfőváros iskoláiban” címen sorozatos tanulmányt ír. Cser József „A modern pedagógia főképviselőit” ismerteti, elsőnek Kerschesteiner Györgyöt. Dr. Csizsár Elemér a fizika-tanítás jelentőségéről értekezik. Punek Gyula a Pedagógiai Szeminárium biológiai laboratóriumának munkásságát ismerteti. Káros Antal a bemutató tanítások célját és feladatait tárgyalja. Oldal Anna beszéd- és értelemgyakorlati tanítást tesz

közzé a „kéz”-ről, *Koltai* Ferencné a II. osztály számolási órák gyakorlati példái-
nak megfejlesztése ad értékes irányítást. *Hartil* Vilma „Nyelvi magyarázat és helyes-
írás a népiskola V. leányosztályában” címen a birtokos jelzőt tárgyalja. Kisebb
közlemények, könyvismertetések rovata, továbbá a tanítói továbbképző tanfolyam
1930—31. évi munkarendje egészíti ki a hiányt pótló folyóiratot.

A főváros Pedagógiai Szemináriuma eddig is nagy értékű továbbképzője volt
a székesfőváros tanítóságának, de míg az ott elhangzott szép mintatanításokat és
előadásokat csak felületes feljegyzésekben örökítették meg egyesek: most, a lap ré-
vén, mindnyájunk közkincsévé lesznek azok és így könnyebben szabhatjuk azokhoz
tanításunkat, ezáltal a gyakorlati tanítók módszeres eljárása tökéletesedik, az isko-
lai munka formája és tartalma hozzá simul a fejlődő gyermeki lélekhez, kedvessé,
lebilincselővé lesz a gyermeknek az iskola, ahova örömmel megy, mert szereti az
ott folyó munkát.

Ezt a magasztos törekvést látom megvalósítva és üdvözlöm én az új lap célki-
tűzésében. Ebben látom nagyraihivatottságát, ez teszi majd a magyar tanító nélkül-
özhetetlen kincsévé.

Csak azt sajnálom, hogy a gyermeki képesség-vizsgálatokról nincs szó benne,
pedig ezeket a vizsgálatokat ma már minden nagyobb külföldi város szemináriumá-
ban megtaláljuk. Rendszeresítésüket annál inkább ajánljuk, mert a képesség-vizs-
gálat igen könnyen elvégezhető és a gyermeki munka megítélésének — az osztályo-
záson felül — igen fontos mérőeszköze. (ém.)

Michels F. és Pikler J. (Budapest): A fülzárlat hatása a siketek hangadására.
(*Külön lenyomat a Zeitschrift für Psychologie 116. kötetéből, 1930. I. A. Barth, Leipzig.*)

Weber megállapította, hogy hangunkat jobban halljuk a fül zárzata alkalmá-
val, mint nyitott füllel. *Pikler* azt is tapasztalta, hogy megerősödik ily zárlat alkalmá-
mával a hangadó szervezetben jelentkező hangerősségi előérzet is. Miután ezen hang-
erősödési jelenség független a hallás minémüségétől, *Michels* felvetette a kérdést,
vajjon a fülzárlat hatása nem jelentkezik-e a siketek hangadásánál is. *Piklerrel*
együtt 71 siket tanulót vizsgált meg. Az eredmény: a növendékek 84,52%^o hango-
sabban beszélt zárt füllel, mint nyitottal. *Pikler* kutatta e hangjelenség okát. *Michels*
segédletével megvizsgált 17 oly egyént, kik önfigyelési fegyelmzettségét számot
tudtak adni a hang erősödését megelőző tudatállapotról, az abban esetlegesen fel-
lelhető vágyról, mely önkénytelen hangerősítésre törekszik, vagy a küzdelmi tény-
ről, mely az eleve túlságosan erősnek érzett hang tompítására irányulna. A 17 ki-
sérleti egyén közül 8 egyén hangosabban beszélt fülzárlat alkalmával; viszont 6-an,
kik nyitott és zárt fül mellett egyező hangerősséggel beszéltek, fülzárlat alkalmá-
val a leküzdött erősítési vágy tudatosságáról számoltak be. Ebből *Michels* és *Pikler*
arra hajlandók következtetni, hogy fülzárlat alkalmával a hangképzetek tartalmilag
megerősödnek, ez az erősödés együtt jár a hangadási szándék növesztésének vágyá-
val, aminek eredménye a fülzárlatnál többször tapasztalt hangosabb beszéd. Ez a
vágy siketeknél gyakrabban jelentkezik, mint a hallóknál (siket 84,52%^o, halló
47,58%^o), szívesebben engednek is neki, mivel a siketek nagyméretű, rendkívül élénk
akarati tevékenységgel beszélnek, könnyen befolyásolható bizonytalankodással, ami-
ért a fülzárlat alkalmával megnövekedett, megerősödött képzetet szívesen megragad-
ják, hogy növeljék annak megerősödött tartalmában saját beszédszándékukat. (r.)

**Siketnémák és Vakok Oktatásügye. 1930. (XXXII.) évf. 9—10. szám. Kirschenheuter
Ferenc: „A gyógypedagógiai tanárképzés javítása” címen érdekes dolgokat
elevenít fel a 32—33 év előtti szaktanácsai jegyzőkönyvek megfelelő részének
szószertinti kinyomtatásával. A felsorakoztatott adatok hű képet tárnak élénk
a magyar gyógypedagógia klasszikus korából. Ilyen adatokra valóban szükség van,
hogy az újabb szakemberek is ismerjék meg eredeti kútforrásokból annak a kornak
törekvéseit, küzdelmét. A szerző tárgyilagos okfejtése élénk megvilágításban állítja
élénk a feltárt adatokat. Két megjegyzést, illetve helyreigazítást szeretnénk
leszögezni. Az egyik az, hogy nemcsak Lengyelországban és Romániában van
„egységes” gyógypedagógiai tanárképzés, amint azt szerző tanulmányában (255. l.)
megállapítja, hanem Svájcban is, még pedig hasonló egységes elgondolással,
mint nálunk. A második megjegyzésünk a következő tételhez szól: „Náray képzett
orvos volt, könnyen tájékozódott, mozgott a fogyatékosok dolgaiban, elszorvette a
szükséget, hamar felismerte a lehetőségeket, a teendőket s megvolt az elgondolása,
hogyan lehet és kell a fogyatékosok gondozását, nevelésoktatását előmozdítani,
hogyan lehet és kell néhány elárvult intézet ügyéből egy fejlődésképes, életerős
ügyosztályt, a közoktatásügynek egyik számbaveendő tényezőjét kifejleszteni.” Ez
a megállapítás — véleményünk szerint — így hiányos; teljes lesz, ha hozzá tesszük**

a következőket: „és hogyan lehet a magyar gyógypedagógiai tanárság szakbéli tudását fokozni és erkölcsi súlyát, tekintélyét emelni.” (Lásd Náray-Szabó cikkeit Magyar Gyógypedagógia 1909. 1. l.)
(ém.)

Dr. Tuskai Ödön. *A gyermekek és serdülők öngyilkossága. Lélektani szempontok. „Gyermekvédelem” 1931. 4. szám.*

Érdekes tanulmány. Azt mondja többek közt: „Feltűnő, hogy kis gyermekkoruktól fogva nehéz viszonyok között élő, sokszor éhez és fázó, később a legprimitívebb éleletszükségletekért nehezen dolgozó gyermekeknél és serdülteknél minden most leírt jelenségek (öngyilkosságot okozó idegesség) egyáltalán nem, vagy csak nagyon ritkán fordulnak elő.”

Vagyis a *jómód* teszi labilissá a serdülő lelki életet. Ennek ellenszere az egyszerű és munkás élet, a testi lelki erőknék koncentrációja a munkában.
(ém.)

Vakok. *Pesti Hírlap 1931. április 5. (husvétii) számának vasárnapi képes mellékletén Diderot-nak „Levél a vakokról azoknak, akik látnak” című munkája nyomán érdekes riportot közöl a vakokról s megemlíti a vakok szép és rendérképét és felhívja a figyelmet a vakok Braille-könyvtárára.*

Egészségvédelem. *A m. Vöröskereszt Egylet hivatalos lapja 1931. 3—4. szám.*

Dr. Schnell János az Orsz. Közegészségügyi Egyesület iskolaorvosi és egészségügyi tanári szakbizottságának január 8-iki ülésén előadást tartott, ezt közli a lap bő kivonatban. Az áll. gyógypedagógiai, nevelési és pályaválasztási tanácsadó keretén belül szakosztályok alakultak ki u. m. 1) a felvételi, 2) az orvosi, 3) a pedagógiai pszichológiai-, 4) a pszihoterápiái-, 5) a mozgásterápiái-, 6) a beszédterápiái osztály, 7) a játékszoba, 8) a szülők osztálya, 9) a pályapszichológiai, 10) az elhelyező osztály. A szerkesztő hozzáfűzi, hogy az iskolaorvosoknak részletesen is kell e tárgyval foglalkozniok. Az „Egészségvédelem” egy egész számot felajánlott a kérdés részletes ismertetésére.

Dr. Bárczi Gusztávnak „A gyermekek idegességének okairól” a szülők iskolájában tartott előadását is közli a lap. Világos okfejtéssel ismerteti az előadó az idegesség okait és rámutat a család, az iskola s a társaság szerepére az idegesség előidézésében. Végül azt mondja, hogy a mai gyermeket a szülő, az iskola, a társaság, a szórakozás annyira igénybe veszi, hogy állandóan fáradtnak, kimerültnek érzi magát. Ez a kimerültség, a fáradtság felhalmozása a gyermeket étvágytalanná, szótlanná, vérszegénnyé teszi; arcáról elviszi a derűt és gondokkal rakja azt teli. Kiváltja azokat a tüneteket, melyek alapján a szülő lelkében kialakul az „ideges” gyermek képe. Amikor erre a szülő orvosát keres, első sorban önmagába mélyedve keresse az okot, a saját környezetében, a gyermek társaságában, annak szórakozásaiban.
(ém.)

Gyermekvédelem. 1931. 2. szám.

Herodek Károly igazgató „Az értelem nevelése a domborpontbetűképeken át” című dolgozatában a Braille-írás nagy előnyeiről ír. 1825-ben vezették be az iskolába ezt a rendszert, melynek tanítását nálunk a 90-es években rendelték el kötelezően. 1907-ben létesült hazánkban a vakok első pontrendszerű kötelező könyvtára. Beszél még az eszperantó nagy előnyeiről. — „A vakok esztétikai nevelése”-ről azt mondja a többi között, hogy „Bármennyire is magunkévá tesszük azt a törekvést, hogy a vakok életében az esztétika milyen nagy horderővel bír, mégis úgy sejtjük, hogy ezt a nevelés általános keretéből kiemelni és külön órák beállításával művelni nem egyéb, mint a célon való túllövés.”

Dr. Schirilla Achill „A gyermek fenytése” címen mond érdekes dolgokat . . . Az élet nem tud olyan esetet felmutatni, amelyben a botbüntetés, vagy az arculütés jobbá, nemesebbé vagy jellemesebbé tett volna valakit; ellenben kimondhatatlan nagy azoknak a száma, akiknél az ilyen testi fenytések káros lelki hatásokat idéztek elő.

A testi fenytésnek, mint azt dr. **Ranschburg** tanár, a kiváló gyógypedagógus igen helyesen mondja, csak akkor van helye, ha a gyermek egyenesen renitenciát avagy közvetlen támadást, illetve durva brutalitást fejt ki és csakis pillanatnyilag, annak azonnali leszerelése végett és akkor is csak a józanság és a szeretet korlátai között. De minden más esetben, mint pedagógiai szempontból kárhóztos intézkedést el kell vetni.
(ém.)

Egészség. 1931. (XLV.) évf. április 1. szám.

Az iskolaorvosi és egészségügyi tanári szakbizottság ülésén dr. **Bárczi Gusztáv** egészségügyi mintatanítást mutatott be s a vérbajt úgy tárgyalta, hogy azt nemcsak

a VII. osztályos fiúk, hanem a tanítóképzőbe járó lányok is meghallgatták. Egyetlen szóval sem utalt arra, hogy a vérbaj nemi betegség, ellenkezőleg a népbetegségek, fertőző betegségek kapcsán tárgyalta azt és az extragenitális fertőzés lehetőségeket ismertette. Az egyik felszólaló meg is kérdezte, hogy a többi fertőzési lehetőségről miért nem beszél. De ez ellen *Bárczi* dr. tiltakozott, mert szerinte erre nincs szükség. Ezzel a kérdés lezárva nincs. Bízunk benne, hogy *Bárczi* dr. megtalálja a módját annak is, hogy a tanár tovább mehessen e téren. Vállalkozása — tekintve a hozzá fűződő nagy érdekeket — így is elismerésre méltó. (ém.)

Bodelschwingh édesanyja. *Evangelikus Családi Lap. 1931. március 29-iki számában immár a IV-ik folytatásban foglalkozik Gáncs Aladár a németek nagy emberbarátjának és gyógypedagógusának, a betheli (Bielefeld mellett) intézetek megalapítójának, a Krisztus tanítása szerint működő nagyszívű evangélikus lelkipásztornak édesanyjával.* Ha ezt az élettörténetet olvassuk, el tudjuk gondolni, hogyan lett ennek a nagylelkű asszonnak a fiából az a nagy *Bodelschwingh*, akinél többet talán soha senki sem alkotott az ügyefogyottak, a csavargók, az önmagukkal és ember-társaikkal meghasonlottak, „a fáradtak és terheltek” érdekében és akinél jobban senki meg nem értette, soha senki jobban nem szerette a „lelki szegényeket,” akiknek a számára ő már itt a földön megnyugvást, otthont, munkát és szeretetet teremtett. „Bár adna az Isten ilyen nagy édesanyákat a mi magyar népünknek, akkor bizonyára könnyebben akadnának fiához hasonló nagy emberek is!” (ém.)

Dr. Frieda Sander: *Die Mobilität der Kinder im Grundschulalter Deuchler's Paedagogisches Magazin H. 1288. 1930. 100 o.*

Szerző szellemes kísérletek és kiterjedt megfigyelések alapján vizsgálta 7—11 éves, mindkét nembeli gyermekek mozgáskészségét túlnyomóan testi ügyesség szempontjából (torna gyakorlatok, szabadtéri játékok); továbbá megfigyelte a testi-lelki összefüggést mutató mozgásokban megnyilvánuló fejlődési szakaszokat, (személyt utánzó, zene kiváltotta mozgások), végül a főleg szellemi életet visszatükröző mimikát és gesztust figyelte meg (események elmondása, költemények utánérzése.)

Eredményeiben pontosan rögzíti le évek szerint a gátlás- és célirányozottságnélküli mozgások fokozatos kifejlődését a meggondolt és célbiztos cselekvések felé. Ezzel párhuzamosan megy végbe a kifejező mozgások elmélyülése, átszellemülése.

A munka nagy perspektívája és pontos adatainál fogva értékes forrásul szolgálhatna a mozgás fejlődési szabványainak megállapításához, amelyre éppen a gyógypedagógiában oly nagy szükség van. (Dr. Révész M.)

Dr. Th. Heller: *Fürsorge-Erziehung und Heilpaedagogik in Deutschland und Österreich. Zentralblatt f. Jugendrecht und Jugendwohlfahrt. XXII. évf. No. 10—11.*

A jeles szerző éles jellemzéssel különíti el a két rokonfogalmat egymástól. Gyámolító nevelés (Fürsorge-Erziehung) esete forog fenn akkor, midőn a környezet, az előnytelen külső viszonyok az okai a gyermek megakadt fejlődésének. Míg a szorosabb értelemben vett *gyógyító* nevelésről akkor szólhatunk, midőn a gyermek alkataban, belső hiányosságában találhatók meg a megnehezült fejlődés alapjai. *Heller* szemléltetően állítja elénk azt a folytonos elkülönülésre hajló kulturális folyamatot, mely a súlyos esetek elhárítása mellett a normálistól kevésbé eltérő, de számbelileg jelentősebb gyermekanyagot von be a különleges nevelés bűvkörébe. (r. m.)

Kisdednevelés. Szakfolyóirat kisdednevelők számára. Kiadja a Kisdednevelők Orsz. Egyesülete. Szerkeszti dr. Kenyeres Elemér. 1931. évf. 4. szám.

Az egyetlen magyar tanügyi lap, mely méltóképen emlékezik meg a magyar pedagógusok és lélekkutatók büszkeségéről: *Nagy* Lászlóról. Az első áttekintő cikket a lap szerkesztője írta. Aztán *Imre* Sándor méltatja a nagy halottat s különösen „lelkes tanító” mivoltát, aztán „kutató elméjét” s végül „szervezői tehetségét” emeli ki és állítja oda mintaképpül a magyar gyermeknevelők elé. Megszólal a lap hasábjain *Claparède* is, hogy méltassa a „Gyermek érdeklődésének lélektana” c., németre is lefordított mű szerzőjét. Végül *Nógrády* László dr. az elhunyt régi hű munkatársa írja le *Nagy* László utolsó óráit, reményeit, küzdelmeit és végrendeletét. A lapban megtaláljuk *Nagy* Lászlónak jól sikerült arcképét is. (ém.)

Dr. Schmidt Ferenc: *A kísérleti lélektan és a pedagógia. „Katholikus tanítónők és tanárnők lapja.” 1931. (XVI.) évf. 38—46. l. (Külön is megjelent.)*

Nagy alaposággal, széles látókörrrel, éles kritikai elmével megírt tanulmány, mely a lélektan és a pedagógia területén jelentkező új eszméket jóformán mind ismerteti és kellően értékeli, de azért nemes konzervativizmussal oda konkludál,

hogy „nem a szabadság, nem az egyéni akarat úrrá tévése, nem is a reális élet kizárólagos kihangsúlyozása szeretteti meg az iskolát és teszi az induló gyermeki vagy ifjú élet alaptámaszává, hanem a szeretettől áthatott életirányítás, az életcélok biztos kitzúzése s a gyermeknek és ifjúnak az a magából fakadó bizalma és spontán megnyilatkozása, mely az őt szerető, megértő és rajta mindig segíteni akaró nevelőjével szemben megnyilvánul.” Ezek a megkapóan szép gondolatok egy jó magyar neveléstan előszavának is beillenének. Bár úgy lenne.

Dr. Kohajda Margit ugyanebben a lapban „A modern pedagógiáról” ír s azt mondja, hogy új törekvések inkább jelszók még, épp azért inkább felsorolja, mint bírálja ezeket. Röviden összefoglalva, az új pedagógia a művelés középpontjába a gyermeki mentalitást helyezi; a gyermek érdeklődése az alap, nem a tárgyi érték, amit adni akarunk; a tanulás helyébe a termékeny munkát s az alkotó tevékenységet, az aktivitást teszi; küzd az egyoldalú és fárasztó verbalizmus ellen; küzd a komolykodás ellen is s az örömet, a munka életfejlesztő, életmentő tényezőjét, a tehetségek fejlesztésére egyik legjobb serkentő erőnek tekinti; az általános műveltség megközelíthetetlen, ahelyett strukturális intelligenciát kell adni. (Struktúra teljesítményösszefüggés, teljesítmény pedig a tárgyi értékszerűnek a megvalósítása.) Minden kezdeményezést, jelszót és mozgalmat a katolicizmus mindent átfogó szemléjében kell bírálat alá vennünk. (ém.)

Siketnémák Közlönye 1930. 11—12. szám. Előterjesztést tett a „Siketnéma Otthon” elnöksége Budapest székesfőváros polgármesteréhez, hogy szervezze meg a „Hallási Fogyatékosok Jóléti Hivatalát.” Ennek a hatósági intézménynek feladata lenne: A különböző hatóságok előtti képviselet és közvetítés. Bíróságok és egyéb hatóságok előtti tolmácsolás. Szakszerű véleményadás segélyezési és más ügyekben. Iskolaköteles korban levőknek megfelelő tanintézetekben való elhelyezése. Testi alkalmatlóság és iskola-végzettség alapján pályaválasztási tanácsadás. Ipari pályákra való segítés, közreműködés a tanoncszűződések megkötésében. Tanoncvédelem, felügyelet, otthon, Leventeügyek. Továbbképzés. Valláserkölcsi gondoskodás. Propaganda. Munkaközvetítés. Berlinben három évvel ezelőtt, Bécsben ez év tavaszán létesítettek hatósági szervezetet siketnémák támogatására. (ém.)

Anya- és Csecsemővédelem 1930. évf. 12. szám. *Wernitz József* gyógyp. tanár (Szombathely) előadást tartott az anyák iskolájában. Előadásának a címe: „A játék, mint a gyermek testi és lelki erőlkifejtésének tényezője.” A közérdekű és népszerű előadásban arra figyelmezteti az anyákat, hogy a gyermek játékos ösztönének ne vessenek erőszakosan gátat. „A gyermeket titkos ösztön vezeti, hogy mindent elkövesen, ami szükséges ahhoz, hogy felnőtt legyen. Ez a titkos ösztön a játékban nyilvánul meg.” (ém.)

Pannonhalmi Szemle. Évnegyedes folyóirat a magyar kath. kultúra és bencés szellem szolgálatára. 1931. (VI.) évf. 1. szám.

A sok értékes tanulmány és könyvismertetés közül kiemelkedik *dr. Bognár Cecil* egyet. m. tanárnak „Az iskola fejlődési iránya” c. értekezése, melyben kritikai szemmel nézi az iskola mai fejlődésének irányát és fél, hogy az iskola a család hatása alól egészen kisíklík, bár látja azt is, hogy az iskola a családdal szemben több tekintetben előnyben van. Fél, hogy a túlfejlesztett iskolarendszer a gyermek egyéniségét abszorbeálja. Sajnos az értékes tanulmányból kimaradt a gyógypedagógia, az újabb nevelési irányzatnak ez a tipikus alapítása. (ém.)

Protestáns Tanügyi Szemle. Az Orsz. Ref. Tanáregyesület és az Orsz. Ág. Hitv. Ev. Tanáregyesület közlönye. Szerkeszti Borsos Károly és Szelényi Ödön. 1931. (V.) évfolyam.

Rácz Lajos „Comenius fizetése Sárospatakon” c. tanulmányában kimutatja, hogy a nagy pedagógus elég szép dotációt kapott. (1652.) Késpénz 60 forint, buza 690 kassai kőből, ruhára 40 forint, 15 hordó bor, 6 sertés, 15 bárány, 15 itce méz, 25 itce vaj, 2 kőből borsó, 1 kőből lencse, 1 kőből hántott köles, 2 hordó zöldség (káposzta), 25 szekér tűzifa. Ez kb. 13.000 pengőnek felel meg, úgy hogy több fizetése volt, mint ma az egyetemi tanároknak. (ém.)

Palota—Újpest városok pártokon felül álló, független, várospolitikai lapja. Az Ipartestületek hivatalos közlönye. 1929. (X.) évfolyamának 40, 41, 42, 43, 44. 45. számaiban érdekes cikksorozatot közölt az újpesti gyógypedagógiai (kisegítő) iskoláról. A cikkek címei ezek voltak: „Utazás a jobb jövőt váró gyógypedagógiai (kisegítő) iskola körül.” — „A gyógypedagógiai (kisegítő) iskola gazdasági, erkölcsi és kulturális jelentősége”, — „Kik a gyógypedagógiai (kisegítő) iskola nö-

vendékei", — „Miért fáradsz a szülők szellemileg gyenge és beszédhibás gyermekükkel Budapestre?“, — „Hol és kik tanítsák az értelmileg fogyatékos gyermekeket?“ — végül „Az újpesti fogyatékosok száma a gyógypedagógiai orsz. szakfelügyelőség jelentésével kapcsolatosan.“

A cikke népszerűen, világosan, tömören és emberszeretettől áthatott mentalitással lettek megszerkesztve, — azokat minden szülőnek, tanítónak és emberbarátnak el kellene olvasnia. Kár, hogy nem készítettek belőlük különnyomatokat, melyeket aztán a jelentkező szülőknek a kezébe lehetett volna adni. (ém.)

Hivatalos Közlöny. *Kiadja a m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszterium 1931. (XXXIX.) évf. 8. szám.*

A m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszter dr. Aigner Károly, Szeged szab. kir. város főispánjának, dr. Tóth Mihálynénak, a szegedi szt. Vince-egylet elnökének és Kiss Károly kir. tanfelügyelőnek a szegedi állami kiegészítő-iskola szegénysorsú növendékeinek erkölcsi és anyagi támogatásáért elismerő köszönetét nyilvánította.

E G Y E S Ü L E T I É L E T.

MAGYAR GYÓGYPEDAGÓGIAI TÁRSASÁG.

A *Magyar Gyógypedagógiai Társaság* folyó évi március hó 26-án szakülést tartott, melyen dr. *Rottenbiller* Fülöp h. államtitkár úr ömeltósága, mint a Társaság elnöke, megemlékezett boldogult *Morvay* László tb. kanonokról, a Patronázs-egyesületek igazgatójáról, az első átmeneti fiú-otthon alapítójáról, ki Társaságunknak kezdettől fogva lelkes vezetőtagja volt. *Dr. Rottenbiller* elnök úrnak a legnagyobb elismerés és tisztelet hangján szóló, költői lendületű beszédjét alább közöljük.

Mélyen tisztelt Gyülekezet! Mély hálával vettem a Magyar Gyógypedagógiai Társaságnak azt a kegyes engedélyét, hogy a mai szakülés keretében kegyelettel megemlékezhessem egyik legkedvesebb és legáldozatosabb, feledhetetlen emlékű munkatársunkról, alsódraskóczi *Morvay* László tiszteletbeli kanonokról és a m. kir. budapesti átmeneti fiúotthon igazgatójáról, akit a Gondviselés kifürkészhetetlen végzése hosszú, súlyos és fájdalmas betegség után mult évi április hó 15-én az örök békeesség hazájába visszaszólitott.

Mindannyiunkat az a fájdalmas érzés fogott el, hogy a magyar haza gyermekvédelmének szánt oltárán egy világító szövetnek aludt ki, s a fiatalokúak bünözése elleni védekezésnek egyik hatalmas bástyája omlott össze.

Felejthetetlen emlékű, megboldogult, drága *Morvay* László barátunk halhatatlanságába vetett hitünkről akarunk tanúságot tenni, midőn volt munkatársai és barátai a szívéhez annyira közel állott Gyógypedagógiai Társaságban a mai napon egybegyűltünk.

Az egyiptomi királysírok úgy voltak megépítve, hogy ha valaki megbolygatja az elhunytak nyugalját, az előbb-utóbb a sírból kiröppenő valamilyen varázslat révén maga is halálra halálával lakol.

Ezzel ellentétben a keresztény visszaemlékezés, amidőn egy-egy megboldogult nagyjának emlékét idézi fel, nem a halál veszedelmének van kitéve, hanem azoknak az el nem pusztuló kincseknek, lelkiségeknek a birtokába jut, amelyek sok száz év múlva is túlélik azt a kiváló egyént, aki bármely humanitárius, vagy karitatív téren új irányokat mutatott embertársainak.

Ilyen gazdagítást végezzünk mi ma, m. t. szakülés, amidőn a hétköznapi küzdelem által kiváltott csüggedtség közepette egy percre megállunk, hogy *Morvay* László emlékét idézzük.

Minél mélyebben átérezzük azt a valóságot, hogy az emberi társadalom együtt élése csakis a *Szent Pál* által oly fenségesen körülírt felebaráti szeretet révén biztosítható, annál mélyeségsébb nyugtalanság fogja el lelkünket azzal a ténnyel

szemben, hogy most, napjainkban, szinte áthatolhatatlan, sűrű gázfelhőként terpeszkedik világszerte a gyűlölködés feneketlen mérgé, amely a lelkiség megmozdulását szinte teljesen gúzsba kötötte.

Ezzel a vígasztalhatatlan sötétséggel szemben fokozott mértékben jól esik, ha visszaidézhetjük magunknak egy olyan felebarátunk fénylő alakját, mint aminő *Morvay László* testvérünké volt, amidőn még közöttünk munkálkodott.

Egyik nagy gondolkodó helyesen mutatott rá arra a hasonlatosságra, hogy: amint a fizikában a testek fajsúlya azzal a vízmennyiséggel egyenlő, amelyet mind-egyikük helyéből kiszorít, úgy az ember lelki fajsúlya azzal a könnyeménnyiséggel egyenlő, amelyet sikerült bajban lévő felebarátai szeméről felszárítani.

Mi mindannyian, akik tudjuk, hogy megdicsőült *Morvay László* barátunk rövid életének néhány esztendeje alatt hány ezer és ezer zokogó szülőnek és veszélyeztetett gyermeknek gondtól barázdázott arcáról szárította fel a könnyeket, mely kegyelettel látjuk azt a hasonlíthatatlan egyéni lelki nagyságot, amely ezen tényein át cselekedeteiből kibontakozott.

Az 1878. évi július hó 26-án, a ma már sajnos csehek által bírt területen lévő, volt pozsony megyei Zsigárd községben született *Morvay Lászlót* 1902-ben szentelték pappá, amely minőségében eleinte Garamkövesden, majd Párkányánán, utóbb Budaörsön káplánkodott.

1907-ben a budapesti m. kir. országos gyűjtőfogház lelkészévé nevezetett ki. Ezen hivatala keretében ifjú lelkének szeretetteljes könyörölete a karitatív működésre talált hálás talajt.

Mint gyűjtőfogházi lelkész még 1907-ben tervszerű és körültekintő bensőséges fogházmiszsiót indított meg, amely alakulat 1908-ban teljesen megszerveztetett, s azóta sok áldást fakasztó, számtalan család végleges romlását megelőző, kiváló jelentőségű szociálpolitikai eredménnyel működik.

Ebben a munkakörben *Morvay László* mind mélyebb betekintést kellett, hogy nyerjen a magyar kriminalitás végső okaiba, amelyek nagyjában a világszerte azonos szegénység, tudatlanság és betegség ingoványaiából fakadtak.

Csak természetes, hogy ezen meglátásai révén szíve egész melegével és lelke egész meggyőződésével állott azoknak a reformmozgalmaknak a szolgálatába, amelyek ugyanezen esztendőben a magyar jogászvilág lelkiismeretének a tajtán is döntöttek, amelyek mind hangosabban követelték, hogy a fiatalokúak a büntető bíróság részéről más elbánásban részesüljenek, mint a felnőttek, mert hiszen ezek a fiatalokúak a legtöbb esetben maguk is inkább áldozatai az élet küzdelmének, semmint ellenségei a társadalomnak, vagy az állam rendjének.

A Gondviselés kegyelméből ekkor vitte diadalra ezeket az eszméket *Balogh Jenő* akkori igazságügyminiszter, az 1908. évi XXXVI. törvénycikk keretében és az új irányzat gyakorlati keresztülvitelét is biztosította.

Pálffy Sándor gróffal, az Országos Katolikus Patronázs Egyesület megalapítójával együtt, közösen vették észre és értékelték a gyűjtőfogházi buzgó lelkész felbecsülhetetlen értékű szervező talentumát.

Az Igazságügyminiszter előbb tág teret és szabad működést igyekezett biztosítani a fiatal fogházlelkész részére, majd *Pálffy Sándor* gróf kérelmére egészen átengedte őt az Országos Katolikus Patronázs Egyesület szolgálatába azért, hogy *Morvay László* a Patronázs Egyesület szervezetét és energiáját a fiatalokúak büntetése elleni védekezés útjára vezesse. A Patronázs Egyesület új igazgatója rövid időn belül megalapítja első fióthoznát Budapesten, X. kerületében az Óhegyen lévő kis épületben, amelyet először 10, majd 20 gyermek befogadására rendezett be.

Ebből a kis intézményből kezdi kisugározni *Morvay László* a karitatív szeretetnek áldásthöz erejét az erkölcsei romlás lejtőjére tévedt, apátlan, anyátlan, elhagyott gyermekeknek napról-napra növekedő seregére.

A szeretet apostolának minden elhivatottságával felvértezve, a hit, a lelkesedés, a csüggedni nem tudó fanatizmus és az ebből táplálkozó ellenállhatatlan szügeráló erő *Morvay László* tevékenységét egyik alkotástól a másikhoz vezeti.

Minden erejét és tudását a gyermekvédelem és különösen a fiatalokúak kriminalitásának tüzetes tanulmányozására fordítva, a külföldön is mind nagyobb elismeréssel találkozott, modern elvek alapján, a Katolikus Patronázs Egyesület támogatásával gyors egymásutánban szervezett fiú-nevelőotthonokat *Püspöknádasdon*, *Loretomban*, *Znióváralján* és *Rákosszentmihályon*, úgy, hogy ezen intézetek révén, amelyeket a m. kir. igazságügyminiszter úr kivétel nélkül elfogadott olyanoknak, amelyekben a fiatalokúak bírái által elrendelt javítónevelés végrehajtható, maga a Katolikus Patronázs Egyesület is főfontosságú tényezővé vált a gyermekvédelem terén.

A *Morvay László* által alapított intézetek közül azonban kétségtelenül a leg-

értékesebb és működési körénél, valamint különleges jellegénél fogva a külföldi szakköröket is leginkább érdeklő intézménnyé fejlődött, az országban ma is egyedül álló, budapesti Átmeneti Fiótthon, amely 1908-ban történt életrehívása óta minden társadalmi és magán karitatív törekvésnek a tengelye és irányítója lett.

Ez az Átmeneti Fiótthon évente 1500—2000 gyermeket emel ki a nyomor, a züllés fertőjéből és vezetí vissza arra az útra, mely az Isten és a haza iránti kötelesség hű és pontos teljesítésére képesíti őket s a társadalomnak is hasznos tagjaivá képezi a veszni indult értékeket.

Az intézetnek nyilvánossági joggal felruházotti iskolája, kitűnő ipari műhelyei, orvospszichológiai és pszihotehnikai laboratoriuma van.

Különösen ezen orvospszichológiai és pszihotehnikai laboratorium szervezése volt *Morvay* László egyik legsajátosabb alkotása.

Sikerült neki ezen laboratóriumok révén sok abnormis gyermeket arra hivatott munkatársai révén megfelelő bánásmódhoz juttatni.

Azzal, hogy *Morvay* László személyzetét mindig a fáradhatatlan kutatás és megértő gyengédségre serkentette, ezen laboratóriumokon át sikerült neki sok olyan fiatalkorút, akinek a lelkét és idegrendszerét csak az élet különböző nehézsége és kegyetlensége tompította el, újra életvidámmá és fejlődésképesévé ébreszteni.

Páratlan volt az a csodálatos nyugalom és türelem, az a szeretetteljes modor, amellyel a züllésnek indult, vagy erkölcsi romlásnak kitett fiatalkorúakat rá tudta bírni arra, hogy teljes betekintést engedjenek szomorú sorsuk minden titkába, s hogy őszintén feltárják botlásuk valódi okait.

Ez a rátermettsége és mondhatnánk szinte hatodik érzéke tette őt a fiatalkorúak bírának és minden igazságügyi hatóságnak olyan feledhetetlen emlékü és pótolhatatlan értékű munkatársává.

Nem lehet készségebb és buzgóbb segítőtársat elképzelni, mint őt, aki szakadatlanul azt vitatta, hogy a bíróság és hatóságoknak a karitatív tényezőkkel való összeműködését oly szorossá kell tenni, hogy ne is lehessen határt vonni arra nézve, hol végződik az egyik, vagy hol kezdődik a másik ténykedése.

Sohasem aggályoskodott abban az irányban, hogy az eléje került valamelyik eset az ő hatáskörébe tartozik-e, hanem mindenkor boldog volt, ha egyáltalában segíthetett.

Nálánál valóban senki sem érezte jobban azt a szomorú valóságot, hogy a bűnöző fiatalság botlásaiért a legritkább esetben tehető felelőssé maga az elbukott fiatalkorú.

Ha volt valami, ami vigasztalhatatlan bánattal töltötte el lelkét, úgy az a közjótékonyág és a karitatív közigazgatás terén észlelhető és sokszor alig áthidalható tervszerűtlenség és hézagosság volt.

Napokig tudott elborult lélekkel töprenkedni azon, hogyan menthet meg olyan fiatalkorút, aki teljesen árván, honosságai és illetőségi bizonyítvány nélkül kóborolt az emberi társadalom útvesztőjében, minden oktatást és gondozást nélkülözve és szakadatlanul összeütközésbe kerülve a hatóságok tilalomfáival.

A különböző igazságügyi hatóságok harmonikus összeműködését biztosítandó, az átmeneti és megfigyelő otthon vezetésén kívül a fiatalkorúak budapesti felügyelő hatóságánál is széles kiterjedésű működést fejtett ki, a javítónevelő otthonokból kihelyezett, a fiatalkorúak fogházából kiszabadult, illetve a bíróság próbára bocsátott növendékeknek munkába helyezése és felügyelete körül.

Gyakorlati irányú tevékenysége mellett a szociális irányú legkülönbözőbb tanfolyamokon (Szociális Misszió, Felügyelő Hatóság, Stefánia, Vöröskereszt stb.) éveken át rendszeres előadásokat tartott a gyermekvédelem tárgyköréből.

Munkatársai és alkalmazottaival szemben szigorú volt, de igazságos és következetes. Mint minden fanatikusan úttörő, akaratanak mindenkor kérlelhetetlenül igyekezett érvényt szerezni.

Ennek dacára úgy alárendeltjei, mint társadalmi munkatársai őszinte nagyra-becsüléssel és tiszteletteljes szeretettel engedelmeskedtek neki, mert mindannyian érezték, hogy nem személyének, hanem az általa szolgált fenkölt etikai céloknak akarta a sikert minél tágabb körben biztosítani.

A fiatalabb generációra kiválóan jótékony hatással volt mindig és egyik legkedvesebb életcélja volt, hogy megbízható, derék utódokat neveljen munkakörének ellátására.

Szinte látnoki tehetséggel érezte meg, kiben van rátermettség az általa szolgált irtalmassági cselekedetek minél bensőségebb ellátására, s ezeket a munkatársait bizalmával olyan kitiüntető módon tisztelte meg, hogy környezetében mindenki a lehető legnagyobb fokban igyekezett tehetségeit latba vetni.

Ho gy ezt a nevelve-vezetői tehetségét milyen eredmény koronázza, mi sem

bizonyítja jobban, minthogy majdnem 3 éven át tartó betegeskedése és 1929. szeptember hava óta tartott ágyhoz kötöttsége dacára, a vezetése alatt állott intézmények fennakadás nélkül, kifogástalanul tehettek eleget küldetésüknek.

Ez a körülmény lelkét legnagyobb fájdalma közepette is mindenkor büszke örömmel töltötte el, aminthogy különösen boldog volt annak a bensőséges jó viszonynak a kialakulását szemlélve, amely jóviszony a Magyar Gyógypedagógiai Társaság és az általa vezetett intézmények között egyre szorosabbra fűződött.

Aldásos működését hivatali felsőbbbsége úgy világi, mint egyházi téren egyaránt értékelte, amit az Igazságügyminiszter nemcsak az állami nevelőotthoni igazgatói megbízással és a második osztályú polgári hadi érdemkereszt adományozásával, hanem azzal is tanúsított, hogy őt az állami javító nevelőintézetek tanulmányi szakfelügyeletével is megbízta.

Egyházi főhatósága 1923-ban szentszéki tanácsossá nevezte ki, 1929-ben pedig Magyarország hercegprímása az esztergomi főszékesegyház tiszteletbeli kanonok-jává tette meg.

Ez a legutolsó kitüntetés azonban már akkor érte, amikor a gyógyíthatatlan betegség a nemeslelkű férfit szervezetét kikezdte.

A leggondosabb ápolás és annyi hű munkatársának szakadatlan imája nem tudta őt részünkre megmenteni.

Nagyon szerette őt a Mindenható, hogy értékelve addig szerzett felbecsülhetetlen érdemeit, akkor szőlötttá vissza magához, amikor a világfelfordulást követő rettenetes gazdasági válság közepette könyörtelenül le kellett építeni azokat az intézményeket, amelyekhez *Morvay* László szívének minden csepp vére forrón adatadt.

Egyik hasonló nagy lélek életpályájának méltatása alkalmából *Schütz* Antal egyetemi tanár rámutatott arra, hogy a nagy lelkek életpályájának törése ugyanolyan revelációkhoz vezet, mint amilyenekben egyes ásványoknál gyönyörködhetünk. A törés helyén rajzolódnak ki legláthatóbban azok a finom, azelőtt nem is sejtett arabeszkék, amelyek szinte drágakövé avatják az így megtört malahitot, vagy ahátot.

Morvay lelkén ezeket a töréseket egymásután végezték azok a kétségbeejtő összeütközések, amelyeket az állami fiúotthon fenntartása érdekében, a kaszárnya épület kiharcolása körül el kellett szenvednie.

Nyolcszor próbálták apostoli működésének ezt a kis szigetét tőle elragadni. Minden ilyen harcból újabb bizakodással került ki és minden alkalommal újabb gyermekvédelmi lehetőségek kidolgozásával és életrehívásával tette nélkülözhetetlenebbé az ütött-kopott kaszárnyát, mint a folyton sürgetett gyermekvédelmi központnak féltve őrzött csíráját.

Amidőn igénytelen személyem még az igazságügy egész más irányában igyekezett az Ur szőlőjét művelni, Angliában egy nagy emberbarátot — dr. *Barnardót* — temették el, aki orvosnövendék korában tette le alapkövét annak az intézménynek, amely ma az „ever open dor” cím alatt, éjjel-nappal fogadja magába az oltalomra szoruló gyermekeket és fiatalkorúakat. Jól emlékszem, hogy az első indítékot, amelyet gyermekvédő tevékenységre kaptam, az a kép adta meg, amellyel a „*Graphik*” című angol világglap bemutatta, hogy ravatala körül két napon át szakadatlanul ott hullámozott annak a tíz és tízezer fiatalkorúnak a végtelen zarándokmenete, akiket, mint a senki gyermekeit, *Barnardó* nevelt hasznos állampolgárokká.

Amidőn *Morvay* fáradt testét a farkasréti temető csöndjének átadtuk, a gyászoló közönség soraiból annak a sok-sok megmentett fiúnak egyike a nyílt sír előtt azzal búcsúzott a meghalt igazgatótól, hogy „benne soha sem az állam fegyelmező tényezőjét, hanem mindig a gondos, szerető édes atyát érezték.”

Ha valaki a farkasréti temetőben *Morvay* László sírját keresi, a temető-őrök meleg lelkesedéssel akként mutatnak a sírra, „ott méltóz-

tatik megtalálni a főtisztelendő urat, ahol valószínűleg most is, mint mindig, imádkozik a sírnál egyike azoknak a gyerekeknek, akik őt imáikkal és virágaikkal olyan nagyon sűrűn látogatják."

Morvay László működésének helyét, a Markó-utcai, most már valóban düledező kaszárnyát, még életében az éggel az által is összekapcsolta, hogy az épület második emeletén kápolnát rendezett be, s ebbe az üldözött gyermekek leghívebb barátját, az Úr Jézust éjjelre-napra állandóan elhelyezte.

Mikor a szomszédos igazságügyminiszteriumból néha késő este hazafelé indulok, töprengéseimben és aggályaimban mindig vigaszt merítek valahányszor a sötét éjszakán át a második emeleti kápolna egyik ablakára feltekintek.

Ugy érzem, a kápolna oltára előtt ott térdel most is az idő előtt elköltözött igazgató imádságos lelke, mint ahogy az épület minden helyiségében ott ékeskedik a falon az ő mosolygó arcképe.

Bizonyára azért is imádkozik, hogy minél több munkatársat adjon nekünk a Mindenható annak a szinte pótolhatatlan veszteségnek az áthidalására, amely az ő személyének távozásával a gyermekvédelem szent ügyét érte.

Hassa át mindnyájunkat a fiatalokúak budapesti felügyelőhatósága által annak idején kiadott gyászjelentésnek az a gyönyörű vég-szava, hogy: „Nemes szíve nem dobog már, de lelke közöttünk marad, eszméi örök életűek, példáját és tanításait követni fogjuk!”*)

A nagyszámú közönségre igen mély hatást gyakorolt méltatás után *dr. Tegyei Jenő* tartott előadást a vakok közizgazgatás-jogi védelméről, melynek értékességét, tartalmasságát legjobban igazolja a kérdés elméleti és gyakorlati vonatkozásaival foglalkozó hozzászólóknak nagy száma. Részt vettek a vitában *Schannen Péter*, *dr. Tóth Zoltán* és *dr. Bernáth István*.

KISEGÍTŐ ISKOLAI HÉT BÉCSBEN.

Az utóbbi időben a kiegészítő-iskola iránt való érdeklődés erősen fellendült Bécsben. Hogy a bel- és külföldi szakembereknek alkalmat adjanak a bécsi kiegészítő-iskolák elméleti elgondolásának és gyakorlati munkájának megismerésére, az ausztriai kiegészítő-iskolai tanítók orsz. egyesülete *kiegészítő-iskolai hetek* tartását határozta el. A szeptember 7-től 26-ig terjedő időben tartandó kiegészítő-iskolai hét munkaterve a következő:

A) Elméleti előadások:

1.) *Dr. Eugen Pollak*, egy. m. tanár és idegkórtani int. asszistens (Bécs): „Az idegrendszer szerkezetét és munkáját” ismerteti.

2.) *Dr. Ervin Lazar* egyet. ny. r. tanár (Bécs): „A gyógypedagógiai klinikáról” tart előadást.

3.) *Dr. Emil Fröschels*, egyet. ny. r. tanár (Bécs): „A kiegészítő-iskolai tanulók beszédhibáinak javítását” tárgyalja.

4.) *Karl Gnam* bécsi iskolatanácsos, több kiegészítő-iskolai tanítóval egyetemben a bécsi kiegészítő-iskolák tantervét és módszerét adja elő.

5.) *Karl Gnam* iskolatanácsos és *Ernst Koch* kiegészítő-iskolai tanító „Kiegészítő-iskolai tanulók lélekelemzését” mutatja be.

6.) *Vendégelőadások* is lesznek, amelyeket jeles külföldi kutatók és egyetemi tanárok tartanak.

B) Gyakorlati rész:

1.) Tanítási bemutatások a gyakorló kiegészítő-iskolában, (XIII. Siebeneichengasse 17.) és a kiegészítő-iskola különleges intézményeiben.

2.) Két kézügyesítő tanfolyamot tartanak, s a hallgatók egyikben (a választás szabad) kiképezhetik magukat.

*) Itt említjük meg, hogy Morvay László síremlékét április hó 15-én leplezték le a németvölgyi temetőben.

3.) Kirándulások a bécsi és környékbeli gyógypedagógiai intézetekbe. Azonkívül rendeznek Bécs környékére is kirándulásokat és egyéb társas összejöveteleket.

Részvételi díj 30.— S. Jelentkezni május 31-ig lehet Ernst Koch kisegítő-iskolai tanítónál, az egyesület titkárnál Wien, 9., Lazarettgasse 41/14.

A VAKOK NEWYORKI VILAGKONGRESSZUSA.

Newyorkban április 13-án az amerikai egyesült államok elnökének védnöksége mellett a vakok ügyében világkonferenciát tartottak. A konferencia célja, hogy Amerikában összegyűjtse mindazokat a szakembereket, akik a világ különböző részeiben a vakok érdekében tevékenykednek, a közvélemény figyelmét fokozatosan irányítsa a világtalanok felé, végül pedig, hogy az egyes államok megbízottjai saját országuk számára tanulságokat vonhassanak le. A négy napon át tartó gyűlést 9—10 napos körút követte, ahol a delegátusoknak bemutatták az Egyesült Államokban a vakok érdekében végzett munkát. Meglátogatta a konferencia a *Philadelphia, Baltimore, Cleveland, Boston és Washingtonban* működő vakok intézeteit. A tanulmányút befejeztével újabb háromnapos vita fejezte be a konferenciát. Az amerikai szervezőbizottságnak sikerült olyan erőforrásokhoz jutnia, amelyekből minden delegátus és vezető számára 400 dollár jutott, kivéve az angol delegátusokat. Ebből az összegből útiköltséget és a Newyorkban felmerült kiadásokat fedezték. *Cornwell Nelson*, az amerikai braille-sajtó elnöke, a delegátusok költségének fedezésére jelentékeny összeget folyósított. Európából 15 állam, 44 kiküldöttel vett részt a konferencián. Magyarországot a Vakok József Nádor Kir. Orsz. Intézetének igazgatója, *Herodek Károly* képviselte. A magyar delegátus üdvözlte a magyar állam nevében a kongresszust és előadást tartott egy aktuális kérdésről: *Vakoknak élethivatási pályának való elhelyezkedéséről*. A kultuszminiszterium a magyar delegátus részvételét a legmesszebbmenő erkölcsi támogatásban részesítette.

Herodek igazgató nem szokta íróasztalába zární külföldön szerzett tapasztalatait, épp azért bizton számíthat rá, hogy amerikai útjáról is tartalmas, értékes és élvezetes beszámoló fog írni.

A MAGYAR PSZIHOLÓGIAI TÁRSASÁG TISZTÚJÍTÓ KÖZGYÜLÉSE.

A *Magyar Pszichológiai Társaság* az Apponyi Poliklinika dísztermében tartotta tisztújító közgyűlését, amelyen a Társaság eddigi elnökét, a Magyar Pszichológiai Társaság egyik alapítóját, *Ranschburg Pál* professzort rendkívüli érdemei elismeréséül egyhangú lelkesedéssel tiszteleti elnökévé választotta. A megválasztott új tisztikar a következő: elnök *Benedek László* egyetemi tanár, társelnökök: *Finácsy Ernő, Gombocz Zoltán, Hornyánszky Gyula, Kornis Gyula, Pauler Akos, Schütz Antal* egyetemi tanárok, *Oláh Gusztáv* ny. h. államtitkár, ügyvezető titkár: *Boda István*, titkár: *Focher László*, pénztáros: *Kronfusz Vilmos*, ellenőr: *Schnell János*. A választásokat megelőzően a lelépő *Ranschburg Pál* nagyérdékű megnyitóbeszéde után, amely főképpen a „*Lélek nélküli lélektanok*“: a *reflexológia és behaviorizmus* nagy veszélyeire és fogatkozásaira utalt, *Nyirő Gyula* főorvos, magántanár és *Benedek László* egyetemi tanár kegyeletes megemlékezésben állított méltó emléket a Társaság két nemrég elhunyt választmányi tagjának, *Szabó József* egyetemi tanárnak és *Hajós Lajos* főorvos, magántanárnak. *Boda István* ügyvezető titkári jelentésében a kulturális élet különböző köreiből érvényesülő *lélektani dilettantizmus* veszélyeire utalt.

V E G Y E S E K.

A *Gyógypedagógiai Tanárképző nyilvános szemináriumi órái*. Érdekes újítást hozott be tanárképzőnk igazgatósága a nyilvános szemináriumi órák meghonosításával, amelyen a hallgatók ismertetik a gyógypedagógiai külföldi szakirodalomnak újabb termékeit, azokat t. i., amelyeket a szemináriumi órákon már megbeszéltek. Az április 29-iki szemináriumi órán megjelent dr. *Nagy Árpád* államtitkár, *Klug Péter* orsz. Szakfelügyelő, dr. *Tóth Zoltán* főisk. igazgató és még sokan.

Schreiner Ferenc szemináriumi vezető tanár megnyitó beszéde után a gyógypedagógiai szeminárium munkásságát ismertette: *Jónás László* III. é., *Greisinger*: A kisegítő iskolák didaktikája c. tanulmányát ismertette *Bilau Lőrinc*.¹⁾ *Fuchs A.*

¹⁾ „Encyclopaedisches Handbuch der Heilpädagogik II.“ kiadása nyomán.

Az E- osztályokba sorozott, nehezen nevelhető gyermekek iskoláit ismertette: Münz Albertina.²⁾ *Sickingernek*, a mannheimi iskolarendszer feltalálójának az elemi iskolai tanulók tehetség szerinti elkülönítését tárgyaló művét ismertette: *Bilau Lőrinc*.³⁾ A vakok tornaoktatását ismertette: *Fürst Etel*.⁴⁾ *Dr. Rössel Fr.*: Segítség a gyógypedagógiai munka által c. művet ismertette: *Duráczky József*.⁵⁾ *Steinberg*: A vakok pszichológiájának fő kérdései c. tanulmányt ismertette: *Bilau Lőrinc*.

Új rend a szakfelügyelet terén. Budapest székesfőváros közoktatásügyi ügyosztályának vezetője „Körlevélben” értesítette a közégsi iskolák igazgatóit a m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszter úrnak 1930. évi 540-05-512. sz. rendeletéről, aki az Országos Közoktatási Tanács javaslatára az eddigi tanfelügyelők és szakfelügyelők meghagyása mellett *Fröhlich Károly* reáliskolai tanárt, dr. *Gombos Albin* gimnáziumi tanárt, *Havas István* igazgató szakfelügyelőt, *Háros Antal* gyakorló elemi isk. igazgatót, dr. *Hornyánszky Gyula* egyetemi tanárt, dr. *Kisparti János* igazgatót, dr. *Koszó János* tanárt, dr. *Loczka Alajos* tanárt, dr. *Madzsar Imre* főigazgatót, dr. *Melich János* egyetemi tanárt, dr. *Négyesy László* egyetemi tanárt, *Párvy Endre* igazgatót, dr. *Tangl Károly* egyetemi tanárt, *Sebestyénné Stetina Ilona* főigazgatót és dr. *Fodor Ferenc* egyetemi rk. tanárt a székesfőváros területén levő alsó- és középfokú iskolákban iskolalátogatások végzésével bízta meg.

E látogatások célja elsősorban a megfigyelés és tapasztalatgyűjtés, szükség esetén azonban az iskolalátogatók az érdekelt tanárokkal és tanítókkal lehetőleg az igazgató és az illetékes szakfelügyelő bevonásával megbeszéléseket is folytathatnak, illetőleg külön értekezleteket tarthatnak. Intézkedési joguk az Országos Közoktatási Tanács iskolalátogatóinak nincs. Ez az intézkedés az új elemi isk. tantervi utasítással függ össze.

A vakok énekkarának március 24-iki hangversenyéről a lapok meleg elismerés hangján emlékeztek meg. Egyik-másik még azt is felfedezte, hogy a vakok énekkara a legutóbbi hangverseny óta szépen fejlődött. Közöljük itt a Pesti Hirlap jóindulatú kritikáját: A budapesti rádió a vakok „Homeros” női és vegyes énekkarának hangversenyét közvetítette március 24-én este a Studióból. Ez a kitűnően megszervezett, nagy gondnal és szeretettel vezetett kórus pár héttel ezelőtt a Zene-művészeti Főiskolán mutatkozott be igen előkelő közönség előtt igen nagy sikerrel, mai estjén azonban, amikor bizonyára sok tízezer hallgatója volt, a multkorinál is sikeresebben szerepelt. A láthatatlanság misztikumába burkolt világtalan énekesek elfogódottság nélkül, teljes odaadással énekeltek a mikrofonba, mert kedvüket és szívüket teljesen fölszabadította az a tudat, hogy nem szegződnek rájuk szánakozó tekintetek. *Palestrina* egyik miséjének *Kyrie* és *Agnus Dei* tétele nyitotta meg a műsort, amelyet mélységes áhitattal énekeltek a nagyrészt széphanjú és szépen éneklő világtalanok. Két magyar szerző: *Lányi Ernő* és *Radó Aladár* kar-szerzeménye következett ezután, majd *Bach* egyik motette-je, *Mikus—Csák XVII. és XVIII. századbeli magyar dalai, Schubert* szerenádja, *Fiala* és *Kerényi* dalai, befejezésül pedig *Demény Dezso* temperamentumos és szépen hangzó magyar szvit-ének két tételét adták elő. Az énekkar vezetője *Schnitzl Gusztáv*, aki nagy tudású és nagy szívű vezetője az ő hatvan tagú művészársaságának és pompásan érti a vakok zenéi oktatásának egészen különleges és nagyon fárasztó módszerét. A nagy sikerből jelentős rész illeti meg őt is.

Bevezetés a gyógypedagógiába. 1930. évi október 13—15-én tartották meg Herisvauban (Svájc) az első tanfolyamot az elemi iskola 4 alsó (I—IV.) osztályaiban működő tanítónők és tanítók számára, amelynek hallgatása ezekre a pedagógusokra kötelező volt. A tanfolyamnak az volt a célja, hogy a tanítókat felvilágosítsa, hogyan lehet a gyermekekben megnyilvánuló abnormitásokat lehetőleg biztosan és idejekorán felismerni. Az első napon az érzékszervileg gyenge és beszédhibás, a másodikon a gyengeelméjű, a harmadikon a nehezen nevelhető gyermekekkel foglalkoztak. A tanfolyam vezetője dr. *Hanselmann Henrik* egyet. m. tanár, a zürichi gyógypedagógiai tanárképző igazgatója volt. Az előadásokat élénk vita követte. (Die Hssch. 1930. 114. 1.)

Alapítvány házasságon kívül született elhagyott gyermekek számára. Özvegy *Beck Péterné, Keleti Julia* budapesti háztulajdonosnő, március 18-án 71 éves ko-

²⁾ Arno Fuchs: Erziehung-(E) Klassen für schwererziehbare Kinder (C. Marhold kiadása Halle a. S.) c. mű nyomán.

³⁾ Enzyklopädisches Handbuch der Heilpädagogik II. nyomán.

⁴⁾ A „Blindenfreund” nyomán.

⁵⁾ Dr. Fritz Rössel: Das Helfen in der heilpädagogischen Arbeit. (C. Marhold Halle a. S.) nyomán.

rában meghalt. Végrendeletét a napokban hirdette ki vitéz *Tóth Aladár* dr. kir. közjegyző. Őz. *Beck* Péterné egész vagyonát, a VIII., Kisfuváros-utca 4. szám alatt lévő háromemeletes házát is egy *Gyula-Gyermekotthon* néven létesítendő alapítványra hagyta azzal a kikötéssel, hogy abból házasságon kívül született, rk. vallású, olyan gyermekek neveltessenek fel, akikről természetesen atyjuk nem gondoskodik. Az alapítvány kezelésére az örökhagyó Budapest székesfővárost kérte fel és az alapítványhelyek adományozására a polgármester jogosult. Őz. *Beck* Péternét a székesfőváros temetette el korábban elhunyt fia mellé.

Összeírják a siketnéma gyermekeket. A vallás- és közoktatásügyi miniszter rendelete folytán nemcsak a főváros területén, hanem a vidéken is összeírják az 5—10 év közötti siketnéma gyermekeket. Ennek az összeírásnak az a célja, hogy az ilyen szerencsétlen gyermekeket az állami siketnémák intézeteiben egészen csekély fizetés, illetve tandíj ellenében megtaníthassák a hangos beszédre, valamint megtanítták őket írni, olvasni, számolni is. Különös súlyt helyeznek a tanítás során arra is, hogy a fiúk megfelelő kézügyességre tegyenek szert, a leányokat pedig a varrásra, és a kézimunkára is szakszerűen kioktatják. A teljesen vagyontalan szülők gyermekeit díjmentesen veszik fel a siketnémaintézetekbe.

Irgalomház Szegeden. Október 22-én szentelték fel Szegeden a Boromei szent Károlyról elnevezett Irgalomházat, *Polyák* Károly szegedi hittanár alkotását a Polgár-utcában. Az Irgalomházban gyógyíthatatlan nyomorék gyermekek nyernek elhelyezést, ahol irgalmas szívű apácák foglalkoznak az élet legszomorúbb élő halottjainival. Az Irgalomházat moóri *Glattfelder* Gyula csanádi megyés püspök szentelte fel és szegedi tartózkodása alatt *Ernszt* Sándor dr. népjóléti miniszter is meglátogatta s teljes megelégedését fejezte ki *Polyák* Károly igazgató és az ott szorgoskodó apácák előtt. Kilátásba helyezte, hogy az intézetet anyagi támogatásban is fogja részéssíteni, amire minden esetre rá is szolgál, mert közel 100 fiú- és leánygyermek 1—2 évesétől 10—14 évesig talál ott otthonra. Az elhelyezett gyermekek ruházatáról és ételmezéséről is *Polyák* Károly hittanár gondoskodik és ezzel a ténykedésével a társadalom örök háláját és köszönetét minden tekintetben kiérdemli. (Sz. U. X. 9.)

Elkészült a kaposvári erdei iskola. A város a kormányzó jubileuma alkalmából, *Horthy* Miklós tízéves kormányzásának emlékére, tüdőbeteg gyermekek részére erdei iskolát építtetett a Kecel-hegyn. Az erdei iskola elkészült és április végén ünnepies avatás után adták át rendeltetésének. Az erdei iskolában a beteg gyermekeket omnibuszon szállítják ki naponta Kaposvárról.

Külföldi tanulmányút. Július hó folyamán *Nemes* Hubert és *Vikár* Kálmán székesfővárosi gyakorló-iskolai tanítók *kéthetes tanulmányutat* rendeznek Délnémetországba a következő útiránnyal: Budapest—Wien—Ischl—Salzburg (Königssee és a berchtesgadeni sóbánya) — Chiemsee (Königsschloss) — München (Füssen, Hohenschwangau, Neuschwanstein) — Augsburg—Nürnberg—Regensburg (Walhalla) Passau—Linz (hajóút) Wien—Budapest. Az utazás összköltsége mintegy 280 pengő. Jelentkezések, érdeklődések *Nemes Hubert* címére Budapest, VIII. Mária Terézia-ter 8. alá küldendők.

G Y Á S Z R O V A T.

† **Dr. Krenberger Salamon** február 1-én elhunyt Bécsben. Hosszú, fájdalmas betegség után ragadta el a halál. 1861. január 28-án született, filozófiai tanulmányai elvégzésével, 1884-ben avatták doktorrá a bécsi egyetemen. Az anormisok nevelésével kezdett foglalkozni és 1893-ban magánintézetet alapított gyengeelméjűek számára. 1914-ben a bécsi izr. siketnéma-intézet igazgatójává nevezték ki s azt az intézet felosztásáig, 1927-ig vezette. Ekkor kapta a kormánytanácsosi címet. A híres bécsi izr. siketnéma-intézet bezárása (1921.) fiának halála és más szomorú sorscsapások lesújtották az életerős férfiút. Különösen pedig az, hogy az izr. siketnéma-intézet fenntartására irányuló minden fáradozása csődöt mondott. Erről szomorú szívvel lapunkban is beszámolt. (M. Gyp. 1930. évf. 139. l.). Munkásságának legkimagaslóbb eredménye az „Eos” c. folyóirat megalapítása (1905.), melynek munkatársaisá szegődtek Európa legjelesebb szakemberei, köztük dr. *Náray-Szabó* Sándor és hazánkból többen. Legutolsó munkája a siketnémák intelligenciavizsgálatáról szól. (Ismertettük 1929. évf. 123. l.) Meggyőződéses híve volt a *Náray-Szabó* Sándor által képviselt egységes gyógypedagógiai irányzatnak és a magyar rendszernek. 1928-ban megalapította a „Levana” című lapot, de csak rövid ideig tudta fenntartani. — Élete szakadatlan küzdelem volt a meg nem értés és a sors ellen, — a sorsújtotta szerencsétlenek érdekében. Nyugodjék békében!

A Magyar Gyógypedagógiai Társaság kiadványai:

Gyógypedagógiai könyvtár.

Szerkeszti: *Szentgyörgyi Gusztáv és Dr. Tóth Zoltán.*

Új sorozat.

1. szám. A testi és értelmi fogyatékosok megelőzése. 88 lap. Ára: 2 pengő.
2. szám. *Dr. Szondi Lipót*: A fogyatékos értelem. 364 lap. 10 P. Tagoknak 6:50 P.
3. szám. *Dr. Tóth Zoltán*: A vakok képzetvilága. 200 l. Ára 5 P.
4. szám. *Dr. Schnell János*: Psychológiai tanulmányok a lélektan és határterületeinek elméleti és gyakorlati kérdéseiről. *Prof. dr. Ranschburg Pál* tiszteletére, a Gyógypedagógiai Psychológiai m. kir. Laboratorium negyedszázados jubileuma alkalmából írták tanítványai, külföldi és hazai tisztelői és munkatársai. Szerkesztette a jubileum Szervező Bizottságának megbízásából Sch. J. 65 ábrával. Budapest, 1929. A Magyar Gyógypedagógiai Társaság kiadása. Nagy 8. X+494 l. Ára 30 P. A M. Gyp. Társaság tagjainak 20 P.
5. szám. *Dr. Schnell János*: Eredmények a magyar kísérleti Gyógypedagógia és orvosi psychológia területén. A gyógypedagógiai Psychológiai m. kir. Laboratorium negyedszázados munkássága. Orvosok, tanárok, tanítók, valamint a kísérleti lélektan kérdései iránt érdeklődők számára. Budapest 1929. Nagy 8. 90 l. Ára 5 P.
6. szám. *Éltes — dr. H. Révész — Schreiner*: A III. Országos Gyógypedagógiai Értekezlet Naplója. 42 l. Ára 1 P.

Régebbi kiadványok:

Istenes Károly: A háború siketei, némái, és hibásan beszélői. Ára 40 fill.

Kirschenheuter Ferenc: A háború vakjai. Ára 40 fillér.

Amman: *Surdus loquens és Wallis*: *Sonorum formatio*. Latin eredetiből fordította Szabó Imre. Ára 40 fillér.

A gyógypedagógiai oktatást illető törv. intézkedések a külföldön. Ára 40 fillér.

A gyógypedagógiai tanárok 1910. október 15-én tartott kongresszusának naplója. Ára 40 fillér.

Magyar Gyógypedagógia évfolyamai 1909—1929-ig, amig a készlet tart.

Ár megbeszélés szerint.

Ezek a művek megszerezhetők lapunk kiadóhivatalában.

Budapest, VII., Hermina-út 7.

HOMEROS MOZGÓ

BUDAPEST, VII. KER. HERMINA-ÚT 7. SZÁM.

A VAKOK MOZGÓJA

A mozgó jövedelme a vakok gyámolítására fordítatik. A vak művészek zenekara játszik. Nyáron át a szabadban, a vakok kertjében tartják az előadásokat.

K É R E L E M.

Felkérjük a nemesszívú emberbarátokat, tanulják meg a Braille-írásmódot és írjanak a vakok számára könyveket. ∴: A könnyen elsajátítható írásmódot a Vakokat Gyámolító Országos Egyletben (*Budapest, VII. ker. Hermina-út 7. szám*) szívesen megtanítják.

Dolgozzunk vak embertársainkért!

A Vakokat Gyámolító Országos Egylet

Budapest, VII., Hermina-út 7. szám. Telefon: Z. 61—00.

szívesen küld kívánatra elsőrendű *zongorahangolót*, ki a zongorát 8 pengő díjért jól meghangolja.

Meghívások levelezőlapon és telefonon *eszközölhetők*.

Z O N G O R I S T Á K,

kik az összes táncdarabok mellett klasszikus műdarabokat is kitűnő gyakorlottsággal játszanak,

A J Á N L T A T N A K.

Lakodalmak, multságok és táncanfolyamok rendezői bizalommal fordulhatnak zongoristáért a Vakokat Gyámolító Országos Egyletbe, **Budapest, VII. kerület Hermina-út 7. szám.** ————— **Telefon: Z. 61—00.**

A vakok a nádszékeket

jól, gyorsan és olcsón látják el *új nádfonással*. A Vakokat Gyámolító Országos Egylet a nádszékeket elviteti és haza is szállíttatja. — *Megrendelések Budapest, VII., Hermina-út 7. szám alá intézendők. Telefon: Z. 61—00.*

Vásároljuk a vakok készítményeit!

Mindennemű kefe-, kosár-árúk, seprők, porolók, harisnyák, himsések, dítődpárnák és retikülök kaphatók. Nagy odlassték.

B u d a p e s t i e l á r ú s í t ó h e l y :

IV. ker., Kaplony-uta 3. szám alatt (telefon: Aut. 123-33) van.

Vidéki megrendeléseket

VII. kerület, Hermina-út 7. szám alá (telefon: Z. 61—00) kérjük.

Részletes árjegyzékünket kívánatra ingyen és bérmentve megküldjük.